Heleco

Pres-organo de:
Astura Esperanta Asocio

Numero 92 Junio 2016

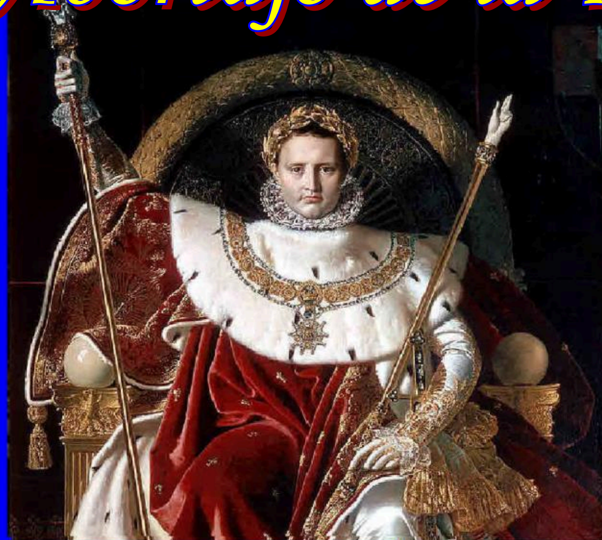

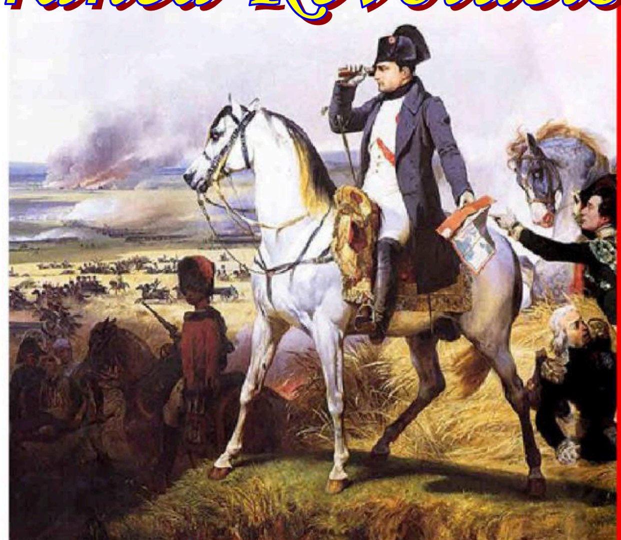

Napoleono kaj ties imperio

Abortaĵo de la Franca Revolucio

Heleco

Pres-organo de:
Astura Esperanta Asocio

Numero 92 Junio 2016

Astura Esperanta-Asocio

Sidejo: Universitata Kampuso de Vieskes
GIJÓN (ASTURIO-HISPANIO)

Interret-paĝo: http://carleos.epv.uniovi.es/~faustino/

Retadresoj: easturias@telecable.es
mailto:esperanto@uica.info

Astura Esperanto-Asocio estas esperantista rondo kiu plenumas sian rolon favore al la disvastigado de la **Internacia Lingvo** unualoke en nia urbo, Gijón, kaj ankaŭ, leŭeble, en tiuj partoj de la Asturia regiono, kie ne ekzistas lokaj grupoj de **Esperanto**.

Nia agado disvolviĝas kadre de: **Cátedra JOVELLANOS de Extensión Universitaria**

La enhavo de la tekstoj de ĉi-tiu revuo ne esprimas oficialan opinion de **Astura Esperanto-Asocio**: pri ili respondecas la verkintoj mem.

Leĝa Registro 0/319/85

Post ses-monata malfruo

Kiam aperis la antaŭa numero de nia revuo, ĝuste antaŭ unu jaro, ni anoncis kaj promesis publikigi ĉi tiun 92-an numeron en monato decembro de la pasinta jaro. Iamaniere, la elektita ĉef-temo postulis tiun daton. Kiel sciate de niaj legantoj, ĉiu numero de nia revuo estas dediĉata al iu konkreta temo, ĝenerale en rilato kun la jaro de la publikigo. Povas esti jubileo de iu ajn historia evento, aŭ simile. Nu, pasintan jaron estis la dua centjaro de la kolapso de la imperio de Napoleono. Tial nia plano estis eldoni du numerojn de **Heleco** en 2015. La unua, ja, estis tiu 91-a numero dediĉita al la **Franca Revolucio**, kiu estis la antaŭaĵo de la napoleona imperio kaj la nepra kondiĉo kiu ebligis la formiĝon de tiu imperio. Se ni bone kaj akurate povis plenumi la unuan parton de tiu plano, pro diversaj cirkonstancoj ne eblis same akurate plenumi la publikigon de dua numero en la jaro: ***Homo proponas, Dio disponas***. Sed post duon-jara malfruo, jen la 92-a numero.

Kvankam la centjaro de la ĉef-temo estas jam sufiĉe pasinta, ni persistis en la ideo pritrakti ĝin, eĉ se nur por doni decan kulminon al tiu de la antaŭa numero. Pritemi tiajn aferojn (la Franca Revolucio, la Imperio de Napoleono…) nuntempe, kiam ne mankas en nia epoko urĝaj kaj gravaj problemoj, povas ŝajni emo eskapi el tiu ĉi problemaro. Sed ne mankas pravigo por tiu ago. Oni konsideru ke, ekzemple, pri la Franca Revolucio kaj la napoleona imperio ekzistas multaj libroj en diversaj lingvoj, kelkaj el ili estis publikigitaj ĝuste pasintan jaron. Sed en Esperanto, pri tiuj temoj kaj pri multaj aliaj ekzistas preskaŭ nenio. La raportoj publikigitaj en nia revuo estas la plej ampleksaj tekstoj pri tiuj aferoj en la Internacia Lingvo.

Sed ne nur pri historiaj temoj ni traktas per la presorgano de nia E-Asocio. Eĉ se ne tre amplekse, en ĉi tiu numero ni okupiĝas pri aliaj temoj en rilato kun nuntempaj aferoj de nia socio. Unu el ili, tre grava, estas la situacio de la multenombro da enmigrintoj, ĉefe el Sirio sed ankaŭ el multaj aliaj lokoj kie ekzistas militaj konfliktoj kaj aliaj tragediaj cirkonstancoj. Pri tiu temo ni publikigas ĉi-numere artikolon. Ĝi estas tradukaĵo de teksto en la hispana lingvo. Klarigendas ke en la traduko, anstataŭ uzi la terminojn “enmigrintoj” kaj “rifuĝintoj”, ni preferis inventi la esprimojn “enmigr-celantoj” kaj “rifuĝ-celantoj” ĉar, verdire, plejparto el tiuj personoj kiuj devis forlasi sian hejmlandon ne estas ankoraŭ enmigrintoj aŭ rifuĝintoj tial ke nenie oni akceptis ilin; ili celas esti enmigrintoj aŭ rifuĝintoj ie ajn, do, reale, ili estas “enmigr-celantoj” kaj “rifuĝ-celantoj”. La aŭtoro de la artikolo estas unu pastro de nia urbo, Faustino Vilabrille Linares, tre progresista kaj konsciita pri tia problemaro. En la hispana lingvo oni povas trovi multajn artikolojn liajn pri la problemoj de la socio kaj de la Eklezio. La interesitoj pri tiuj aferoj povas vidi tiun materialon en jenaj ret-paĝoj:

http://forogasparglaviana.es/ de la **KRISTANA FORUMO “GASPAR GARCÍA LAVIANA”**
http://www.redescristianas.net/ de **KRISTANAJ RETOJ** (hispane: REDES CRISTIANAS)
http://www.periodistadigital.com/religion/ de **CIFERECA RELIGIO** (hispane: RELIGIÓN DIGITAL)

Alia afero de nia socio pri kiu ni okupiĝas en ĉi numero de la revuo estas la politika situacio de nia lando. En artikolo de nia antaŭa numero de la revuo, publikigita antaŭ unu jaro, respeguliĝis la politikaj ŝanĝoj kiuj estas okazante en Hispanio dum la lastaj jaroj. La noveco de la situacio konsistas en la apero de kromaj politikaj fortoj kiuj enrompas fortece dum malfortiĝas la tradiciaj partioj –ĉefe du– kiuj estis dum preskaŭ kvar jardekoj la bazo sur kiu sin apogis la sistemo. Kompreneble, kiam oni temas pri la “sistemo”, en Hispanio kaj en ĉiuj aliaj lokoj ne estas necese adjektivi ĝin per la termino “kapitalisma”. Dum la lastaj 25 jaroj oni ne konceptis ke povus ekzisti alitipaj socioj ol la burĝaj aŭ kapitalistaj. Nu, la noveco de la situacio estis la subita kaj neatendita apero de politika forto kiu estas, aŭ ŝajnas esti, kontraŭ-sistema kaj kiu, dum la lastaj jaroj, pli kaj pli zorgigas la homojn interesitajn en la konservado de la burĝa povo. En Hispanio tiu politika forto alprenis la nomon “PODEMOS” (Ni povas). Ŝajnas ke en aliaj landoj estas okazante io simila, kun aliaj nomoj. En la balotado okazinta en Hispanio fine de la pasinta jaro, tiu partio atingis pli da voĉdonojn ol en antaŭaj okazoj, kaj krome laŭ la distribuo de la deputitoj atingitaj de ĉiuj partioj ne eblis interakordi la formadon de registaro. Tio devigis ripeti la balotadon kaj jen okazis kroma novaĵo: la nova maldekstraro PODEMOS interakordis kun la malnova UNUIGITA MALDEKSTRO, de komunista influo, por la nova balot-konkurado, kiu okazis la 26-an ĉi-monate. En la balot-kampanjo tre akre interfrontiĝis ĉiuj partioj, ĉefe la kvar plej potencaj, kaj krome tiu kampanjo komplikiĝis per la malkovro de pluaj aferoj de koruptado de la ĝis nun reginta partio kaj per la rezulto de la forlaso de Britio el la Eŭropa Unio. Ĉion ĉi ni priraportas per unu artikolo.

Hispanio

De junio-2015 al junio-2016

Temante pri la historio de nia lando dum tiu jardaŭra periodo, la atento devas estis aldirektata ĉefe al la politika situacio. Dum la lastaj ses monatoj tiu situacio estis vera politika krizo kaj la afero ŝajne plikomplikiĝis lasttempe rezulte de la balotado de la 26-a de junio. Per antaŭa raporto nia pri tiu temo ni reliefigis ke dum la lastaj jaroj de la registaro de la dekstrara partio estrata de Mariano Rajoy: tiu regado karakteriĝis pro la pligrandiĝo de la ekonomia kaj socia diferenco inter la plej riĉuloj kaj la plej malriĉuloj. La laboristaj kaj civitanaj konfliktoj estis sufokitaj per la brutalo de la polico permesita de speciala leĝaro kiun la registaro nomis "**Leĝo por la Civitana Sekureco**" sed kiun popole estis nomata "**Leĝo por buŝ-ŝtopado**". La publikaj, ŝtataj entreprenoj estis privatigitaj, multaj gelaboristoj perdis sian labor-postenon kaj baldaŭ poste perdis ankaŭ la koncernan subvencion. La bankoj eksproprigis la hipotekitajn loĝejojn de la civitanoj kiuj ne plu povis pagadi la ĉiumonatan hipotek-kvoton tial ke ili estis senlaboruloj. Oni privatigis hospitalojn kaj malgrandigis la ŝtatan buĝeton destinitan al la sociaj sanec-servoj. Estis malgrandigitaj ankaŭ la fondusoj por eduksistemo el kio rezultis malboniĝo de la publika instruado, kaj oni plialtigis la koston de la servoj de la justicaj tribunaloj. Al ĉio-ĉi oni devas aldoni multaj skandaloj pro aferoj pri koruptado en kiuj estis implikitaj multaj politikistoj, plejparto el la reganta partio. Verdire, ĉiuj-ĉi fuŝaĵoj de la politika vivo de nia lando ne estas specifaj de la tiam reganta dekstrara partio. Dum la lastaj tridek-kvin jaroj sin alternigis en la regado tiu partio, nomata **Popola Partio**, kun la **Socialista Partio**, kaj, pli malpli, la koruptado kaj la kontraŭ-sociala politiko de ambaŭ estis simila. Fakte, en la jaro 2011, kiam ankoraŭ regadis la Socpartio, okazis en Madrido kaj aliaj hispanaj urboj kolosa mobilizado, nomata la ***Movado de la 15-a de Majo*** (15-M), ankaŭ ***Movado de la indignitoj***, kiu daŭris kelkajn semajnojn kaj kiu estis prave taksata kiel "kontraŭ-sistema". Iamaniere tiu mobilizo povus esti taksata kiel revolucio laŭsence ke ĝi estis esprimo de grava ŝanĝo okazinta en la menso de la popolaj amasoj kaj krome kontribuis pludaŭrigi kaj pliintensigi tiun penson en la ensemblo de la hispana popolo. La esenco de tiu ŝanĝo estis ke la amasoj komencis perdi la konfidon pri la soci-politika sistemo kaj la partioj kiuj efektivigis la politikan demarŝadon de tiu sistemo. Tio reliefiĝis per iu slogano kiu spontane naskiĝis dum tiu mobilizado kaj kiu poste iĝis devizo de multaj manifestacioj. La slogano estis «***No nos representan***» En la hispana lingvo signifas: "Ili (la partioj, la politikistoj…) ne reprezentas nin". La efiko de tiu popola malkonfido pri siaj regantoj ne reliefiĝis tuj. Fakte, en la sekvanta balotado venkis kaj atingis absolutan plimulton la **Popola Partio** de M. Rajoy. Sed, la reakcia politiko de tiu partio, kiun ni skize priskribis supre, kontribuis plikreskigi en la menson de la hispanaj popolaj amason la malfidon pri la sistemo kaj ties politikistoj. Oni devas informi ke krom la du menciitaj grandaj partioj de la sistemo ekzistis ankaŭ iuj partioj, pli mal naciismaj, kiuj ekzistas nur en iuj regionoj de la periferio de la lando kaj kiuj havas emon je sendependiĝo de la koncerna regiono. Kaj krome estas la koalicio nomata **Unuigita Maldekstro**, de komunista influo, kiu havis ian povon sed tre malgrandan kompare al la du ĉefaj partioj de la sistemo. Ial, pro cirkonstancoj kiujn ni pritraktos poste, tiu komunisteca koalicio ne rezultis favorata de la elreviĝo de la amasoj pri la tradiciaj politikistoj. Iom-post-iom formiĝis kelkaj novaj partietoj kaj movadetoj kiuj celis esprimi la spiriton de la indignitoj de la 15-M dum evidentiĝis, ĉefe en la novaj generacioj, la rifuzo kaj la naŭzo pri la ega politika koruptado. Subite kaj neatendite, en la balotado de majo de la jaro 2014 por la Eŭropa Parlamento, unu el tiuj etaj movadoj, kiu estis asigninta al si la strangan nomon de ***Podemos*** (Ni povas), atingis konsiderindan rezulton: 8 procento el la voĉdonoj de la lando kun akiro de 5 el la 54 eŭropaj deputitoj de la lando. Notindas ke tiuj ĝis tiam nekonataj uloj de tiu kandidataro atingis pli da voĉdonoj kaj deputitoj ol la partio de la tradicia maldekstraro ***Unuigita Maldekstro*** en kiu enkadriĝas la komunistoj. Baldaŭ poste **Ni-povas** leĝaliĝis kiel formala partio kaj estis konsiderata kiel kontraŭ-sistema organizaĵo. De tiam okazis kromaj balotadoj (por la regionaj kaj urbaj regantaroj) kaj la nova politika forto, senĉese plifortiĝis. Ilia stilo (ĉefe pri interna partia demokratio) estis imitata de aliaj partioj. Eĉ en la dekstraro oni entreprenis similajn ŝanĝojn kaj naskiĝis nova dekstrara kaj burĝa partio, nomata **Civitanoj**, kiu kondamnas la koruptadon kaj aliajn malfavorajn aspektojn de la reganta **Popola Partio** de Rajoy. La 24an de majo de la pasinta jaro okazis municipaj balotoj en la tuta lando kaj regionaj balotoj en multaj el la hispanaj regionoj. La reganta partio perdis la kontrolon de iuj regionoj kaj multaj urboj, kaj tio estis ĝenerale interpretita, kiel anonco de baldaŭa perdo de la politika povo de la lando. La koncerna balotado okazis la 20-an de decembro, Rimarkinda novaĵo de tiu balot-procezo estis tio ke unuafoje en la historio de nia demokratio estis ne nur du, sed kvar gravaj partioj konkurante por la civitanaj

voĉdonoj: Krom la tradiciaj **Socialista Partio** kaj **Popola Partio**, ankaŭ **Ni-povas** kaj **Civitanoj**. La komunisteca **Unuigita Maldekstro** restis kiel duaranga partio kaj fiaskis la demarŝoj por ke ĝi iru al la balotado asociita al **Ni-povas**.

Venas la momento klarigi la kaŭzon de la situacio de enkorsetiĝo de la komunistaj fortoj, ne nur en Hispanio sed ĝenerale en aliaj eŭropaj landoj kaj ĉie ajn. Pro sia propra naturo, la komunistaj organizaĵoj havas alvokiĝon "ŝanĝi la mondan bazon", forpeli la ekspluatadon, konstrui la komunistan socion… Por la realigado de tiu programo estas necesa la interveno de la amasoj, sed la amasoj povas timi kaj fakte timas entrepreni tiajn procezojn. La amasoj scias, eĉ se subkonscie, ke tiaj procezoj estas malfacilaj, penigaj, krizaj, danĝeraj… kaj nerenversigeblaj. Do, la amasoj sentas pigrem(ec)on entrepreni tiajn revoluciajn vojojn. Laŭ la logiko de la klasbatalo, la subpremitaj amasoj devus esti pretaj entrepreni la revolucian procezon sed ili preferas asigni al la komunistoj nur la kontrolon de iuj municipaj estraroj kaj eĉ de regionaj estraroj sed tute ne la politikan povon de la lando; ili prokrastas la necesan revolucion por ke ĝin faru la sekva generacio kaj ne travivi mem la traŭman situacion kiu nepre akompanas tiajn procezojn.

Amasa mobilizado de la 15-M en Madrido

En la balotado de la 20-a de decembro de la pasinta jaro neniu el la kvar gravaj partioj atingis sufiĉe da forto por formi novan registaron. Krome ne eblis aranĝi koalicion aŭ interakordon kapablan tion fari. Ĉiuj rifuzis la regecon de Rajoy pro la koruptado de ĉi ties partio. Kaj la Socpartio, fidela al la tasko, kiun la imperiismo asignis al ĝi, esti unu el la kolonoj de la sistemo, tute ne estis preta koalicii kun **Ni-povas** kaj **Unuigita Maldekstro**. Ja, la lidero de tiu partio, Pedro Sánchez, kontente estus ricevanta la apogon kiun la maldekstro, komunista aŭ ne, estis preta doni al li por elekti lin kiel nova ĉefkanceliero, sed li, kiel bona socialdemokrato tute rifuzis konsenti kun la ĉefaj soci-ekonomiaj postuloj de la maldekstruloj. Tiele konfirmiĝis pluafoje, la aserton de Lenino, kiu iam diris ke la socialdemokratio estas la lasta tranĉeo de la kapitalismo. Ekde januaro ĝis nun oni intencis, vane, aranĝi novan registaron. La hispana Konstitucio permesas, kaj eĉ trudas, tiel malrapidan demarŝadon. Fakte, la sekvinta balotado ne povis esti farita ĝis hieraŭ, la 26-an de junio. Rilate al la antaŭa balot-procezo estis iu novaĵo. Ĉi-foje **Ni-povas** kaj **Unuigita Maldekstro** prezentiĝis en koalicio, t. e. kun unusola kandidataro en ĉiu provinco por ambaŭ partioj. Tio estis tre konvena por ambaŭ politikaj organizaĵoj ĉar laŭ la pribalota hispana sistemo la sumo de ambaŭ kune atingas pli da deputitoj ol la tuto de ambaŭ dise. Tio vekis esperon de granda pliboniĝo de la balotaj rezultoj de la maldekstraro. Krome dum la duonjaro post la antaŭa balotado estis aperintaj pliaj gravaj kazoj de koruptado de politikistoj de la **Popola Partio** kaj de la partio mem kiel respondecanto de la skandaloj. La faritaj enketoj cele prognozi la balotan rezulton aŭguris pluan gravan sukceson kaj plifortiĝon al la koalicio **Ni-povas/Unuigita Maldekstro.** La lidero de tiu-ĉi formacio, Pablo Iglesias, senĉese ripetadis dum la balot-kampanjo ke tial ke ne eblos atingi parlamentan plimulton li devos kalkuli kun la socialistoj por la formado de la nova registaro. Ĉiuj esperis, do, ke okazus granda malvenko de la dekstrara partio. Ties lideroj, same kiel la socialistoj, dum la balotkampanjo direktis siajn atakojn al la koalicio **Ni-povas/Unuigita Maldekstro**, asignante la titolon "komunistoj" al ĉiuj ties membroj kvankam nur eta parto el ili estis tiaj.

Nu, la balotado estas ĵus pasinta kiam oni skribas ĉi tiujn liniojn. La rezulto estis/as granda surprizo, vera ŝoko. La **Popola Partio** plibonigis sian pozicion rilate al la balotado de decembro. Rajoy kaj ties koruptaj sampartianoj atingis, kvankam ne absolutan plimulton, tamen sufiĉe grandan nombron da deputitoj por ke al ili rezultu relative facile atingi la pludaŭrigon de sia regado kun la helpo de aliaj grupoj de dekstraro. La Socialista Partio havis la plej malfavoran rezulton de sia 137-jara historio, perdis deputitojn ankaŭ **Civitanoj**, la alia dekstrara partio kiu konkuris kun la **P. P**. kiel alternativo pro ĉi ties koruptado. Por la hispanaj voĉdonantoj ŝajne ne gravas la multaj eksterleĝaj aferoj pri kiu kulpas la reganta partio. En ĉiuj lokoj kie okazis tiuj skandaloj pro koruptado la pribalota sukceso de la partio de Rajoy estis eĉ pli granda ol en antaŭaj okazoj. La koalicio de maldekstraro perdis neniun deputiton rilate al la balotado de decembro, sed tio estas malsukceso ĉar oni esperis ke pro la koaliciado ĝi devus atingi pli grandan nombron da elektitaj deputitoj. Kio okazis?.

Nun ĉiuj sin demandas kial okazis tio. Kial plejparto el la hispana voĉdonantaro, kontraŭ ĉiu espero faris ĝuste la malon ol atendite? Eĉ la spertuloj pri politikaj enketoj kaj la pripolitikaj specialistoj ne komprenas tiun mistrafon de siaj prognozoj. Eĉ la venkintoj mem ne esperis tian rezulton. Oni rimarkis ke la nombro da voĉdonantoj estis eksterordinare malalta kaj oni atribuas tion al la fakto ke la hispana civitanaro enuiĝas pro tiel ofta voĉdonado. Sed tio ne eksplikas kial la pribalota nepartopreno okazis malfavore por la maldekstraro. La hodiaŭaj informiloj asertas ke la responsuloj de la malsukcesintaj partioj kunsidos por pristudi la kialojn de ilia fiasko. Laŭ la kutimo okaze de similaj malsukcesoj, eble la lideroj de maldekstraro memkritike asertos ke la voĉdonantoj ne komprenis ilian mesaĝon, ke ili ne sciis transkomuniki sian mesaĝon. Mia modesta opinio estas ke okazis ĝuste male. Grandparto el la hispanaj voĉdonantoj (preskaŭ 8 milionoj) elektis, kaj alia granda parto ne voĉdonis ĝuste pro tio ke ili trafe kaptis la mesaĝon de **Ni-povas/Unuigita Mal-**

dekstro. Kompreneble, en tiel granda homamaso estas multegaj malriĉuloj, multegaj ekspluatatoj, senlaboruloj. Laŭ la skemo de la klasbatalo ili devus preferi la maldekstron. En la mitingoj de la maldekstrara koalicio, inter aliaj frap-frazoj, oni diradis: "la voĉdonado de la 26-a de junio estos kvazaŭ referendumo en kiu oni devos elekti inter la pasinteco kaj la estonteco". Nu, la hispana civitanaro (voĉdonintoj aŭ ne) konscie (aŭ senkonscie?) decidis elekti la pasintecon kontraŭ siaj propraj klasaj interesoj. Kial?

Mi jam sugestis la respondon kiam mi priskribis la kialon de la komunista blokiĝo en multaj landoj, ĉefe en tiuj de Okcidento. La kialo povus estis resumita per la frazo "Timo al la libereco". Ĝi estas la titolo de grava verko de iu fama psikologiisto kiu tre atentis pri tiu fenomeno de la homaj kolektivoj kiuj sin sentas nekapablaj alpreni en la decidaj okazoj la necesan teniĝon por plenumi gravan taskon. Al tiu frazo mi aldonus ankaŭ "Timo al la egaleco" kaj "Timo al la frateco". **Libereco, Egaleco kaj Frateco** estas devizo de granda revolucio pri kiu la Okcidenta kulturo emfazas kiel idealo kiu difinas ĝin. Sed tiu formulo jam ne difinas la naturon de la kulturo de Okcidento, se ĝi iam faris tion. En la socioj en dekadenco regas nur egoismo, oni emas nur monon, komforton, oni ne estimas la idealojn… La idealo de la **Libereco** postulas kontraŭfronti la subpremigajn fortojn de la ekonomiaj potenculoj kiuj ekspluatas la mondon; kaj la dekadencaj kaj egoismaj popoloj ne kuraĝas entrepreni tiun taskon. La idealo de la **Egaleco** postulas celi la Komunismon, la abolon de la proprieto kaj la mono, socion en kiu neniu homo estu pli riĉa aŭ malpli malriĉa ol la ceteraj; kaj la dekadencaj kaj egoismaj popoloj ne konceptas vivadi en tiaspeca socio. La idealo de la **Frateco** postulas akcepti la milionojn da subsaharanojn kaj sirianojn kiuj serĉas rifuĝon ĉe ni; kaj la dekadencaj kaj egoismaj popoloj ne kapablas praktikadi tian fratec-gastamon. En la landoj de ĉi tiu Okcidenta socio furoras la faŝismaj movadoj kiuj kontraŭstaras tiujn idealojn kaj oni reelektas politikistojn kiaj M. Rajoy, kiu postulas submetiĝon al la financaj povoj regantaj la mondon, apogas la kapitalismon kaj rifuzas la enmigradon de fremdaj rifuĝintoj. Oni voĉdonis hieraŭ favore al li ĝuste pro tio.

La balot-kampanjo de la Popola Partio estis tre trafa kaj saĝa. La mitinga kaj pertelevida propagando de tiu partio insistis pri tio ke voĉdoni favore al la maldekstrara kandidataro signifus apogi povon kiu metus nian landon en danĝeron fariĝi kiel Venezuelo kaj Grekujo. La mesaĝo kiun tiu propagando celis semi en la subkonscion de la amasoj estis ke se oni defius la internaciajn financajn povojn kiujn ili peras, kiel faris la du menciitaj landoj, Hispanio riskas suferi similajn malfacilaĵojn al tiuj de Venezuelo kie mankas la plej necesaj varoj, la kuraciloj… aŭ kiel Grekujo, kiu ne sukcesis mildigi sian pagadon de ŝuldoj kaj krome oni devis malgrandigi la pensiojn. Al la superregantoj de la kapitalisma sistemo tre interesas ke en la landoj kiuj defias ilin, ĉiuj aferoj funkciu malbone, ke la loĝantaro suferu grandajn penojn kaj malfacilaĵojn, kaj klopodas, per sia granda povo, provoki tiujn malfacilaĵojn. Tiele okazis en Kubo dum multaj jardekoj, en Venezuelo, Bolivio, Brazilo, Grekujo…

Granda parto el la hispana loĝantaro, eĉ se subkonscie, bone prenis noton de tiu minaco. Tio metis finon al la ĝis tiam nehaltigebla suprenirado de **Ni-povas**. Ĝis tiam tiu politika organizaĵo ne estis vekinta tiom da timo. Komence oni apogis ties kandidatarojn kvazaŭ amuze; la kandidatoj estis simpatiaj, relative junaj knaboj kiuj ne ŝajnis kapablaj endanĝerigi la sistemon. Apogi ilin estis ia maniero ĝeni la subpremigan kaj koruptan regantaron de la **Popola Partio**. Sed ĉi-foje, per la kuniro kun la komunisteca **Unuigita Maldekstro** kaj per la deklarita intenco altiri la **Socialistan Partion** al kontraŭ-sistema politiko, multaj personoj, ĝis tiam apogintoj de **Ni-povas,** komprenis ke ĉi tiu estas serioza afero, kaj ke daŭre apogi ĝin signifus entrepreni iradon tra ne-dezirata vojo. Tiu ĉi skemo de bremsado de la revoluciaj procezoj funkcias ĉie, en multaj lokoj, kaj ĉiam, en multaj okazoj. Verdire, por ke reale konkretiĝu revoluciaj procezoj estas necese ke la koncernaj socioj suferu krizon, tragedion kiuj pelus ilin tiudirekte. Ekzemple, la gloraj revolucioj de Francio (1789) kaj Rusujo (1917), reale, ne estis tiel gloraj kiel oni supozas. La parizanoj kiuj alsaltis la Bastilon la 14-an de julio de 1789 sin vidis pelitaj al tiu ago sub la premo de urĝaj kaj neevitebla cirkonstancoj. Se ili ne estus farinte tiun heroan akton la pariza loĝantaro estus masakrita de la dung-soldatoj senditaj de la reĝo Ludoviko la 16-a, kaj alpreninte tiun teniĝon ili jam ne povis retroiri en sia revolucia agado. Kaj en Rusio 1917, la kamparanoj kaj laboristoj devis reagi al la freneza situacio kreita post plurjara interveno en la Unua Mond-Milito, kiam miloj da tunoj de homaj estaĵoj estis senĉese sendataj al la buĉejo en kiu konvertiĝis la militaj frontoj. Feliĉe, nia hispana socio ne troviĝas en tiel katastrofa situacio… ankoraŭ. Se oni daŭre apogas registarojn kiel tiu de Rajoy, la kontraŭdiroj de la burĝa socio povos konduki nin al tiutipaj tragedioj.

Do, kion fari nun? Se mia interpretado de la situacio estas trafa, alia vojo al la socia progreso aperas fermata en nia lando. Sen la partopreno de la amasoj oni povas fari nenion. La amasoj, la popoloj, havas la regantojn kaj la destinon kiun ili mem elektas, kaj ilia elektado povas esti malbona. Se la popolo elektas liberigi Barabason kaj kondamni Jesuon, oni efektivigas tion elektitan kaj la rezulto de la elekto falas sur la kapo de la popolo kiu elektis. Tiutipaj elektoj okazas multfoje en la historio, okazas senĉese en la historio, kaj la rezulto de tiel senĉesa misa elektado estas la trista situacio de la mondo ĝenerale kaj de la Okcidenta kulturo konkrete. Se atenti pri nia lando, simile malfeliĉa elekto de plejparto el la hispanaj gecivitanoj estis tiu de la 12-a de marto de la jaro 1986 kiam oni decidis per referendumo la plurestado de nia lando en la NATO. Ankaŭ la 20-an de februaro de 2005, kiam la loĝantaro amase apogis la proponitan konstitucion de Eŭropa Unio, en kiu tute mankis civitanaj rajtoj. Kaj ĝenerale en ĉiuj balot-procezoj okazintaj dum la politike malfeliĉaj jardekoj de la du-partia modelo de la sistemo.

Faustino Castaño (Gijón, la 27-an de junio – 2016)

La dekadenco de Okcidento kaj la siriaj rifuĝ-celantoj

pastro Faustino Vilabrille Linares.

La Dekadenco de Okcidento estas la titolo de grava libro verkita de Oswald Spengler komence de la pasinta jarcento, kiu iamaniere klarigas tion okazantan en la okcidenta mondo kaj konkrete tion kion estas faranta Eŭropo per la resendado, aŭ pli ĝuste la vendado, de siriaj rifuĝ-celantoj al Turkio kontraŭ 6.000 milionoj da eŭroj. Nekredeblas ke Eŭropa Unio agu tiele.

Splenger faras filozofian analizadon, aŭ histori-filozofian, de la plej gravaj kulturoj kiujn la homaro konis, ĉefe la okcidenta. Li konsideras ilin kvazaŭ vivantan organismon kiu naskiĝas, kreskas, disvolviĝas kaj mortas. Kiam iu kulturo degeneras en nuran civilizacion, signifas ke ĝi estas alvenante al sia fin-proksimiĝo, al sia morto, kaj mortas. La forto de la mono fariĝas vulgara politika faktoro, kiu fine forvoras la plej gravajn valorojn kiuj konsistigis tiun kulturon, kiu degenerante en nuran civilizacion perdas ilin kaj troviĝas sur-rande al la morto.

Tio estas okazante al tiu kiu iam estis la floranta okcidenta kulturo. Ekzemple, la grandaj valoroj depostulitaj kaj emfazitaj de la Franca Revolucio de 1789, pri egaleco, libereco kaj frateco, kiuj provizis al ĝi enhavon kaj sencon, kaj signifis la venkon de popolo malriĉa, subpremata kaj laca suferi maljustecon, kontraŭ la privilegioj de la feŭd-nobelaro kaj la absolutisma ŝtato, estas nun preskaŭ tute forgesataj de Eŭropo. Tio, kion la okcidenta civilizacio estas faranta kun miloj da enmigr-celantoj siriaj, afrikaj kaj el Sud-Ameriko, misvendante iujn kaj ŝtopante al aliaj la vojon per kilometroj da bariloj, tranĉklingoj kaj betonaj muregoj: inter Usono kaj Meksiko (3.200 kilometroj da murego), Hispanio en Ceŭto (8 kilometroj da metala barilo, kaj 12 en Melilo, inter Israelo kaj Cisjordanio, ktp. pruvas ke la regantoj kaj la popolo kiu elektis ilin, perdis la plej bazajn valorojn de egaleco, frateco kaj libereco.

La eŭropaj nacioj kaj ĉiuj kiuj troviĝas ene de la orbito de la okcidenta civilizacio estas montrante ke ni tute forgesis ke iam ni subskribis la Universalan Deklaracion de la Homaj Rajtoj.

Krome ni havas la koruptadon regatan de la pli kaj pli universala dio, la mono de la novliberalismo, kiu disvastiĝas kiel pesta plago trairante la tutan planedon ekde Japanio, Pekino, pasante tra Rusujo, trairas Eŭropon, kun halto en Svisio, transiras la Atlantikon kaj instaliĝas en Ameriko, ĝis fariĝi vigle ĉeestanta en tiel malgranda lando kia Panamo; tiel agresema viruso instal-

iĝas eĉ en la cerbo de iuj homoj kiuj simulas esti mortinte, kiel F. Paesa, por plu fraŭdi, kaj posedas povon mobilizi siafavore la plej gravajn ekonomiajn instituciojn el la mondo, ekde grandaj bankoj ĝis la Tutmonda Banko, la Internacian Mond-Fonduson, la T. K. O., ktp.
Estas necesa la naskiĝo de nova generacio, kun nerevokeble preta kapablo regeneri la mondon, akorde kun la nuna situacio, kiu ŝanĝu la kurson de la historio, tiel por la monda estaĵo kiel por la Ter-planedo, ĉar estas la tuta Tero tiu kiu troviĝas subdanĝere je estingiĝo.
Tiu ĉi Okcidenta kulturo, nuntempe nura civilizacio, pli kaj pli iĝas fremda, kvankam pli malpli ĝi ĉiam estis tia, al la manifestiĝoj kiujn la etik-morala kristana influo iam havis sur ĝi, ĉar la Okcidenta Katolika Eklezio, ne nur troviĝas en dekadenco, sed oni preskaŭ povus diri ke en disfalo, iomgrade pro ĝia asimiliĝo kaj afineco al la politikaj kaj ekonomiaj strukturoj de Okcidento, pli kaj pli malproksimaj al la grandaj principoj kaj valoroj de la Evangelio, kaj ankaŭ pro la ekonomia kaj morala korupto ene de si mem. Ekzemple: la financoj de la Vatikano, ĉi ties riĉaĵoj, ĝia hierarkia asimetrio, la manko je interna demokratio, la nesubskribo de Deklaracio de la Homaj Rajtoj kaj la hontiga ekzistado de pederastio en grandnombro el ĝiaj membroj, inter kiuj iu el ili, kiel unu episkopo de la periferio de Parizo, Stanislas Lalanne, eĉ pridubis ĉu la pederastio konstituas pekon!!!
La papo Francisko estas faranta titanan klopodon revenigi la Eklezion al la fideleco al la mesaĝo de la Evangelio de Jesuo, sed li ne trovas sufiĉan eĥon en la ceteraj strukturoj de la universala eklezio, sed foje, eĉ fortan kontraŭstaron al sia regeneriga linio ene de la Vatikano mem.
La multenombro da personoj, kredantaj aŭ nekredantaj, aŭ eĉ de aliaj religioj, kiuj vidas en li ian lumon de espero, devas tute apogi lin, laŭ la linio de lia enciklika ***Laudatio si***, dediĉita al la zorgado pri la Komuna Hejmo, kiu ampleksas la tutan Teran sistemon.
La papo Francisko volas fari alarm-alvokon al la konscienco de Eŭropo irante al Lesbos por renkontiĝi kun la senesperaj sirianoj, eritreanoj, ktp. Ĉu iome atentas pri tio la eŭropaj regantoj? Ĉu atentos ni, kiuj elektis ilin?

Betona murego inter Usono kaj Meksikio

Hispanaj metalaj bariloj en Ceŭto kaj Melilo

Post nia pritrakto de la Franca Revolucio, per la antaŭa numero de `Heleco,` la temo devas kulmini per tio kio estis la fakta –eĉ se stranga– kulmino de la revolucio, t. e. la Napoleona Imperio.

Nu, temante pri Napoleono Bonaparto kaj ĉi ties regado, la afero povas esti rigardata de tre diversaj anguloj kaj vidpunktoj. Iuj atentas pri la militaj kampanjoj de la imperiestro, lia strategi-kapablo… Al aliaj pli interesas la diplomatio, konfliktoj kaj traktatoj de Francio kun la tiamaj potencoj, la politika lerteco de Napoleono por konkuri kun la eŭropaj potencoj de sia epoko, liaj administraciaj reformoj, la influo de lia politiko sur la landoj venkitaj kaj invaditaj de li, kaj multaj aliaj aspektoj de lia persono kaj lia regado. Sendube gravas ĉiuj ĉi aspektoj de la Napoleona afero, kaj oni devos pritrakti ilin en ĉiu historia studo pri la imperiestro. Sed nia atento kaj intereso pri lia imperio centriĝas en la fakto ke ĝi estis ia longa epilogo de la Franca Revolucio.

Ja, okazis la kontraŭdiro aŭ paradokso ke la regad-etapo de Napoleono Bonaparto samtempe estis likvido kaj defendo de la revoluciaj atingoj. Li estis testamenta administranto kaj profitanto de la granda Revolucio, kiun, tamen, li perfidis. Rimarkindas ke tiu rezulto estis tute surpriza kaj neatendita… Se en 1794 aŭ 1795 iu ajn sin demandus pri la destino kaj evoluo de tiu revolucio kiu estis okazanta ekde 1789, sendube oni estus prognozinte alternativon inter du eblaj disvolviĝoj de la afero: Unua ebleco estus la venko de la revolucio kaj ĉi ties etendiĝo al aliaj eŭropaj landoj. La alia ebla alternativo estus la mala rezulto, la fiasko de la revolucio kaj la reveno al la absolutisma monarkio. Neniu estus povinta diveni aŭ antaŭvidi la faktan rezulton ke okazus nek la unua nek la dua ebleco de la alternativo, sed stranga miksaĵo de ambaŭ situacioj subgvide de iu ĝis tiam nekonata geniulo kiu, krome, estis iom freneza kaj prenis sian inspir-modelon el la cezaroj de la Romia Imperio.

Tio metas antaŭ ni la demandon: ĉu la Napoleona Imperio povas kaj devas esti enkalkulata ene de la Franca Revolucio? La argumentoj favore aŭ kontraŭ tiu aserto estas same validaj kaj same diskuteblaj. Se tiu revolucio havis netan komenciĝon en la kunvoko de la Ĝeneralaj Statoj kaj la kapto de la Bastilo, ĝia finiĝo ne tiel estis klara, ĝi havis multajn finojn. Iuj situigas la revolucian finon en la komploto de Termidoro kiu likvidis la superregadon de la jakobenoj, aŭ eĉ antaŭe, kiam Robespiero entreprenis persekutadon kontraŭ la plej radikalaj grupoj de la senkulotuloj. Aliaj situigas la revolucian ĉeson en la fiasko de la t. n. Konspiro de la Egaluloj kaj la proceso al Babeuf kaj ĉi ties kunuloj. Sed ne mankas ankaŭ tiuj kiuj fiksas la morton de la Revolucio en la puĉo de Brumario kiu metis finon al la Direktoraro kaj starigis la Konsulaton, aŭ pli poste kiam ĉi tiu evoluis al la unupersona Konsulato de Bonaparto, aŭ kiam tiu formulo ĉesis pro la starigo de la Imperio en la persono de Napoleono.

Sed eĉ ĉi lasta evento estas pridubinda kiel indikilo de la morto de la Revolucio ĉar dum la Imperio persistis ne malmultaj simboloj kaj institucioj devenintaj el la Revolucio kvankam iuj malaperis iom-post-iom. Tio estas, eĉ dum la Napoleona Imperio estis okazantaj pluaj mortoj de la Revolucio: la malaperigo de la revolucia kalendaro kaj reveno al la tradicia, la ĉeso de la batalado kontraŭ la katolika klerikaro… Aliaj simboloj, kiel la Marsejl-kanto kaj la trikolora flago persistis ĝis la fino de la Imperio kaj restarigo de la monarkio. Kaj aliaj pli bone rezistis: la Metra Sistemo de Mezur-unuoj eĉ estis poste alprenita de kelkaj el la landoj kiujn kontraŭbatalis la Revolucion kaj la Imperion. Kaj fine, aliaj revoluciaj atingoj plu restis post tiam kaj ĝis nuntempe: la teroj eksproprigitaj al la Nobelaro kaj la Eklezio neniam revenis al ties antikvaj posedintoj. Kaj kvankam estis restarigitaj en Francio la nobelaj titoloj, tamen neniam plu reestabliĝis la feŭdecaj interrilatoj. Spite al ĉiuj mortoj de la Revolucio neniam plu la situacio revenis al la antaŭa stato.

Kaj tio okazis spit' al Napoleono kaj ankau dank' al li. Nu, al tiu stranga kaj kontraŭdira persono ni dediĉas sekvan raporton.

Napoleono Bonaparto
Junaĝo kaj formiĝo

La afero «Napoleono Bonaparto» plenas je paradoksoj. Kiu estus povinta diveni, en la jaro 1769, ke iu infano naskiĝinta tiujare mem en Korsik-insulo kreus imperion en Francio kaj disdonus inter siaj gefratoj la tronojn de Eŭropo? Kiu estus povinta antaŭvidi en 1794 ke iu juna leŭtenanto kiu apenaŭ estis franco, estus en 1800 la superreganto de Francio? Ni vidos ke pli kaj pli da paradoksoj kaj neatenditaĵoj signis la vivon kaj la politikan karieron de tiu stranga ulo.

Li naskiĝis la 15-an de aŭgusto de 1769 en la korsika ĉefurbo Ajaccio. Tiam la insulo apartenis al Francio ekde la antaŭa jaro. Dum iom da tempo la korsikanoj rezistis la francan okupadon. La gepatroj de Napoleono mem partoprenis en la militaj operacioj komanditaj de Pascal Paoli kontraŭ la franca armeo. Lia patrino, Letizia Ramolino estis graveda je li kiam ŝi akompanadis sian edzon, Carlon Bonaparton, en la gerila batalado. Sed fine la francoj sin altrudis kaj evidentiĝis ke estis senutile batali kontraŭ ili. La korsika lidero Paoli devis sin ekziliĝi al Anglio. Iom-post-iom, dum la infanaĝo de Napoleono, lia familio alkutimiĝis al la nova situacio kaj relative bone instaliĝis en ĝi. La gepatroj de Napoleono apartenis al la loka nobelaro de la insulo sed ne estis speciale riĉaj. Ili havis iujn terposedaĵojn sed estis necese al Carlo roli kiel advokato por subteni sian multemembran familion; krom Napoleonon ili havis alian pli aĝan filon, Jozefon, kaj poste naskiĝis al ili kromaj gefiloj el kiuj supervivis ses: Luciano, Jeronimo, Ludoviko, Karolina, Elisabeta kaj Paulina.

Dum sia infanaĝa lernado en Korsiko Napoleono estis instruata pri kaj per la loka itala lingvo, lia gepatra lingvo. Lia patro kultivis la amikecon de la franca guberniestro de la insulo, la grafo Marbeuf. Ŝajnas ke ĉi tiu sentis altiron al Letizia, kiu daŭre estis tre bela spite al la multaj akuŝoj kiujn si havis. Dank' al Marbeuf, Carlo atingis stipendiojn por la studado de kelkaj el siaj gefiloj. Napoleono estis destinita al militista kariero. Tial li, estante naŭjara, estis kondukita al Francio far sia patro. Li restis dum kelkaj monatoj, kune kun sia frato Jozefo, en iu lernejo en Autun por eklerni la francan lingvon. Poste li estis en la militista akademio de Brienne dum kvin jaroj, malproksime de sia familio.

Dum lia studado li evidentiĝis tre kapabla en la lernado de matematiko, historio kaj geografio, sed rezultis al li tre malfacila la lernado de la latina lingvo, kaj progresis malmulte en la scipovo de la franca. Plejparto el la cento da kunuloj en la akademio apartenis al socia klaso pli altranga ol tiu de Napoleono. Iuj el tiuj junuloj portis familiajn nomojn famkonatajn en la franca historio, aliaj havis patrojn kiuj ĉasadis kun la reĝo… Krome la aliaj pagadis siajn kvotojn dum li estis subvencita de la ŝtato… kaj krome li estis la sola korsikano, preskaŭ eksterlandano… Li neniam sin sentis integrita en tiu kolektivo kaj sopiris al Korsiko kaj ĉi-ties vivmaniero. Disvolviĝis ĉe li emo kunlabori en la liberigo de la insulo el la franca regado, kaj por li la ekzilito Paoli estis heroa modelo kiun li volis imiti.

La jaroj en la akademio de Brienne forĝis la karakteron de la kadeto Bonaparto. Li komencis generi spartanan teniĝon. En tiu epoko Francio estis batalante kontraŭ Anglio en milito kiu okazadis en la maro. Napoleono decidis fariĝi maristo. Somere de 1782 li ricevis en Brienne la viziton de siaj gepatroj. Lia patrino malaprobis lian planon fariĝi maristo, sed li persistis en sia ideo. Sed ĉiukaze en 1783 li povis decidi nenion tiurilate ĉar oni ne aprobis lian pasadon al la sekva ŝtupo de la militista kariero, la aliron al la Militista Altlernejo. Krome tiam finiĝis la stipendio kiun li ĝuadis kaj lia patro komencis malsaniĝi. Finiĝinte en tiu jaro la milito inter Francio kaj Anglio, Napoleono kontemplis la eblecon eniri en iun anglan maristan akademion. En tiu epoko estis normala afero ke oficiroj de iu lando servu en alilandaj armeoj. Fine la afero solviĝis kiam oni akceptis Napoleonon en la Militista Altlernejo de Parizo.

En oktobro de 1784 Napoleono translokiĝis al Parizo. Tie li povis konstati la kontraston inter la granda riĉeco de la kortego kaj la enorma mizero de la popolo. Kvar monatojn post lia eniro en la Militista Altlernejo mortis lia patro pro stomak-kancero. La ekonomia situacio de lia patrino ne estis bona… La plejaĝa frato, Jozefo, decidis ke li ne taŭgis por la eklezia kariero al kiu li estis destinita de lia familio kaj interrompis sian tiucelan studadon por fariĝi militisto kiel lia frato Napoleono,

sed tiam li estis nek pastro nek militista oficiro. En la Militista Altlernejo Napoleono bone profitis la instruon kaj fariĝis oficiro kiam li aĝis nur 16 jarojn. En 1785 oni ne akceptis oficirojn en la Mararmeo, do li ne povis plenumi sian deziron esti maristo, kaj li estis destinita al artilerio. Tiam li estis la sola subteno de sia patrino, vidvino kun ok gefiloj, iuj el ili naskiĝintaj post la foriro de Napoleono kaj kiujn li ankoraŭ ne konis. Kiam li devis elekti regimenton li mendis tiun de La Fère, kiu troviĝis en Valence, la garnizono plej proksima al Korsiko.

Ekde januaro de 1786 Napoleono rolis kiel duaranga leŭtenanto en tiu garnizono de Valence, urbo apud la Rodano-rivero, kiu havis tiam proksimume 5.000 enloĝantoj. Lia salajro kiel oficiro estis 93 pundoj ĉiumonate kaj devis pagadi 8 pundojn monate pro luprenita de li ĉambro en iu partikulara domo. En tiu garnizono li sin ekzercis kaj spertiĝis pri ĉio rilate al artilerio. En tiu epoko la artilerio estis rapide evoluanta kaj perfektiĝanta. Napoleono praktikadis per kanonoj dezajnitaj antaŭ 9 jaroj kiuj estis la plej potencaj en Eŭropo. Ili estis ellaboritaj en la fabriko de ***Le Creusot***, en iu tre moderna instalaĵo kie por la fandigo oni uzadis ne lignon sed koakson kun vapormotoroj. Napoleono interesiĝis pri tiu uzino kaj vizitis ĝin. La personaj rilatoj kaj la vivmaniero de la oficiro Bonaparto estis la kutimaj kaj normalaj de la militistoj de tiu tempo kaj socio. Al tiu epoko apartenas la plej antikva portreto de Napoleono, desegnita de lia korsika amiko Pantornini.

Napoleono 16-jara

En junio de 1788 Napoleono estis translokita al Auxonne. Ĝenerale, li bone rilatis kun la ceteraj oficiroj, siaj kunuloj. Sed en iu okazo li havis disputon kun iu oficiro nomata Belly de Bussy kaj la afero danĝeris konduki al duelo, sed la interveno de komunaj amikoj sukcesis solvi la disputon pace. Cele helpi sian patrinon, Napoleono akceptis gastigi sian fraton Ludovikon, kiu tiam estis 11-jara, en sia loĝejo en Auxonne. Napoleono instruis la knabon pri katekismo por lia unufoja komuniiĝo kaj kuiradis por ambaŭ ĉar la mono ne abundis en la familio Banaparto. Napoleono daŭre legadis kaj studadis intense. Ŝajnas ke lia intereso pri la instruiĝo estis pro tio ke li en tiu epoko esperis fariĝi verkisto. Inter la temoj de lia intereso estis historio, geografio, scienco kaj ĉio rilate al la militista arto. La biografioj ne estis lia ĉefa intereso. En tiu epoko li pli interesiĝis pri la socia situacio en Francio. Li konstatis ke estis granda malriĉeco kaj maljusteco same kiel koruptado en la altaj sociaj sferoj. En novembro de 1786 li skribis en sia not-kahiero: ***Ni estas membroj de potenca monarkio, sed hodiaŭ ni perceptas nur la malvirtojn de ĝia konstituo***. Same kiel multaj homoj de sia epoko, Napoleono sentis la neceson je reformoj. Cele klarigi al si kian tipon je reformo oni devus apliki, li komencis lerni historion kaj politikan teorion: ***La Respubliko*** de Platono, historio de Egiptujo, Grekujo, Ĉinio… sed ankaŭ pri la historio de Francio kaj Anglio dum Mezepoko, kaj dediĉis specialan atenton al la studo de la Reformacio, ĉefe en Anglio. Kaj kiel multaj samtempanoj liaj, Napoleono sentis entuziasmon pri la verkaro de Rousseau. En sia formiĝanta karaktero li simpatiis al la subpremitoj kaj estis al li malagrabla la tiraneco. Li venis al la konkludo ke la bazo kaj origino de la problemoj de Francio estis la reĝa povo. Li kontemplis kiel solvo al tiu problemo ian Konstitucion kiu garantius la popolajn rajtojn kaj ke la reĝo agadu en la defendo de la ensemblo de la interesoj de Francio. Resume, oni konstatas ke Napoleono volis por Francio reformon cele atingi konstitucian monarkion regantan favore al la popolo.

Plifortigis tiun senton la evoluo de la situacio en Korsiko. Post la morto de la gubernestro Marbeuf, en septembro de 1786, la insulo estis administrata de la Ministrejo pri Financo, kaj de tiam la regado estis efektivigata de aro da burokratuloj kun la celo malgrandigi la ŝtatajn elspezojn. Letizia, la patrino de Napoleono, ne ricevis la subvencion kiun oni devus pagi al ŝi pro faritaj oficialaj servoj de ŝia edzo. Dume la vivkosto pli-altiĝis pro la financaj malfacilaĵoj de Francio, do la situacio de la familio Bonaparto estis neeltenebla. Napoleono postulis justecon por sia familio kaj tiucele li iris al Parizo por intervidiĝi kun la funkciulo al kiu koncernis la kazo. Li precizigis la sumon kiun oni ŝuldis al sia familio, sed krome li pasie aldonis ke nenia monkvanto povus kompensi la humiligon kiun suferas homo kiam oni devigas lin ĉiumomente konscii pri lia submetiĝo. La Ministrejo ne pagis al Letizia, kaj Napoleono daŭre faris postulojn kaj esprimis plendojn. Tiu situacio akcentis en la animo de Bonaparto lian rifuzo-senton pri la franca superregado en Korsiko kiun ĝis tiam li kaj lia familio iamaniere estis akceptintaj. Liaj notoj kaj aliaj skribaĵoj de tiu epoko plenas je rifuzo al la franca regado super Korsiko kaj la tipo je aŭtoritato kiu subtenas kaj generas tian situacion.

Sed en tiu epoko ne estis klare al Napoleono Bonaparto la tipo je vivo kiun li volus doni al si mem. Kiuj estis liaj aspiroj? Se tio ankoraŭ ne estis klare, ja, evidentiĝis per liaj skribaĵoj ke estis en li iaj pripolitikaj kaj prisociaj idealoj. En eseoj aŭ romanoj verkitaj de li en tiu epoko aperas herooj kiuj celas la justecon kaj la bonon de la popolo. Evidentas ke tiuj fikciaj protagonistoj estas simboloj de li mem, tio estas, li perceptis sin mem kiel tiaj idealaj modeloj de heroeco kaj kavalireco, kiuj, iamaniere, respegulis ankaŭ la korsikan lideron Pascal Paoli, kiun Napoleono daŭre konsideradis imitinda modelo.

Dum Napoleono studadis en sia malgranda garnizono socipolitikajn reformo-planojn kaj pripensadis la vivotipon kiun li volis por si, la franca socio senĉese antaŭmarŝadis direkte al ega krizo. La vintro inter 1788 kaj

1789 estis speciale dura por la malriĉaj klasoj de la lando. La prezo de la pano kaj la viando tre altiĝis subite, kaj dume multaj uzinoj estis elpostenigante laboristojn. Super Francio ŝvebis timo kaj malsato. Oni kunvokis la Ĝenaralajn Statojn por la 4-a de majo de 1789. Napoleono petis permeson al siaj superuloj kaj retiriĝis al Korsiko por solvi iujn familiajn problemojn. Estis la korsikaj, ne la francaj aferoj, tio kio interesis al li.
Finiĝinte sia licenco li devis reveni al la armea servo. En sia garnizono li plu dediĉiĝis al intensa studado, i. a. la ***Pandectas*** de Justiniano, kaj verkis iun traktaton pri balistiko, kiun li titoligis "Pri bombo-ĵetado". La pari-zaj okazintaĵoj de 1789, kunveno de la Ĝeneralaj Statoj kaj kapto de Bastilo, estis travivitaj de la oficiro Bona-parto de malproksime, kun ia stranga miksaĵo de indi-ferenteco kaj intereso. Indiferenteco ĉar tiam li ne sin sentis franco kaj tiu revolucio estis franca afero, kaj intereso ĉar tiuj francaj sociaj konvulsioj povus iamaniere ebligi la sendependiĝon de Korsiko kiun li emis. Do, male ol multaj oficiroj siaj kunuloj, de nobela deveno, kiuj ekziliĝis por kontraŭbatali la Revolucion de ekstere, li restis en la lando, sed dume li ne alkuris defendi la Revolucion. En septembro de 1789 li petis novan permeson kaj revenis al Korsiko kie li sin deklaris partiano de Paoli, al kiu sendis leteron esprimante pasian emon batali pro la sendependeco de Korsiko kaj emfazante sian volon meti sin subordone de la korsika lidero, ankoraŭ ekzilita en Anglio. Al Paoli ne plaĉis la aroganteco de la juna oficiro kaj sendis al li ian iome ironian respondon. Pli bone ol Bonaparto mem, Paoli komprenis ke la juna Napoleono faris el la korsika problemo ian personan aferon intencante profiti la malstabilan situacion kreitan de la revolucio por okupi la unuarangan politikan pozicion en la insulo. Fakte, la nova situacio kreita de la revolucio ebligis ke Paoli atingu permeson reveni al Korsiko, kie li estis ricevita meze de granda popola aklamado. Napoleono iome elreviĝinta konstatis ke la realo de la persono Paoli ne alĝustiĝis al la ideala modelo kiun li estis forĝinta en sia menso: la korsika lidero evidentiĝis tre prudenta, tre politika, malmulte militema…
Eklipsita de la graveco de la lidereco de Paoli kaj finiĝinte lia armea licenco, Napoleono devis reveni al sia garnizono, ĉi-foje akompanita de sia frato Ludoviko kiu planis studi en Valence. Tiam li daŭre estis relative indiferenta pri la Revolucio kiu estis disvolviĝante en Francio. Kvankam li simpatiis la konstitucian monarkion kiun oni starigis en la lando, dume li abomenis la agadon kaj la mobiliziĝon de la popolaj amasoj, kiujn li disdegnis. Resume, lia teniĝo estis –tiam kaj ĉiam poste– tipe burĝa. En tiu epoko renaskiĝis lia deziro fariĝi verkisto kaj eĉ partoprenis en iu konkuro pri eseoj kunvokita de la Akademio de Liono, sed atingis nenian sukceson. Li plue verkis rakontojn kaj raportojn pri korsika temaro, kaj eĉ iu romantika rakonto… Sed persistis en lia animo la emo interveni en la politika vivo de Korsiko. Do, en oktobro de 1791 li petis novan permeson por translokiĝi al la insulo cele partopreni en la proksima balotado por elekti la tieajn novajn komandantojn de la Nacia Gvardio. Tiam la ekonomia situacio de lia familio tre estis pliboniĝinta pro la heredo el iu ĵus forpasinta riĉa kaj avara pastro, onklo de Letizia. Napoleono disponis je sufiĉe da mono por promocii sian kandidatecon. Dank' al siaj monrimedoj kaj ankaŭ faritaj intrigoj, Napoleono sukcesis esti elektita kiel unu el la du komandantoj en Korsiko de tiu grava posteno kreita de la Revolucio.
En la plenumado de sia oficiala rolo kaj prizorgado de siaj celoj kaj ambicioj, Napoleono baldaŭ vidis sin implikita kaj enretigita en la intrigoj kaj kontraŭdiroj de la reala situacio en Korsiko. La kongrueco inter la naciismaj interesoj de la insulo kaj la liberalismaj ideo de la Franca Revolucio ekzistis nur en la menso de nia leŭtenanto. Fakte, plejparto el la korsika loĝantaro estis tiel reakcia kiel tiu de ***La-Vendée***, kaj pretiĝis perforte rezisti kontraŭ la abolo de la religiaj ordenoj dekretita de la aŭtoritatoj de Parizo. En Ajaccio estis popola mobilizo kontraŭ la fermo de iu grava franciskana monaĥejo. Sekve de tio estiĝis perforta kverelo inter la partianoj de la franciskanoj kaj la partianoj de la konstitucia klerikaro. Napoleono intencis restarigi la ordon per siaj naciaj gvardianoj kaj en la operacio estis mortigita iu leŭtenanto de la Nacia Gvardio. En la sufokado de tiu mobilizo Napoleono troviĝis antaŭ la unua paradokso aŭ kontraŭdiro de sia situacio: li, la fervora partiano de la liberigo de Korsiko el la franca okupado, estis batalante kontraŭ la korsikanoj kiuj kontraŭstaras la francan ordon. Sed estis pliaj paradoksoj: tial ke per siaj korsikaj naciaj gvardioj Bonaparto ne sukcesis kontroli la situacion, li alkuris peti helpon al la kolonelo Maillard, komandanto de la franca garnizono de Ajaccio. Sed ĉi tiu ulo, kvankam oficiala peranto de la franca revolucia povo en Korsiko, tamen li ne simpatiis al la revolucia reĝimo kaj estis preta konsenti de defion de la korsika reakciularo. Li ne nur neis al Napoleono la menditan armilaron kaj armean intervenon sed krome ordnis forigi el la urbo la Nacian Gvardion. Napoleono siavice decidis kontraŭ-rezisti tiun ordonon, kaj jen korsikaj gvardioj favoraj al la franca ordo batalas en la stratoj kontraŭ francaj soldatoj kiuj, fakte, senscie, batalas favore al la korsika reakciularo. La situacio estis freneza. Sed ĝi fariĝis eĉ pli freneza. La kolonelo Maillard, sekreta malamiko de la Nacia Asembleo, akuzis antaŭ la parizaj aŭtoritatoj de la Nacia Asembleo al Napoleono Bonaparto kiu, tamen, estis la sincera defendanto de la pozicioj de tiu aŭtoritato. La akuzo estis pri konspiro kaj armita atako al la francaj trupoj en Ajaccio. La komisaroj senditaj de Parizo apogis la agadon de Maillard kaj decidis la forigon de la Nacia Gvardio el Ajaccio. Krome Napoleono devis translokiĝi al Parizo por respondeci pri sia agado dum la disturboj. Tiucele li alvenis al la franca ĉefurbo la 28-an de majo de 1792.
Tiam la Revolucio estis eniranta en novan fazon. Ĝi fariĝis internacia konflikto: la reĝoj kaj la aristokrataro de Eŭropo kontraŭ la franca popolo. Dum la malamikaj trupoj avancadis sur la franca teritorio, la parizanoj pli kaj pli ekscitiĝis kaj indigniĝis. Ili prave suspektis ke la reĝo Ludoviko la 16-a kaj lia edzino la aŭstrino Maria Antonieta konspiradis kun siaj reĝaj kolegoj kontraŭ la Revolucio. Napoleono vidis la animstaton de la popolo. La 20-an de junio li spektis amasan popolan mobilizon sin adresantan al la ejo de la

Nacia Asembleo, kaj poste al la palaco de la Tuilerio, sidejo de la monarĥo. La reĝo afable akceptis la manifestaciantojn kaj permesis ke ili surkapigu al li ruĝan frigian ĉapon. Napoleono, kvankam simpatianto de la liberalismaj ideoj, malaprezis kaj disdegnis la «popolaĉon», kiel li nomis la popolajn amasojn. Tial, ŝajnis al li netolerebla la malrespekto al la aŭtoritato kaj konsideris nedigna la teniĝon de la reĝo. La 10-an de aŭgusto la popola mobilizo estis pli radikala: oni devigis la reĝan familion eliri el la palaco de la Tuilerio por adresiĝi al la ejo de la Nacia Asembleo. Dume la palaco estis alsaltita kaj okazis masakrado de la svisa gvardio. En la vizaĝoj de la popolanoj Napoleono vidis nur koleron kaj malamon, kaj li demandis al si kie estis la noblaj idealoj, la respekto al la leĝo, la justeco kaj la frateco kiuj estis la motoro de la Revolucio. Li interpretis la situacion laŭsence ke kiam malaperas la lidereco oni perdas eĉ la plej noblajn idealojn. Cetere Napoleono plenumis en la Ministrejo pri Milito la eksplikadon de lia agado en Ajaccio. Li sukcesis klarigi la situación tiamaniere ke oni formetis la eblecon fari al li militjuĝon, male, oni plialtigis lian armean rangon, kaj fariĝis kapitano, kaj oni pagis al li kompenson por la vojaĝo. Antaŭ sia foriro el Parizo, la kapitano Bonaparto povis vidi la 7-an de septembro la masakrojn tiam okazantajn en la parizaj malliberejoj. La politika povo estis pasante al la jakobenoj.

En oktobro Bonaparto estis reveninta en Ajaccio kaj reokupinta sian postenon de komandanto de la korsika Nacia Gvardio. Tiam la situacio estis ŝanĝinta laŭsence ke post la batalo de Valmy la franca armeo pasis al ofensivo kontraŭ la ekstera malamiko. Kadre de tiu ofensivo, la Konvencio, kiel tiam nomiĝis la nova Asembleo, decidis militi kontraŭ la reĝo Viktoro Amadeo, kaj al la korsikanoj koncernis operacii en Sardujo. Napoleono konstatis ke tiufoje la interesoj de Korsiko kaj tiuj de la Franca Revolucio koincidis, kaj li entuziasme pretiĝis batali en tiu milito. Paoli estris tiam la korsikan regantaron en harmonio kun la aŭtoritatoj de Parizo. Napoleono kaj lia bataliono estis elektitaj por ataki la sardajn insuletojn ***Maddalena*** kaj ***Caprera***. La milita operacio estis kompleta fiasko. Okazis ke Paoli ne estis sincera en sia teniĝo rilate al la franca Konvencio. Li agadis serve de Britio kaj donis sekretajn instrukciojn al la komandanto de la milita ekspedicio, Colonna Cesari, por ke ne plenumiĝu la planitaj militaj celoj. En difinita momento Napoleono troviĝis kun siaj trupoj en la insulo ***Maddalena*** atendante la elŝipiĝo de trupoj komanditaj de Cesari por finplenumi operacion sed la elŝipiĝo ne okazis oportune kaj estis prokrastigita plurajn tagojn tiamaniere ke fiasku antaŭplanitan atakon. La korsikaj trupoj devis retiriĝi kaj Napoleono sin vidis devigita forlasi la kanonojn al la malamiko. Tiu fiasko okazigis al li grandan amarecon kaj seniluziiĝon. Ĉi tiu epizodo de la ***Maddalena*** forte impresis Napoleonon. Ĝi montris al li la malfacilecon de la kombinitaj operacioj. Li eltiris instruon ankaŭ pri la graveco de la rapideco, de la interveno en la oportuna momento, kiam la propraj trupoj estas pretaj kaj la malamiko estis surprizita… Sed ankaŭ pri la fundamenta graveco de la firmeco de la komandanto, kaj la disciplino de la soldatoj.

Post la reveno de Napoleono al Korsiko la okazintaĵoj komencis disvolviĝi rapide. Evidentiĝis ke Paoli estis agante favore al la angloj. Lucien, frato de Napoleono, komisaro, en Tulono, per iu flama diskurso denuncis Paoli-on kaj postulis al la revolucia tribunalo ke oni «liveru la kapon de Paoli al la glavo de la justico». Tiu diskurso estis legita en la Konvencio kaj la registaro ordonis al la komisaro Saliceti la areston de Paoli. Kvankam Napoleono skribis al la Konvencio defende de Paoli, ĉi tiu pensis ke, same kiel sia frato, Napoleono estis kontraŭ li, kaj ordonis ke oni kaptu lin viva aŭ mortinta. Napoleono devis sin kaŝi; de tiam en Korsiko li estis proskribito. Li ne nur ne forfuĝis el la insulo sed krome pretiĝis batali por la plurestado de Korsiko kiel parto el Francio. La evoluo de lia politika ideo pri tiu temo estas rimarkinda. Li eksplikis al Saliceti ke per du militŝipoj kaj kvarcent soldatoj li kapablus kapti la ĉefurbon Ajaccion, kaj la komisaro akceptis fari la provon. Sed antaŭe Napoleono devis okupiĝi pri la savo de sia patrino, kiu troviĝis en la urbo. Letizia kaj la junaj gefiloj povis forlasi Ajaccion sekrete kaj reunuiĝis kun Napoleono en akordita loko kaj sekve ili estis senditaj al Caivi, iu haveno sub la povo de la francoj.

Sekve li entreprenis la ofensivon kontra la korsika ĉefurbo. La kanonoj de la ŝipoj pafis kontraŭ la citadelo, sed ĉi ties ŝtonaj muregoj rezistis la pafaĵojn. Krome plejparto el la korsika loĝantaro estis fidelaj al Paoli. Napoleono estis mistaksinta la popolan teniĝon de siaj samnacianoj. Li estis erare pensinta ke ankaŭ ili estus travivintaj saman penso-evoluon kiel li. La 3-an de junio Napoleono reunuiĝis en Caivi kun sia patrino kaj tri fratoj kaj du fratinoj. Li estis fiaskinta en sia intenco eviti rompiĝon inter Paoli kaj la francoj, kaj malsukcesis ankaŭ en sia plano kapti Ajaccion. De tiam, ne nur li sed lia tuta familio estis proskribitoj en Korsiko. La korsika asembleo kondamnis la Bonapartan familion al «porĉiama malbeno kaj infamio». Ili estis ankaŭ ruinigitaj, ĉar la partianoj de Paoli estis dispredante la posedaĵojn de la Bonaparta familio kaj forprenis ĉion: cerealo, oleo, vino… kaj detruis la muelilon kaj tri kamparajn domojn.

La tuta familio definitive translokiĝis al Francio. Ĝis tiam la interesoj de Napoleono centriĝis sur Korsiko kaj ties aferoj. Tiam li komprenis ke la disvolviĝo de la aferoj estis la finfino de lia rilato kun la insulo. Tamen la ŝanĝo estis por li eĉ pli profunda ol nura ŝanĝo je patrujo, celoj, loĝloko kaj vivmaniero. Okazis ke li perdis la fidon je la homa estaĵo. Li ne plu estis idealisto. La konduto de Paoli kaj aliaj personoj, ankaŭ revoluciuloj, pri kiuj li konfidis, igis ke li fariĝis skeptikulo pri ideologiaj kaj politikaj aferoj. Neniam plu li estis naciisto de la korsika patrujo, sed krome li abomenis la evoluon kiun la revolucio estis alprenante en Francio. Dum lia antaŭa restado en Parizo li travivis la komenciĝon de la Teroro kaj konstatis kiel multe tiu realaĵo estis perfido de la revoluciaj idealoj de libereco, egaleco kaj frateco. Ĉiuj politikistoj, laŭ lia sperto, celis nur sian propran intereson, kaj li decidis ke de tiam li faros same. Li servos la Konvencion ĉar ĝi estis tiam la fakta povo, sed li kredos je nenia politika ideo kaj agados nur laŭ sia persona intereso kaj ambicioj.

Ekas la kariero de Bonaparto

Tulono kaj Vendemiaro

Post la forfuĝo el Korsiko, la familio Bonaparto instaliĝis en Marsejlo en junio de 1793. La situacio en Francio tre estis ŝanĝinte ekde la antaŭa restado de Napoleono en Parizo. Komence de la jaro estis ekzekutita per la gilotino la reĝo Ludoviko la 16-a. Krome komenciĝis la kampanjo de senkristanigado, oni ŝanĝis la kalendaron, komenciĝis la regado de la jakobenoj kaj la Teroro. Estiĝis en la lando perforta reago. Dek departementoj, ekde Bretonio ĝis Saintonge, ribelis kontraŭ la revolucia povo. En Liono kaj Tulono sukcesis la ribelintoj. Francio estis militante nr nur kontraŭ kvin nacioj sed ankaŭ interne de si mem.

La situacio de la familio de Napoleono estis malfacila post la perdo de ĝia tuta posedaĵo en Korsiko. Ŝajnas ke Letizia, la patrino de Napoleono, sukcesis instaliĝi kun sia idaro en la nova situacio. Iuj biografioj de la imperiestro mencias ke lia patrino fariĝis amantino de iu riĉa komercisto, François Clary, sed plejparto el la historiistoj diskretas pri tiu temo. Certas, tamen, ke Jozefo, la plejaĝa frato de Napoleono edziĝis al iu filino de tiu komercisto, Julia, kaj dum iom da tempo oni pri-konsideris la geedziĝon de alia filino, Désirée, kaj Napoleono, sed pro iu aŭ alia kialo la afero ne konkretiĝis.

Post meti en savon sian familion en Marsejlo, Napoleono revenis al sia regimento kaj ricevis la ordonon adresiĝi al Pontet cele servi sub la komando de la generalo Carteaux. La naciaj gvardianoj de Marsejlo estis okupintaj Avignon kaj la 24-an de julio Napoleono partoprenis en la sukcesa atako de Carteaux al la urbo. Li spertis tie la hororon de la civilmilito. Siaj propraj trupoj pafis kontraŭ naciaj gvardianoj kaj estis viktimoj ĉiuflanke. Mortis kaj mortigis ankaŭ civiluloj je la enirado en Avignono, la ribelintaj naciaj gvardianoj estis masakrinte frid-sange tridekon da civiluloj. Napoleono konstatis ke la sindonemaj impulsoj de la Revolucio renversiĝis kaj kvar jarojn post la eventoj de 1789 jen li estis pafante kontraŭ siaj samcivitanoj defendante teroristan regantaron. Spite al sia naskiĝanta oportunismo li rezultis tre kortuŝita kaj malsaniĝis. Sekve li retiriĝis ripozi en la tie proksima Beaucaire kaj eksplikis sian intiman konflikton en formo de iu dialogo, kiun li verkis tie, titolita “Le Souper de Beaucaire”.

Al li ne plaĉis partopreni en la civila milito, do li mendis al la Ministrejo pri Milito ke oni sendu lin al la fronto de la Rejno por batali kontraŭ fremduloj, ne kontraŭ francoj. Sed reveninte al la aktiva servo li plue devis interveni en tiu jaro 1793 en alia fronto de tiu milito de la Franca Respubliko kontraŭ ĝiaj internaj kaj eksteraj malamikoj. En Tulono estis okazinte serio da intercivitanaj kontraŭfrontiĝoj kiuj kulminis per la kapto de la urbo far la rojalismaj fortoj kaj la forpelo de la membroj de la revolucia povo. Krome poste venis an-

glaj kaj hispanaj trupoj por okupi la urbon. La afero estis sufiĉe grava kaj la Konvencio sendid tien armeon komanditan de Carteaux. La ribelintoj, per la helpo de la angla mararmeo, frakasis la alsaltojn de la francaj trupoj, kiuj cetere ne estis efike gviditaj. La komisaro de la respublikana armeo asignita al tiu kontraŭ-insurekcia milito estis Saliceri, amiko de Napoleono kaj kunbatalinto lia en la operacio kontraŭ Paoli. Napoleono vizitis lin en la kampadejo instalita en Tulono kaj eksponis al li siajn planojn por la sieĝo al la urbo, samkiel la erarojn kiujn estis farantaj la trupoj komandataj de Carteaux. Plaĉis al Saliceri la planoj de Bonaparto, kiun li nomis subkomadanton de la artilerio, sed la altrangaj ĉefoj de tiu armeo rifuzis, komence, ke tiu nekonata junulo gvidu la alsalton. Tamen, post la fiasko de la sinsekvaj provoj kapti la urbon, fine oni alvokis Napoleonon por efektivigi liajn planojn. Oni povas vidi liajn taktikajn vidpunktojn, registritaj en skribaĵo kiun li sendis al Parizo, pri la bombardado al Tulono, kiuj estis:

Konvenas ne dissemi, sed male, koncentri la atakojn. Kiam oni sukcesas malfermi breĉon, la kontraŭanto perdas la ekvilibron, ĝia rezistado iĝas senutila, la partio estas gajnata. Oni devas dividiĝi por vivadi kaj koncentriĝi por batali. Ne eblas venko sen komand-unueco. La tempo estas la esenca faktoro.

La unua alsalto fiaskis tial ke kontraŭ la opinio de Napoleono, kiu rezultis vundita en la operacio, oni retiris tro frue la trupojn. La nova komandanto, Dugomier, rajtigis Napoleonon komandi la alsalton al la urbo kaj realigi liajn planojn pri la uzo de la artilerio, kiuj celis la kapton de la altaĵoj de la Aiguillette, kiuj elstaras super la haveno, kaj neŭtraligi la anglajn ŝipojn kiuj estis apogante la sieĝitojn per ĝiaj kanonoj. Post dutaga senĉesa kanonado, la 17-an de decembro de 1793 Bonaparto ordonis la alsaltadon pere de la 7.000 soldatoj de la respublikana armeo kaj post la repuŝo de la unuaj alsaltoj far la defendantoj li ordonis la intervenon de freŝaj trupoj kaj malfermis breĉon. Sekvinttage la fremdaj defendaj trupoj senorde diskuris direkte al la anglaj ŝipoj kaj la urbo kapitulacis. Rezulte de tiu venko, la kapitano Bonaparto, kiu tiam estis 24-jaraĝa, estis altrangigita al brigad-generalo. En tiu fronto de Tulono Napoleono konis iun oficiron, nomatan Junot, kiu batalis sub siaj ordonoj kaj kiu de tiam restis kiel grava amiko kaj sekvanto. Post la forfuĝo de la anglaj kaj aliaj fremdaj soldatoj, la reprezalioj kontraŭ la urbaj ribelintoj de Tulono estis kruelaj. Plurcento da civitanoj estis masakritaj. Unu el la komisaroj de la Konvencio, responsulo de tiu revenĝo, estis Barras. Por Napoleono la batalado en Tulonjo estis grava elpaŝo laŭsence ke li hardiĝis kaj fariĝis nesensiveca rilate al la perforto kaj la homa doloro. Iom-post-iom formiĝis en li la homa milit-maŝimo kiu okazigos, dum la sekvaj du jardekoj, multajn milojn da militaj mortintoj en tuta Eŭropo. La Franca Revolucio, kiu plibonigis multajn aferojn, tamen, transformis Napoleonon en kruelan kaj senkompatan homon samtempe ke oportuniston serĉantan nur sian propran profiton. Same okazis kun multaj aliaj personoj, revoluciaj kaj kontraŭrevoluciaj.

La sieĝo al Tulono daŭris tri monatoj, En tiu epoko, fine de la jaro 1793, la armeoj de la Franca Respubliko estis atingante venkojn en ĉiuj frontoj de la milito kontraŭ la eksteraj malamikoj kaj ankaŭ en la internaj frontoj sufokante la enlandajn ribelojn kontraŭ la revolucia reĝimo. Tiuj venkoj estis okazante dum la jakobena superregado en la Konvencio. Napoleono okaze de lia sukceso en Tulonjo havis okazon kontakti kun gravaj personecoj de tiu reĝimo, kiel Aŭgusteno, la frato de Robespiero, kaj kultivis la amikecon kun ili. Frukto de tiuj rilatoj kun influo-povaj homoj de la reganta partio, oni komencis kalkuli kun li por pli gravaj militistaj entreprenoj, konkrete por interveni en Italio: invadi Piemonton kaj la nordon de la lando cele minaci Aŭstrion desude. Tiamaniere malfermiĝis por Napoleono la ebleco realigi unu el siaj plej karaj revoj: partopreni en la konkero de Italujo. Cele studi kaj prepari tiun militan ekspedicion, la generalo Bonaparto faris sekretan vojaĝon al Ĝenovo.

Dum li troviĝis tie, en monato julio de 1794, okazis en Parizo la puĉo de Termidoro kiu metis finon al la povo de la jakobenoj. Robespiero kaj ties sekvantoj, inter ili lia frato Aŭgusteno, amiko de Napoleono, estis baldaŭ kondukitaj al la gilotino. Kiam Bonaparto estis revenante el lia vojaĝo al Italio, li estis arestita en Nico kadre de la reprezalioj kontraŭ la proksimuloj de Robespiero. Li restis enkarcerigata en la fortreso de Antibes dum dek tagoj. Poste oni liberigis lin konsiderante ke lia rilato kun la jakobena povo ne igis lin kunkulpa kun la politiko de Robespiero. Sed sub la povo de la Termidora Konvencio Napoleono reiĝis malgrava ulo. Lia prodaĵo de Tulono ne estis sufiĉe juste pritaksata de la novaj regantoj. Oni proponis al li komandi infanterian brigadon por la sufokado de la rojalista ribelo en La-Vendée. Li rifuzis tiun proponon kaj demisiis el la aktiva servo ĉar li estis artileriano kaj neniel volus servi en la infanterio. La vintron de tiu jaro 1794 li travivis kun grandaj malfacilaĵoj. En aŭgusto de 1795 li estis destinita kiel generalo de artilerio al la fako de topografio de la Komitato pri Publika Savo. Tie li reigis sian vivon de legado kaj studado.

En tiu epoko la Revolucio statis malfluse. Post la ekzekutado de Robespiero kaj la ĉefaj jakobenaj lideroj la riĉularo kaj la partianoj de la monarkio agadis ofensive kaj reigis la festenojn kaj la luksan vivmanieron. Pli danĝere por la termidoraj regantoj estis ke la rojalistoj intencadis restarigi la absolutisman monarkion. Ili ne komprenis aŭ ne volis kompreni ke la feŭdalismo estis definitive finiĝinta. Dume ankaŭ estis tumultoj kaj ribeloj en la laboristaj kvartaloj. La reganta burĝaro ne sukcesis trovi politikajn formulojn efikajn por kontraŭbatali ambaŭflankajn ofensivojn. Samtempe koincidis en la parizaj stratoj la ribeloj de la laboristaj kvartaloj kun tiuj de la respublikanaj konservemuloj kiuj taksis la tiaman Konvencion kiel tro revolucian, kaj la mobilizado de la rojalistoj klopodantaj la Borbonan restarigon. La plej danĝera kaj perforta el tiuj ribeloj estis tiu de la monarkiistoj de la 12-a de Vendemiaro (4-a de oktobro de 1795). Ekde aŭgusto estis nova Asembleo, pli konservema ol la antaŭa ĉar nur 8 procento el la loĝantaro povis voĉdoni laŭ la nova konstitucio tiam ellaborita, sed kun sufiĉa kvanto da deputitoj de la antaŭa Konvencio ĉar la sama konstitucio establis normojn por bari la aliron de la partianoj de la Borbonoj. Do, ĉi tiuj entreprenis perfortan alsalton por atingi la povon. La Konvencio haste pretiĝis defendi la Respublikon sed la plej firma apogo tiam disponebla estis la armeo. Estis nomumita komandanto de ciuj parizaj armitaj fortoj la deputito Barras, kiu ne estis militisto. Li devis adresiĝi al la generaloj tiam troviĝantaj en Parizo kaj Napoleono Bonaparto estis unu el ili, kaj li akceptis gvidi la trupojn celintajn sufoki la ribelon. Li pripensis la avantaĝojn kaj malavantaĝojn batali favore al la Konvencio kaj fine konsentis tion fari subkondiĉe ke neniu intermiksiĝu en liaj funkcioj. Li diris: se mi elingigos la glavon, mi eningigos ĝin nur kiam la ordo estos plene ĉiakoste restarigita. Barras nomumis lin sian anstataŭanton. La taktiko de Napoleono por meti finon al la ribelo estis dispozicii pecojn de artilerio en la proksimaĵoj de la Tujlerio. Kiam la insurgentoj adresiĝis alsalti la Konvenciejon, Bonaparto ordonis pafi la kanonoj provokante amasan hombuĉadon. La monarkistoj estis kanon-bombarditaj ĝis la ŝtuparo de la preĝejo de Sankta Roĥo kie ili serĉis rifuĝejon. En la operacio li estis helpita de siaj subuloj kaj amikoj Murat kaj Junot. En ĉiu okazo, kaj ne unuafoje, Napoleono montris nulan sensivecon pri la homa doloro. Li eĉ ne sin pravigis pri la masakro. Poste, kiam la operacio estis finfinita, li konfesis al sia amiko Junot ke se la ribeluloj estus mendintaj al li komandi ilin, li estus preninta la gvidon de la ribelo kaj detruinte la Konvencion.

Preskaŭ nekonata antaŭe je publika skalo, tiam la popolo asignis al Bonaparto la titolon de "Generalo Vendemiaro". Lia projekto ekde tiu okazo estis gvidi unu el la armeoj de la Franca Respubliko kaj komencis intrigi tiucele en la influaj sferoj de la politika povo, ĉefe en la medio de Barras. Ankaŭ ĉi tiu eltiris profiton el la afero de Vendemiero kaj la maniero kiel estis sufokita la rojalista ribelo. Kiam baldaŭ poste oni konstituis la novan regantaron de la Direktoraro, Barras estis unu –la ĉefa– el la direktoroj. De tiam li dediĉiĝis apogi kaj bonfari al la Generalo Bonaparto.

Sin movanta en la medio de la Direktoro Barras, en 1796 Napoleono konis Jozefinon, la vidvinon de la grafo Beauharnais, nobelo ekzekutita en la etapo de la Teroro. Ankaŭ ŝi estis enkarcerigita tiutempe sed post la falo de Robespiero ŝi, kiel multaj aliaj, prizonuloj, estis liberigita proksimume samtempe kiam Napoleono estis arestita. Nu, en la epoko kiam Napoleono konis ŝin en la festenoj de la diboĉema Barras, ŝi estis amantino de tiu ulo, inter aliaj. Ŝi, patrino de du gefiloj, estis perdinta sian tutan havaĵon dum la Revolucio. Napoleono, jam sperta militisto spite al sia junaĝo, tamen estis tute naiva kaj malsperta en kio rilatas al la virinaj aferoj kaj arde enamiĝis de tiu ino kiu tute ne konvenis al li kaj krome ne aprecis lin. La leteroj kiuj li sendis al ŝi en tiu epoko estas klasikaĵo de la romantika literaturo; evidentas ke li dumlonge prepariĝis por esti literaturisto:

Mi vekiĝas plena je ci. Cia portreto kaj la ebriiga intervidiĝo de la lasta nokto ne permesas ripozi al miaj sensoj. Dolĉa kaj nekomparebla Jozefina, se ci konus la stangan efikon kiun ci provokas en mia koro! Ĉu ci estas ĝenita? Ĉu trista? Ĉu zorgo-plena? Tiukaze afliktitas mia animo, kaj cia amiko ne povas ripozi… Sed mi ne povas ripozi ankaŭ kiam mi fordonas min al la sento kiu min premas kaj ricevas el ciaj lipoj flamon kiu bruligas min. Ha, la lasta nokto! Mi klare komprenis ke cia portreto kiun mi havas tre malsamas el cia vera estmaniero! Post tri horoj mi vidos cin. Ĝis tiam, do, "mio dolce amore", Milionon da kisoj; sed ci donu al mi neniun, ĉar tio bruligas al mi la sangon.

Ŝi estis sukcesinta supervenki la malfacilaĵojn kaj la malriĉecon dank' al sia persona ĉarmo. Ŝi estis bela, eleganta, alloga… Sed ankaŭ nedudeble koketa. Ŝia inklino al la plezura vivmaniero pelis ŝin al oftaj amaventuroj. En la amo de Napoleono ŝi trovis inde profiteblan okazon stabiligi sian situacion kaj tiun de siaj gefiloj de la antaŭa edziniĝo, kaj konsentis edziniĝi al li. La patrino de Napoleono abomenis tiun geedziĝon kaj ĉiam esprimis rifuzon al Jozefina kiun ŝi konsideris neinda ino

zorganta nur pri sia propra bonstato, nekonfidinda kaj amantino de lukso kaj disipemo. Kvankam ŝi ne sukcesis eviti la geedziĝon, ŝi ne ĉeestis la ceremonion kaj eĉ ne gratulis la geedziĝintojn. Ŝajnas ke Barras favoris la gepariĝon de Napoleono kaj Jozefino celante komplezi la generalon kiu tiel utila rezultis por lia politiko. En la planoj de la intrigema membro de la Direktoraro estis la decido asigni al la Generalo Bonaparto la komandadon de iu armeo destinita batali en Italio kontraŭ la tiea influo de la Aŭstria Imperio.
Tio alĝustiĝis al la plej kara deziro de Napoleono mem. Li deziris daŭre servi la Respublikon post la edziĝo. Ĉefe, li deziris batali kontraŭ la eksteraj malamikoj de Francio: Aŭstrio, Piemonto… en la nordo de Italio. Antaŭ kelkaj monatoj li estis mendinta al Barras la komandon de la armeo de la Alpoj. Unuaimpulse Barras pensis rifuzi la mendon. Ĉiu direktoro havis sian specifan respondecon kaj tiu de Barras estis la interna ordo de la lando. Napoleono estis bone funkcianta en tiu tereno, kaj transloki lin kontraŭus la interesojn de Barras. Krome, estis generaloj pli aĝaj kiuj pli rajtis tiun komandon. Tamen kiam Barras eksciis ke Bonaparto estis kontemplante la eblecon edziĝi al Jozefina li vidis ke tiu generalo povus utili al li alimaniere, kiel aliancano por plifirmigi lian politikan povon ene de la Direktoraro. Do Barras kuraĝigis Napoleonon edziĝi al lia eksamantino, el kiu, cetere, li deziris malproksimiĝi. En la kontrakto de geedziĝo oni ne specifis la komunecon de havaĵo, kaj oni registris ke Napoleono devis pagi al sia edzino 1.500 pundojn ĉiujare dumvive. Dume Barras okupiĝis klopodante ke Bonaparto ricevu kiel edziĝ-donaco la komandon de la armeo de la Alpoj, sed tiucele li devis atingi la konsenton de lia kundirektoro Lazare Carnot, la ĉefa responsulo de la franca armeo. Carnot ekzamenis la planon de Napoleono, kiu proponis ataki tra la nordo de Italio kaj «subskribi la pacon sub la muregoj de Vieno». Tiu plano estis iam kritikita de la generalo Verthier, kiu aldonis ke ĝi postulus pluson da 50.000 soldatoj, kaj de la generalo Scherer, ekskomandanto de la Alpoj, kiu asertis ke ĝi estis «ellaboraĵo de iu frenezulo, kaj ke ĝi povus esti efektivigita nur de iu frenezulo». Sed Carnot aprobis la planon, kaj pro tio, tiel li kiel Barras subskribis, la 2-an de marto de 1796, la dekreton transdoni al Napoleono la komandon de la armeo de la Alpoj. La geedziĝo okazis ĝuste unu semajnon poste. Kompreneble, en la tiama situacio de Francio la ceremonio de geedziĝo estis nur civila demarŝo.

Jozefina Beauharnais

Post la geedziĝo, Napoleono instaliĝis en la domo de Jozefina kaj absorbiĝis en la legado de libroj kiujn li estis retirinta el la Nacia Biblioteko antaŭ tri tagoj. Temis pri la Memoraĵoj de la marŝalo de Catinat, iu biografio de la princo Eugène, tri volumoj pri la bataloj de la princo Eugène, iu verko pri la topografio de Piemonto kaj Savojo, la Milito de la Alpoj de Saint-Simon, kaj unu rezenco de la kampanjoj de Maillebois… ĉio temanta pri la regiono kie li devos batali. Rimarkindas ke ulo tiel pasie enamiĝinta kiel Napoleno pruvis esti, eĉ en la tago mem de sia edziĝo, pretermetas la geedzan vivon al la studo de tiaj tedaj volumoj tute ne akordigeblaj kun la ĝuo de la miel-tempo. Kio instigis tian teniĝon? Ĉu la alt-takso de sia militista respondeco? Ĉu la ambicio gajni batalojn kaj gloron? Eble ambaŭ aferoj. La fakto estas ke li, nek tiam nek en postaj amrilatoj, permesis ke la virinoj kaj ĉi ties aferoj havu prioritaton sur siaj militistaj, politikaj kaj oficialaj funkcioj. Kiam Jozefina intencis apartigi lin de tiuj libroj, Napoleono respondis: «Pacienco, kara. Ni disponos je tempo por amori kiam ni estos gajnintaj la militon». Ilia miel-tempo de soldato daŭris nur du tagojn kaj du noktojn, tute ne sufiĉ-daŭra por konkeri Jozefinan. Li multe riskis, kaj la tempo pruvis tion, asertante ke la amorado povus atendi. La nokton de la 11-a de marto Napoleono ĉirkaŭbrakumis sian edzinon kaj adiaŭis ŝin per unu kiso. Poste, per iu leĝera kaj rapida veturilo li ekiris la vojon suden por alpreni sian novan komandon. Akompanis lin Junot kaj Chauvet, pagisto de la armeo de Italio, ok mil pundoj en oraj luidoroj, cent mil pundoj en ordonoj de kambio, la promeso de la direktoroj sendi al li helpo-trupojn, kaj la portreto, kiun li senĉese kisadis, de sia «nekomparebla» edzino.

Ekas la legendo de Napoleono

Kampanjo de Italio

«Ĉi tiu plano de milita interveno en Italio estas elpensaĵo de iu frenezulo». «Nu, ke realigu ĝin la frenezulo kiu ĝin elpensis». Ĉi tiu dialogo okazis komence de 1796 inter du membroj de la Direktoraro. Ili sciis ke tiu institucio estis la lasta politika formulo de la povo generita de la Revolucio, iu Revolucio kiu estis stranga miksaĵo de racieco kaj freneco (kiel la homa specio mem). Sed ili ne sciis ke per la politika decido kiun ili estis prenantaj, asigni la komandon de la armeo de la Alpoj al la juna generalo Napoleono Bonaparto, ili estis elektantaj kaj promociantaj la homon kiu konkretigos la likvidadon de la politikaj institucioj naskiĝintaj el la Revolucio, kaj kiu estos, dum kelkaj jaroj, la heredinto kaj profitanto de la politikaj ŝanĝoj okazigitaj de la Revolucio.
Kiam la 27-a de marto de 1796 alvenis al Nico la nova komandanto, la tiea armeo de la franca Respubliko estis konstituita de 40.000 homoj. La malamika armeo en tiu fronto, aŭstrianoj kaj piemontanoj, disponis je 80.000 homoj. La franca soldataro mergatis en nekredebla mizero: ili disponis nek je ŝuoj nek je vestaĵoj, la nutraĵoj ne alvenadis regule. Ili pafadis per siaj fusiloj por savi sian honoron, sed ne avancadis. Estis jam tri jaroj de fakta senaktiveco. La morala forto diluiĝas, inter la batalionoj etendiĝas apatio, dizertado, rabinstikto… La alveno de la nova generalo signifis veran revolucion en iliaj kutimoj. Komence la generaloj Massena, Augureau kaj Berthier, pli antikvaj ol Bonaparto kaj kiuj devas servi sub liaj ordonoj, kondutas insolentece kun tiu junulo malalt-statura kaj nesperta. Tamen Napoleono jam dekomence igis respekti sin. Li inspiris respekton al la altranguloj kaj konfidon al la soldatoj. Ĝis tiam Napoleono havis nenian sperton en la gvidado de grandaj armeaj unuoj, sed li rapide lernis, kaj krome li havis specialan lertecon kaj kapablon kapti la esencon de la politikaj konjunkturoj. Li komprenis ke spite al la priplorinda situacio de la armeo kiun li devis komandi, paradokse, la situacio havis ankaŭ iajn avantaĝojn. Preter la Alpoj neniu estis atendante iun francan atakon antaŭ la degelo. La situacio de Francio estis tre subdanĝera estante ĉirkaŭata de absolutismaj monarkioj kaj lando kiel Britio kiu eĉ ne estante absolutismreĝima, malamikis al la Franca Respubliko pro aliaj kialoj. La Direktoraro, kiel antaŭe la jakobena Konvencio, devis demarŝadi kolosan militmaŝinon por alfronti la potencan koalicion de la malamikoj. En tiu kompleksa milita strukturo, la fronto de la Alpoj estis konsiderata la plej malgrava tiel de la fremda kontraŭfranca koalicio kiel de la Direktoraro mem. Resume, neniu atendis tre grandajn militajn operaciojn en tiu trankvila fronto, kaj Napoleono komprenis ke oni povus eltiri

tre grandan profiton el la realigado de surprizaj kaj rapidaj operacioj.
Sed urĝis ekagadi: la mono je kiu li disponis estis malabunda kaj li havis nutraĵojn por sia tuta armeo dum unu monato. Por stimuli la soldataron, Napoleono uzis metodon klasikan en la milit-arto, sed neniel kongruan kun la revolucia idearo: li promesis al la trupo milit-predaĵojn. Tion li faris per iu el la plej famkonataj milit-diskursoj de la historio:
Soldatoj: vi estas nudaj kaj malbone nutritaj; multe ŝuldas al vi la registaro, sed, provizore, ĝi povas doni al vi nenion; la pacienco kaj la valoro kiujn vi montras en ĉi tiuj rokoj estas admirindaj, sed ili alportas al vi nek gloron nek profiton. Mi volas konduki vin al la plej fruktodonaj ebenaĵoj el la mondo. Riĉaj provincoj kaj grandaj urboj restos sub via povo. Tiel vi trovos honoron, gloron kaj riĉaĵojn. Soldatoj de Italio! Ĉu eblas ke mankos al vi valoro por konkeri ilin?
Evidentas ke li legis antikvajn historiojn de la Romia Imperio: Plutarko, Cezaro… Cetere li tre estis imitante Cezaron klopodante ke la trupoj de li komandataj ĉesu, iom-post-iom, esti armeo de la Respubliko por fariĝi lia persona armeo. En sia agado kaj ambicio, Bonaparto tre similis al la romia generalo.
La 5-an de aprilo de 1796 komenciĝis la irado de la franca armeo tra la Alpoj. Napoleono agadis aŭdace celante atingi fulm-rapidan invadon. Lia strategio celis venki kiel eble plej rapide la piemontanojn por atingi monon kaj nutroprovizojn, kaj senigi la aŭstrianojn je iu aliancano. La kapto de Mondovì, la 28-an de aprilo, metis finon al la rezistado de la regno de Sardujo. Ĉi ties reĝo, Viktoro-Amadeo akceptis la kondiĉojn de la venkinto kaj trandonis al li urbojn kaj fortresojn. Krome la landlimoj de Francio pliampleksiĝis per la aneksado de la graflando de Nico kaj la malgranda regno de Savojo. Dum la sekvaj semajnoj Napoleono ĵetis sian armeon sur tiu fragila politika mozaiko de Italio. Potence kaj rapide li entreprenis la konkeron de Parmo kiu, tamen, estis neŭtrala. Sed al li estis necesaj konkeroj kaj milit-predaĵoj, kaj el la Parmo-konkero li atingis du milionojn da frankoj kaj 1.700 ĉevalojn.
Ekde sia foriro el Parizo, Napoleono ĉiutage sendis amleterojn al sia edzino. Dum la dekunu-taga irado de Parizo al Nico li skribis kaj sendis dekunu leterojn. Sed Jozefina persiste silentis. Same okazis dum la tempo kiam Napoleono estis preparante la trupojn por la itala milito kaj dum okazis la batalado kontraŭ la italaj princlandoj. Fakte, ŝi estis reveninta al siaj kutimoj kaj amantoj kiel antaŭ la edziniĝo. La unua grava batalo de Napoleono kontraŭ la aŭstrianoj estis tiu de Lodi, la 14-an de majo, kaj en ĝi atingis klaran venkon la franca armeo. Sentime pri siapersona danĝero, li mem gvidis la finan atakon. La aŭstria armeo estis komandata de la generalo Beaulieu, sed li ne kapablis alfronti la novan manieron je batal-gvido kiun enkarnigis Bonaparto. Ĉi tiu forĝis la bildon de la militestro kunulo de la soldataro, kiu ne profitas sian rangon por eviti la penojn kaj la danĝerojn. La revolucio, kiu igis lin generalon kiam li ankoraŭ ne aĝis 30 jarojn, kreis tielan novan tipon je oficiraro, kongrue kun armeo kie la volontulo, la patrioto, anstataŭis la salajratan, profesian soldaton. Gvidante li mem la atakojn, Napoleono imitis Cezaron, sia modelo en multaj aspektoj. Tiu de Lodi, estis la unua vera batalo komandita de Napoleono kontraŭ sufiĉe grava malamika armeo. Li mem deklaris ke tiu venko donis al li egan konfidon pri si mem kaj sia kapablo fari grandajn agojn. En kio rilatas al la itala kampanjo, tiu venko malfermis al li la pordojn de Milano. En la enirejo de la urbo atendis la venkinton unu komisiono de nobeloj kaj la ĉefepiskopo, sed li rifuzis eniri per triumfa defilado. Sed fakte li komencis agadi kaj regadi tie kun iniciatemo, propravole, sen instrukcioj el Parizo. Al la aŭtoritatoj de Milano li adresis jenan diskurson:
Francio poziciiĝas favore al Lombardio… Vi estas liberaj kaj en situacio eĉ pli firma ol Francio. Milano estas la ĉefurbo de ĉi tiu nova Respubliko, kiu havas jam kvin milionojn da enloĝantoj. Vi havas 500 kanonojn kaj la amikecon de Francio. El inter vi mi elektos 50 homojn kiuj devos regi la landon nome de Francio. Adoptu niajn leĝojn, modifante ilin laŭ viaj kutimoj… Estu prudentaj kaj restu unuiĝintaj kaj tiele ĉio iros bone.
En ĉi tiu elparolado kondensiĝas la filozofio de la regad-stilo de Napoleono: paternalismo, duonkaŝitaj minacoj, tendenco al diktatorecaj solvoj, intereso pri la bona regado…
La venko de Lodi eklanĉis en Francio la legendon de la Generalo Bonaparto, sed ankaŭ vekis la alarmon de la politikistoj de Parizo pli kaj pli maltrankvilaj pro la aŭtonomeco kun kiu agadis la generalo de Italio. La Direktoraro nomumis alian generalon, Kellermann, por ke li kunĝuu kun Bonaparto la gvidadon de la itala kampanjo, tamen li eĉ ne entreprenis la vojaĝon ĉar eksciinte tion, Napoleono reagis kun la lerteco de Makiavelo kaj la aroganteco de Cezaro: ***Se vi altrudas al mi tiutipajn barojn, se mi devos konsulti ĉiujn miajn agojn al la komisaroj de la registaro, vi atendu nenion bonan. Estas nepre necese ke vi havu iun generalon kiu tute ĝuu vian konfidon… Ĉiu havas sian specifan mani-***

eron fari militon. La generalo Kellermann estas pli sperta ol mi kaj agados pli bone ol mi; sed ambaŭ kune, ni agados malbone… Mi pensas ke preferindas iu malbona generalo ol du bonaj. La Direktoraro forgesis sian proponon, la sola mono kaj solaj venkoj en la eksteraj frontoj, venis el Bonaparto.

Dume Jozefina trankvile vivadis en Parizo ĝuante intensan socian rilatadon kaj akirante ian famon pro la triumfoj de ŝia edzo en Italio. La multaj leteroj kiujn ĉi tiu sendis al ŝi apenaŭ ricevis respondon. Li skribis al sia frato Jozefo por ke li konvinku Jozefinan vojaĝi al Milano kie la generalo instalis sian armean komandejon. La demarŝoj de Jozefo sukcesis eltiri el Parizo la edzinon de lia frato. La vojaĝon ŝi faris bone akompanata: krom Jozefo venis kun ŝi ankaŭ Junot kaj iu svelta, belaspekta kaj eleganta junulo nomata Hipolito. Kiam ili alvenis al Milano, Napoleono estis batalante en Verono. Ne gravis, Hipolito igis al Jozefina agrablan la atendon de la edzo… neniam mankas ia sekreta ŝtuparo. Subite alvenis Napoleono kaj pasigis pasian restadon de du tagoj kaj du noktoj kun sia edzino. Evidentas ke pri tiu afero de la geedza vivo, Napoleono ne sekvis la ekzemplon de sia modelo, Julio Cezaro, kiu iam deklaris ke ***…la edzino de Cezaro, krom esti honesta, ankaŭ devas ŝajni tia***. Dum Napoleono daŭrigis sian milit-kampanjon kaj sian negocadon kun, foje, ŝtreĉigaj rilato kun la Direktoraro, Josefina reigis en Milano sian vivon je festoj kaj galantado. Iutage Napoleono, pelita de senpacienco ekrajdis el la kampadejo de sia armeo destine al sia palaco en Milano kie li esperis renkontiĝi kun sia edzino. Sed la sinjorino ne troviĝis tie; ŝi enuiĝis en Milano kaj estis forvojaĝinta destine al Ĝenovo akompanata de la neevitebla Hipolito. Napoleono devis akcepti la realaĵon sed provizore li ankoraŭ ne prenis ian definitivan decidon.

Ja, la kurso de la milit-kampanjo ne permesis al Napoleono okupiĝi plibonigi la geedziĝan situacion. Li ne povis resti dum multe da tempo en la ĉefurbo de Lombardio ĉar li devis pludaŭrigi la bataladon kontraŭ la aŭstrianoj. Kiam Jozefina decidis reunuiĝi kun li, estis la momento kiam Würmser gvidis novan aŭstrian armeon kontraŭ la francaj trupoj. Napoleono devis alfronti la situacion kaj sukcesis venki tiun aŭstrian generalon kaj krome ankaŭ la generalon Alvinzi-n kiu venis lia-helpe. La aŭstria armeo devis fortikiĝi en Mantuo. Iu epizodo de tiu batalo estis la fama trapasado de la ponto de la rivero Arkoli, la 16-an de novembro de 1796, el kiu oni pentris ian impresan bildon en kiu oni povas vidi ke la malalta generalo portas trikoloran flagon. Ĝi kontribuis plifirmigi en Francio la legendon kiun oni estis formiĝante pri la Generalo Napoleono Bonaparto. La batalo antaŭ Mantuo daŭris tri tagojn; la du unuaj estis tristaj por la francoj, kies atakoj estis forpuŝitaj de la malamika artilerio; sed en la tria, iu inteligenta manovro de Napoleono alportis venkon al siaj trupoj. Baldaŭ poste sukcesis la alsalto al la muregoj de Mantuo. Post la konkero de Mantuo, la armeo de Napoleono dispelis la trupojn de la Papo. Sed Napoleono estis sufiĉe ruza por kompreni ke Italio ne estis Francio, t. e. ke la klerikaro estis respektinda povo en Italio, kaj tial li sciis eviti rompiĝon kun la RomKatolika Eklezio kiel tiu okazinta en Francio antaŭ kelkaj jaroj. Kaj dume li sciis fari tion ne vekante rifuzon de la francaj trupoj influitaj de la jakobenaj senkulotulaj ideoj.

Batalo de Rivoli, januaro de 1797

Tio signifas ke li daŭre, kaj pli kaj pli, agadis aŭtonomece, laŭ sia propra iniciato, senkonsidere de la instrukcioj de Parizo. En la kastelo de Monbello, proksime de Milano, Napoleono organizis ion similan al iu reĝa kortego. La aŭdiencoj kaj bankedoj estis organizitaj laŭ ia strikta protokolo. Estis senĉesa vizitado de francaj generaloj, italaj nobeloj, provizantoj… kaj la generalo Bonaparto pridiskutis, decidis, administris ĉion, resume, li reĝis kvazaŭ dum sia tuta vivo li estus rolinta kiel ŝtatestro. La Direktoraro konis la sentojn de Napoleono kaj malkonfidis pri li. La direktoroj decidis la sendon de la generalo Clarke por priatenti Napoleonon kaj, se eble kaj necese, interakordi kun la aŭstrianoj cele meti finon al la influo kaj povo de la korsika generalo en Italio, sed Clarke, alveninte al Milano, baldaŭ fariĝis entuziasmulo kaj senkondiĉa apoganto de la aktiva kaj efika Bonaparto. Inter la gravaj politikaj iniciatoj de Napoleono en

Italio estis paco-akordo kun la Papo kaj la kreado de la Cisalpina Respubliko. La Direktoraro ne intervenis en tiuj aferoj kaj ne plaĉis al ĝi la dispoziciojn kiujn Bonaparto adoptis pri ili. Sed, kion fari? La generalo sendadis al Parizo monon kaj aliajn riĉaĵojn el la predado de Italio kaj atingis venkojn kiuj utilis por plifortigi la tiam defaliĝantan prestiĝon de la registaro de la Respubliko.

En januaro de 1797 la aŭstria generalo Alvinzi estis venkita en Rivoli kaj Würmser kapitulacis. Aŭstrio sendis al la itala fronto la Generalon Arkidukon Karolon, kiu ne atingis plian sukceson ol la antaŭaj, kaj post ties retiriĝo restis malfermita al Bonaparto la vojo al Vieno. La aŭstria fiasko en Lodi kaj Arkole forte impresis en Vieno. La imperiestra registaro ekdeziris la finon de la milito kaj komunikis tion al Napoleono. Eble la Direktoraro ne aprobus la ĉeson de la operacioj en Italio. Tamen Bonaparto, jes ja, estis favora al ia, eĉ se provizora, ĉeso de la militado kontraŭ Aŭstrio. En aprilo li subskribis en Leoben, distance 250 kilometroj el Vieno, preparan paco-traktaton. Kial li preferas la pacon, konsiderante ke li bone disvolviĝas militante? Ĉar tiam en Francio oni estis preparante politikan balotadon por renovigi la Asembleojn, el kiuj devos eliri la Dua Direktoraro, kaj eblis ke aliru al la politika povo reprezentantoj de tiu dekstraro kiun li kanonadis en la ribelo de Vendemiaro. Kompreneble, tiuj politikaj fortoj emis la pacon kun Aŭstrio. Apogante ĝin, Napoleono repaciĝus kun tiu socia sektoro, dum liaj konkeroj certigas al li la apogon de la patriotoj de maldekstraro. Li rezonadis jam kiel ruza politikisto kaj ne nur kiel militista strategiisto.

Provizora paco-traktato de Leoben, aprilo de 1797

La prepara paco-traktato de Leoben ne estis la paco definitiva. Napoleono ne volus forlasi la italan armeon se ne estus por ludi en Francio ian rolon similan al tiu kiun li havis en Italio, kaj tiu momento ankoraŭ ne estis alveninta. Tiaspeca rolo povus esti nur tiu de plejsupera arbitracianto, kaj tio ankoraŭ ne estis ebla. Se la monarkiistoj venkus en la balotado li devus interveni, ĉar li ne deziris la restarigon la monarkio. Kaj ĝuste tio okazis: la dekstraro atingis pribalotan venkon kaj pretiĝis kapti la povon en Parizo. Bonaparto ricevis en Milano informon pri nova ribelo kontraŭ la Direktoraro. Bernardotte, iu el liaj generaloj, sendis al Napoleono dokumentaron kiun li malkovris pri la komploto. Napoleono sendis la informon al Barras kaj ordonis al Augureau aliri helpe de la nova Direktoraro. Augureau, brutala kaj malmulte inteligenta, likvidis en la daŭro de kelkaj horoj la novan reakcian plimulton de la Asembleoj. Estis la 18-a de Fruktidoro, ia militista puĉo sekvita de arestoj kaj ekziligoj. Napoleono klopodis ne interveni persone kaj lasis ke Augureau faru la malpuran laboron kaj senpopulariĝu. Dume li entreprenis la paco-negocadon kun la aŭstrianoj. La paco de Campofrio, direktita de li, estis sufiĉe racia. La imperiestro de Aŭstrio rezignis Belgion. Eble tiu paco restus firma kaj definitiva se Anglio estus subskribinta la traktaton, sed ne okazis tiele. Anglio sin oponas ĉiam al ĉiu potenco sufiĉe forta en la kontinento.

La agado de Napoleono baziĝis sur tre konkreta politika linio, kiun li ĉiam sekvis: ne fari senutilajn kruelaĵojn sed tamen altrudi totalan teroron se necese por sub-meti ĉiun konkeritan landon. En Italio li abolis la feŭdajn rajtojn, senigis la Eklezion kaj la monaĥejojn el la rajto trudi iajn servojn, kaj dum la tempo kiam li restis tie, li sukcesis starigi iajn leĝajn dispoziciojn celantaj alproksimigi la socian ŝtaton de norda Italio al tiu kiun la burĝaro estis establinta en Francio.

Post la subskribo de la Paco de Campofrio, la 17-an de oktobro de 1797, la tasko de Bonaparto en Italio estis finplenumita, kaj la generalo devis reveni al Francio. En decembro de tiu jaro li estis ricevata en Parizo kiel triumfanto. Dum la 21 monatoj kiam li estis for de la urbo, naskiĝis kaj kreskis lia famo; li iĝis nacia heroo. Li komencis influi por la plirangigo de sia familio. Lia frato Jozefo estis komisaro de la Respubliko en Parma; Luciano, primilita komisaro; Ludoviko estis kamphelpanto de sia frato en Italio. Letizia loĝis en Parizo kun siaj filinoj. La membroj de la Direktoraro, kiuj timis Bonaparton, intencis trovi militistan destinon por li, kaj asignis al li la komandon de iu armeo kiu devus invadi Anglujon. Sed tiu armeo ne ekzistis. Li volis dekonvinki la Direktoraron pri milito kontraŭ Anglio en la Manika Markolo, ĉar li taksis la anglan mararmeon pli potenca ol la franca. Eble oni povus ion fari en Oriento, endanĝerigante la anglan povon en la kolonioj…

Parizo sufiĉe bone akceptis Napoleonon post lia itala kampanjo. Li sciis ke lia populareco prizorgigas la membrojn de la Direktoraro, do li decidis ŝajnigi humilecon kaj modestecon. Post lia nomumo kiel membro de scienca sekcio de la Instituto li survestas ne militistan uniformon sed akademian kostumon. Tamen, li ion devus fari: en Parizo ne estas granda memoro kaj li estis certa ke se li restus senfare, baldaŭ estus forgesita. Siaflanke la Direktoraro volas teni ĝin okupata kaj asignis al li la estrecon de armeo destinita invadi Anglujon. En februaro de 1798 li iris al la nordŭesto de Francio por pristudi la situacion de la mararmeo kaj alvenis al la konkludo ke estus frenezaĵo entrepreni tian militan operacion. Ŝajnis al li pli realigebla ataki la anglajn interesojn en aliaj lokoj, kiel Egiptio, cele minaci la anglajn koloniojn en Oriento. La Direktoraro akceptis la planon de Bonaparto kaj la 5-an de marto asignis al li plenan povon por organizi la floton kaj la armeon necesajn por tiu operacio.

Krom minaci la anglajn interesojn en Hindio kaj igi Egiption francan kolonion, Napoleono asignis alian rolon al la operacio: ne nur militi sed ankaŭ instrui kaj studi en Egiptujo. Do, li komencis rekruti ian strangan armeon je erudiciuloj, scienculoj, artistoj… kiel Geoffroy Saint-Hilaire, Nicolás Conté, Gratet de Dolomieu, Jean Baptiste Fourier, kaj multaj aliaj. Enŝipiĝis 17.000 homoj kaj 700 ĉevaloj. Alia floto ekiris el la italaj havenoj, entute preskaŭ 400 ŝipoj kaj 55.000 soldatoj. Matene de la 18-a de majo Napoleono instaliĝis en la flag-ŝipo L'Orient, kien li estis portinta bibliotekon. Li estis dissendinte la rumoron ke lia plano estis trairi la Ĝibraltaran markolon por adresiĝi al Irlando. Nelson haste adresiĝis bloki Ĝibraltaron kaj la franca floto povis senĝene navigi orienten. La 9-an de junio la franca ŝiparo estis antaŭ Malto. La insulo apartenis al la suverena Ordeno de la Kavaliroj de Sankta Johano de Jerusalemo. Napoleono estis sendinte tiuloken agentojn celantajn subaĉeti la kavalirojn kiuj simpatiis al la respublikanaj ideoj kaj ribeligi la 200 francajn kavalirojn kontraŭ la Granda Majstro de la Ordeno, kiu estis germano. La komploto funkciis kaj Napoleono povis okupi la insulon sen fari eĉ unusolan pafon. Estis abolita la sklaveco kaj la feŭdecaj privilegioj, kaj estis fonditaj 15 bazaj lernejoj por dekmil-homa loĝantaro. Poste Napoleono daŭrigis la navigadon zorgante ne renkontiĝi kun la angla mararmeo. Fakte, ambaŭ flotoj kruciĝis en la nokto de la 22-a de junio, sed pro la mallumo ne vidis unu la alian. En tiu epoko la rimedoj por ilumini floton estis ankoraŭ rudimentaj. Se estus okazinta batalo kontraŭ la armeo de Nelson, la historio de la sekvintaj 15 jaroj estus rezultinte tute alia ol ĝi reale estis.

La 30-an de junio la franca floto alvenis al la egipta marbordo. La sola haveno en la nordo de la lando estis Aleksandrio, malfacile atakebla ekde la maro. Napoleono decidis elŝpigi 5.000 homojn distance 13 kilometroj el la urbo, kaj el tie, sub la nokta mallumo, tiu kolono, gvidata de li mem, avancis tra la sabla dezerto ĝis la urbo. Aleksandrio estis la duaranga urbo en la lando. La francoj kaptis ĝin post du-

hora batalado kaj kun perdo de 200 vunditoj. Tuj sekve Napoleono lasis la urbon sub la kontrolo de Jean Baptiste Kléber kaj avancis suden. Post dusemajna trairado de la sabla dezerto, la franca armeo alvenis al la grandaj piramidoj de Gizo. Tie troviĝis granda turka-egipta armeo kies elito estis konstituita de 8.000 mamlukoj. Napoleono preskaŭ ne disponis je kavalerio, do li dependis de la infanterio kaj la kanonoj. Li aranĝis sian armeon en tri divizioj, kaj lasis unu el ili kiel rezervon. Antaŭ la batalo li eldiris al siaj trupoj diskurson kiu komenciĝis per la fama frazo: «Soldatoj, ekde la supro de tiuj ĉi piramidoj kontemplas vin kvardek jarcentoj». Estrataj de Murad Bey, la mamlukoj sin ĵetis kontraŭ la du diviziojn de la franca armea fronto. Napoleono gvidis la divizion de rezervo kaj situiĝis malantaŭ la mamlukoj. La 16.000 homoj de la egipta infanterio neniam estis vidintaj pezajn kanonojn; kaptitaj de paniko ili disiĝis intencante fuĝi naĝante tra la Nilo-rivero. La batalo daŭris nur du horojn sed ĝi konstituis la plej decidan venkon de Napoleono. Per la perdo de 200 homoj, li detruis aŭ kaptis tutan malamikan armeon de 24.000 homoj kaj metis finon al la turka superregado en Malalta Egiptio. Enirinte en Kairon, Napoleono instalis tie sian ĉefstabejon. Tamen li ne restis tie dumlonge sed daŭrigis la persekutadon de la retiriĝintaj mamlukoj kaj definitive venkis ilin en la Sinaj-dezerto. Ĉi-foje li kaptis trezoron de oro kaj juveloj kaj distribuis ĝin inter siaj oficiroj.

Batalo de la Piramidoj

Sed ne ĉio estis sukcesoj en Egiptujo. Per iu letero el Kléber, Napoleono eksciis ke la franca floto estis detruita far la armeo de Horacio Nelson en la golfeto de Aboukir la 1-an de aŭgusto. La franca admiralo Brueys pereis dum la atako. La 55.000 homoj de la armeo de Napoleono restis izolitaj en Egiptio; ili povos ricevi nek provizaĵojn, nek freŝajn trupojn, nek poŝtaĵojn… Napoleono komprenis ke estis nepre necese al li venki en Oriento. Sed antaŭe li organizis la administradon de Egiptujo. Li kreis konsult-asembleon de 189 egiptaj altranguloj. Ĉiu el 14 provincoj havus naŭpersonan regantaron subkontrole de iu franca funkciulo. Li dekretis ankaŭ la kreadon de iu poŝt-servo inter Kairo kaj Aleksandrio, igis konstrui muelejojn, desegni mapojn de la lando, instali publikajn lampojn en Kairo, entrepreni konstruadon de hospitalo… Pere de arabaj presil-literoj kiujn li portis, Napoleono igis presi unuafoje librojn en Egiptio. Li, montrante aŭ simulante volon iĝi muzulmano, sukcesis gajni la apogon de la religiaj liderој de la lando. Krom okupiĝi pri la regado de la teritorio li promociis ankaŭ la kulturan disvolviĝon de la egipta socio kun la kunlaboro de la scienculoj kiujn li venigis el Francio, ĉefe lia amiko la matematikisto Gaspard Monge. Unu monaton post lia alveno al Kairo, Napoleono fondis unu instituton por la esplorado far liaj erudiciuloj. Monge, kiel prezidanto, kaj li mem kiel vicprezidanto entreprenis la prilaboradon de kelkaj projektoj, inter ili la studon pri la ebleco de konstruado de kanalo por interkomunikigi la Mediteraneon kaj la Ruĝan Maron. Li interesiĝis ankaŭ pri la piramidoj kaj la hieroglifoj. Por deĉifri la hieroglifajn skribaĵojn tre utilis la t. n. Rozeta ŝtono malkovrita en ĉi tiu ekspedicio kaj poste interpretita de Jean-François Champollion.

En aŭgusto de 1798, post kvarmonata restado en Egiptio, Napoleono povis esti sufiĉe kontenta pri la rezulto de la egipta kampanjo. Sed io fuŝis tiun feliĉon. Spite al la blokado de Nelson, Junot ricevis leteron el Francio kaj li montris ĝin al Napoleono ĉar en ĝi estis informo pri Jozefina. Temis pri la rilato de la edzino de Bonaparto kun la oficiro Hipolito Charles. Tuta Parizo certis pri la amrilato de tiu geparo. Komence Napoleono ne volis kredi tion. Li pridemandis kelkajn amikojn kaj ili konfirmis al li la informon; laŭŝajne, ĉiuj, escepte li, konis la aferon. Li ĵuris ekstermi la junulon kaj eksedziĝi el Jozefina.

Fine de januaro de 1799, eksciinte ke la turkoj estis venantaj tra Sirio por forpeli lin el Egiptio, Napoleono decidis iri renkonti ilin en Sirio, kun la projekto ribeligi la kristanojn de Lebano, avanci kontraŭ Konstantinopolo kaj el tie ataki Aŭstrion deeaste. Tiucele li kolektis 13.000 homojn, inter ili 900 soldatojn de kavalerio kaj 49 kanonojn. Post malfacila irado tra la Sinaja dezerto, tiu armeo alvenis al la ebenaĵo ĉirkaŭ Gazao, kiu estis okupita la 25-an de februaro kun la kapto de 2.000 turkaj soldatoj. Ĉar la nutraĵoj ne abundis, Napoleono liberigis la prizonulojn kondiĉe ke ili ne plu partoprenu en la milito. La 7-an de marto la franca armeo alsaltis kaj konkeris Jaffon. Ĉi tie estis kaptitaj pliaj 4.000 turkoj. Kelkcento el ili estis liberigitoj de Gazao. Ĉi-foje la decido de Napoleono estis mortpafi ilin. Poste la franca armeo adresiĝis al Akko, havena urbo tre fortikigita kaj kun 250 kanonoj, defendata de granda turka

garnizono kaj 800 anglaj maristoj. Napoleono intencis kapti Akkon cele senigi la anglan floton je ĝia plej grava bazo kaj malfermi al si vojon al Damasko kaj Konstantinopolo. Sed estis grandaj malfacilaĵoj; li disponis nur je 14 kanonoj ĉar la ceteraj, senditaj perŝipe, estis kaptitaj de la angla floto. Malsukcesis la alsaltoj al la urbaj muregoj kaj krome Napoleono devis sin defendi el atako de supera turka armeo en la dekstra flanko de sia armeo. En ĉi tiu flanka batalo, apud la Taboro-monto, Napoleono venkis kun 4.500 francaj soldatoj, pli superan turkan armeon de 35.000 homoj. Poste li daŭrigis la sieĝon al Akko, al kiu li povis aldoni 9 pezajn kanonojn kiuj saviĝis el la atako de la anglaj ŝipoj. Tamen la varmego kaj la malamikaj kanonoj senĉese malfortigadis la napoleonan soldataron. La nokton de la 7-a de majo oni vidis alproksimiĝi tridek-ŝipan angla-turkan armeon kiu venis por plifortigi la trupojn defendantajn Akkon. Napoleono ordonis efektivigi novan atakon kontraŭ la muregoj de la fortreso por konkeri ĝin antaŭ la alveno de la floto. Sed la kapto de la urbo ne estis plenumita antaŭ ol unu taĉmento da ĵusalvenintaj anglaj maristoj povis interveni por forpeli la atakantojn.
Napoleono decidis rezigni la sieĝon kaj reveni al Egiptujo. Estis tre dolora kaj elreviga momento por li. Krome, aperis nova problemo. Aperis en liaj trupoj iuj kazoj de bubona pesto kiu poste disvastiĝis al kelkcento da malsanuloj. Napoleono kondukis sian damaĝitan armeon suden, laŭlonge de la marbordo kaj eniris en la Sinaja dezerto. Dum la retiriĝo el Akko li ordonis bruligi la rikoltaĵojn kaj mortigi la prizonulojn kiujn li ne povis transporti; li opiniis ke la ŝtatistoj ne rajtas esti sentimentalaj.
Kun longa kolono da vunditoj kaj malsanuloj, kaj varmo je 54 centezimalaj gradoj, la vojaĝo estis vera torturo. Ĉiukaze, komence de junio, Napoleono sukcesis meti en sekuran lokon, en Egiption, sian armeon kaj prepariĝis por repuŝi la turkan armeon, kiu laŭ lia antaŭvido, baldaŭ alvenos. La turkoj elŝipiĝis proksime al Aleksandrio la 11-an de julio, kaj tendumis en la tie proksima duoninsulo de Abukir. Tie, la 25-an de julio atakis ilin Napoleono. Li disponis je 8.000 homoj por kontraŭfronti 9.000 turkojn, plejparto el ili, iu elito de janiĉaroj. Ili estis metitaj en du linioj kiuj distancis unu el la alia un kilometron kaj duonon, la unua linio sur ebenaĵo kaj la dua sur la monteto Viziro. Malantaŭ ili estis la maro kaj Napoleono komprenis ke ĉi tiu estus lia plej bona aliancano. Li sendis la generalojn Lannes kaj L'Estaing kontraŭ la centro de la unua linio de la turkoj, kaj ordonis al Murat ke pere de la kavalerio li ĉirkaŭu la dekstran kaj la maldekstran flankon. La turkoj retroiris al la monto Viziro. Napoleono permesis al siaj trupoj ripozi kaj reigis la bataladon post pluraj horoj. Kvin mil turkoj mortis per droniĝo, estis kromaj du mil mortintoj kaj aliaj du mil estis kaptitaj.

La situacio de Napoleono estis sufiĉe bona post tiu batalo. Laŭdaŭre de 13 monatoj li estis okupinte Egiption, entreprenis serion da plibonigaj reformoj kaj akiris grandkvanton da novaj konoj. Li fiaskis nur en sia celo damaĝi la anglajn interesojn en Hindio, sed dank' al lia venko li nuligis la minacon kiu povus veni el Turkujo, kaj nenio malhelpus ke li povu resti dumlonge en Egiptio pace daŭrigante sian taskon je promociado de disvolviĝo. Sed baldaŭ poste li ricevis kelkajn ĵurnalojn de monato junio el Francujo. Pere de iu franca gazeto li povis ekscii pri la okazintaĵoj de Eŭropo, kaj tio, kion li legis konsternis lin. La situacio en Francio estis katastrofa. Krom Anglio, tiam militadis kontraŭ la Franca Respubliko ankaŭ Turkio, Napolo, Aŭstrio kaj Rusio. Iu turka-rusa floto kaptis Korfuon, aŭstra-rusa armeo invadis la nordon de Italio, venkante la francojn en Cassano kaj detruis la Cisalpinan Respublikon, nuligante la laboron de Napoleono en tiu zono. Kaj eĉ pli grave, Francio troviĝis en situacio de ekonomia kolapso. Laŭ la ĵurnaloj, ne pasos multe da tempo antaŭ la okupado de la franca trono far Ludoviko la 18-a. Kion li devus fari? Ĉu li devus resti tie atendante ordonojn el Parizo, kiuj eble neniam sukcesos transpasi la anglan blokadon? Aŭ, ĉu li devus intenci foreviti tian blokadon por reveni en Francion kaj entrepreni tie la necesajn dispoziciojn por savi la Respublikon? Kompare al tia problemaro, Egiptio estis nura malgrava epizodo. La danĝero de ĉi lasta alternativo estis ke oni povus lin akuzi pro forlaso de armeo de li komandata sen la koncerna ordono de la Direktoraro. Ĉiukaze li decidis alfronti tian riskon por alkuri al la loko kie li estimis esti pli necesa. La admiralo Ganteaume informis al li ke estis disponeblaj kvar malgrandaj ŝipoj. Sekrete, Napoleono organizis sian revenan vojaĝon al Francio per iu el tiuj ŝipoj kune kun malgranda aro da oficiroj kaj civiluloj. La 23-an de aŭgusto de 1799, post 14-monata restado en Egiptujo, Napoleono transdonis la komandon de la tiea armeo al Kléber kaj ekiris destine al Francio. Tiele finiĝis lia egipta aventuro; li neniam plu revenos al tiu tero. La francaj trupoj kiuj restis tie estis venkitaj far la turkoj kaj la angloj kaj revenis al la patrujo du jarojn poste laŭ akordo tiam subskribita.
La sola akiro de tiu kampanjo estis la scio pri la antikva kaj la nova Egiptio. La veraj herooj de tiu milito estis ne soldatoj sed la sciencistoj partoprenantaj la ekspedicion. Dum la armeo dediĉiĝis al la konkerado de teritorioj, la migranta universitato studadis la diversajn aspektojn de la lando, ties geografio, la faŭno de Nilo-rivero, la mineraloj, la Ruĝa Maro... Speciale menciinda estis la interpretado de la hieroglifoj kiun ebligis la Rozeta Ŝtono malkovrita en tiu ekspedicio. Kvankam ĝi estis kaptita de la angloj sekve de ties venko en Egiptujo, ĝi estis deĉifrita far la franco Champollion post dek-jara studado.

Politika elpaŝo

La 18-a de Brumero

Revene el Egiptujo, Napoleono estis unue en Korsiko, lia devenloko. La insulo estis denove sub la kontrolo de Francio depost liaj venkoj en la kampanjo de Italio. Estis la lasta fojo en sia vivo ke li vizitis Korsikon, kaj la akcepto kiun li ricevis tie estis tre entuziasma kontraste al la maniero kiel li kaj lia familio devis forlasi la insulon kelkajn jarojn antaŭe. Sed tio, kio pli surprizis Napoleonon estis la fakto ke li same entuziame estis akceptita en la tuta lando. Ekde lia elŝipiĝo en Fréjus, la 8-an de oktobro de 1799, ĝis lia alveno al Parizo, li estis la centro de amasaj manifestacioj en kiuj oni aplaŭdis kaj ricevis lin kiel la savanto de la reĝimo. Li estis timinta proceson far milita tribunalo pro la forlaso de la armeo komandita de li sen la koncerna ordono de la politika aŭtoritato. Sed, fakte, la Direktoraro estis sendinte al li ordonon reveni al Francio, ordonon kiun li ne ricevis pro la angla blokado de la maroj. Kiam li revenis al Francio, iome estis pliboniĝinte la situacio en la militaj frontoj pro la venkoj de la generaloj Masséna kaj Brune kontraŭ la rusoj, la angloj kaj la nederlandanoj. Sed la politika situacio estis neeltenebla por la Direktoraro. Plejparto el la franca loĝantaro, eĉ se pro malsamaj kialoj, kaj ekde tre diversaj politikaj kaj sociaj pozicioj, abomenadis la reĝimon de la Respubliko kies plej alta institucio estis la Direktoraro. Jozefo, la plejaĝa frato de Napoleono, informis lin pri la tiama stato de la politikaj aferoj. Tiam, la plej elstara figuro de la Direktoraro jam ne plu estis Barras sed la iama abato Sieyès. Li estis elektita kiel nova Direktoro tial ke li estis spertulo pri konstituciaj aferoj, kaj la situacio de la Respubliko estis postulanta konstituciajn solvojn por superi la limojn kaj malkapablon de la reĝimo de la Direktoraro. Sed, kian solvon alpreni? Sieyès komprenis ke li povus apogi sin nur sur la armeo. En tiu epoko li diradis: ***Estas necesa al mi unu glavo***. Sed, kies mano ekprenu ĝin? La generaloj Hoche kaj Jouvert jam estis mortinte. La hazardo igis ke la plej elstara militisto disponebla por tiu politika tasko estis tiu ekstertipa generalo Bonaparto, ne tro fidinda, ne tre antaŭvidebla, sed tre brila…

Laŭ la informado kiun faris al li lia frato Jozefo, Napoleono komprenis ke oni estis malfermiĝante por li eksterordinaran sancon interveni en la politika tereno kaj pligrandigi sian personan povon. Dum lia irado al Parizo, ĉio, kion Napoleono vidis kaj aŭdis, montris al li ke Francio estis serĉante ian estron, eĉ se oni ne sciis kiucele. Plejparto el la franca loĝantaro ne deziris la reiron al la Teroro, sed ankaŭ ne la revenon de la Borbonoj. Kiel dirite, Sieyès venis al la konkludo ke estis necesa ia forta ekzekutiva povo, kaj tial ke la Respubliko troviĝis en militoj, ŝajnis konvene ke la estro estu militisto. Li ne konfidis pri Bonaparto, sed ne estis alternativo. Neniu alia generalo estis tiel inteligenta kaj populara kiel Napoleono. Aliflanke Jozefina konservis bonan rilaton kun Barras kaj aliaj influaj figuroj de la politika povo. Komence, Napoleono rifuzis renkontiĝi kun sia malfidela kaj koketa edzino, sed fine li repaciĝis kun ŝi, eble pro tio ke li ankoraŭ estis subinflue de sia sento al ŝi, sed eble ankaŭ ĉar daŭre estis necesaj al li la

bonaj rilatoj de tiu lerta kaj bone informita ino. Ekde lia reveno al Parizo, Bonaparto evitis kompromiti sin kaj zorgis ne fari mispaŝon. Sieyès, Fouche kaj Talleyrand, «trio da pastroj», opiniis ke estis necesa ia puĉo. Por ĝin efektivigi sukcese, estis necese al ili Bonaparto.

Sed la realigado de la afero ne rezultadis tiel facila kiel ĝi aspektis komence. Tri el la kvin membroj de la Direktoraro, Gohier, Moulin kaj Barras, ne donis sian konsenton. Nur Sieyès kaj Roger-Ducos konis la projekton kaj aprobis ĝin. La jakobenoj de la Konsilantaro sin oponus perforte. Eĉ ne la armeo estis certeca atuto: ĝi daŭre estis respublikana kaj revolucia, kaj povus rifuzi partopreni en eksterleĝa operacio. Al Napoleono ne plaĉis la ideo kapti la politikan povon pere de armiloj, kaj preferis ke la afero solviĝu laŭleĝe. Serĉe de politika aranĝo, ene de la respublikana leĝeco, povus ludi gravan rolon Luciano Bonaparto, frato de Napoleono, kiu tiam estis prezidanto de la Konsilantaro de la Kvincento, unu el la du deputit-asembleoj de la Respubliko. Krome Sieyès havis potencajn amikojn en la alia ĉambro, la Senato. Cetere, Barras, multaspekte kompromitita, ne estis danĝera, kaj Gohier, enamiĝinta el Jozefina, vivadis en mondo de feliĉaj iluzioj, kiujn la edzino de Bonaparto ruze stimuladis. Ĉiukaze, estus necese agadi rapidece ĉar male la plano, konata jam de multaj personoj, povus fuŝiĝi.

La 19a de Brumero en la Ĉambro de la Kvincento

Sieyès intencis efektivigi la operación laŭleĝe, laŭ la deziro de Bonaparto. Li estis tre sperta en la arto respekti la tekston de la leĝoj perfortigante ties spiriton. La plano estis ke la 18-an de Brumero, la Senato estu kunvokita frumatene, kaj oni forgesu kunvoki la senatanojn de la opozicio. Oni informus la senatanojn ke iu danĝera konspiro minacas la Ĉambron kaj oni decidus la translokiĝo de la Konsilantaroj al Saint-Cloud, kie ili estus sub la protekto de armitaj fortoj komandataj de Bonaparto. Tie oni proponus al la deputitoj iun novan konstitucion, kiun ili, senkomunike kun Parizo, nepre devus aprobi. Tiam, tri konsuloj, Bonaparto, Sieyès kaj Roger Ducos, alprenus la povon. La unua fazo de la operacio disvolviĝis laŭplanite kvankam Napoleono prononcis en la Senatejo iun diskurson tro longan kaj malmulte efektivan. En la Ĉambro de la Kvincento, Luciano estis fermonte la sesion post la legado de la dekreto kaj anoncis ke la debatoj okazus sekvatage en Saint-Cloud. Multaj deputitoj prave timis neklaran operación. Sieyès volis aresti tiujn plej kontraŭajn al la operacio, sed Napoleono tute sin oponis al tiu faro ĉar li pensis ke se la operacio aspektus kiel puĉo, iu alia generalo sin sentus rajtigita iam ripeti la elpaŝon kontraŭ registaro kiu jam ne povus pretendi leĝecon.

Tamen la 19-an de Brumero estis necese uzi la forton en Saint-Cloud, ĉar la etoso estis nepaca. En la Malalta Ĉambro aŭ Konsilio de la Kvincento la jakobenoj estis atinginte reprezentantaron de ducent deputitoj kiuj estis pretaj kontraŭrezisti la bonapartisman operacion. Napoleono estis pasinte plejparton el la antaŭaj tagoj kun siaj kolegoj de la Instituto. Lia deziro estis ke lia investado estu konsiderata kiel iu facila venko de la racio. Kiam oni komunikis al li ke la debatado estis akirante malbonan aspekton, li decidis interveni persone kun la espero ke lia ĉeesto sufiĉus por timigi la "advokatojn". Li prezentiĝis en la palaco de Saint-Cloud celante la aprobon de liaj dekretoj kaj la dissolviĝon de la Asembleoj. Liaj trupoj estis ĉirkaŭante la palacon. Dum la mateno ambaŭ parlamentaj ĉambroj kunsidis aparte kaj eĉ la Senato estis prikonsiderante rifuzi la dispoziciojn kiujn ĝi aprobis la antaŭan tagon. Bonaparto deziris ne aspekti kiel ambiciulo volanta transpreni la politikan povon, sed kiel altruisto preta memoferi sin favore al siaj sampatrianoj. Lia diskurso en la Asembleejo estis: ***Ni volas Respublikon bazitan sur la egaleco kaj la sakralaj rajtoj de la nacia reprezentado***. Sed en la politikaj medioj li ne tiel estis elokventa kiel antaŭ la soldataro; li estis malbonega oratoro. Kiam li revenis al la Ĉambro de la senatanoj cele postuli tujan decidon, li estis ricevita per brua klamado de la deputitaro kiu ne permesis al li pludaŭrigi sian nekoheran argumentadon. Dume, en la sesio de la Kvincento, kiu estis prezidata de Luciano Bonaparto, ankaŭ li kompromisita en la operacio favore al sia frato, la rifuza teniĝo estis eĉ pli granda ol en la Senatejo. Napoleono prezentiĝis ankaŭ tie, sed ĉi-foje bone protektata de skolto da grenadistoj komandataj de generalo Augureau. Ankaŭ tie li estis ricevata per furioza kriado: ***For la bandito!, for la tirano!, ke li estu eksterleĝigata…!*** La deputitoj kiuj troviĝis plej proksimaj al li sin ĵetis sur lin kaj ĉirkaŭpuŝis lin… Iuj manoj atingis lian kolon. Sed li estis tuj ĉirkaŭŝirmata de siaj de siaj grenadistoj, kiuj sukcesis eltiri lin el la salono eĉ se iome kontuzita. Kiam li reakiris la konscion, li surĉevaliĝis kaj diris al la soldatoj ke oni volis mortigi lin. La grenadistoj restis hezitemaj

inter sia devo respekti la deputitojn kaj la respekto kiun ili ŝuldis al sia generalo; ili ne sciis ĉu ilia devo estus obei aŭ aresti lin. Savis la situacion la iniciatemo de Luciano. Kiel Prezidanto de la Asembleo de la Kvincento li rajtis alvoki la trupojn kontraŭ ĉiu deputito kiu perturbus parlamentan sesion, kaj li uzis tiun rajton kontraŭ la opoziciantoj de sia frato. En la parlamenta salono li lerte manovris por eviti ke oni aprobu leĝon forleĝigante sian fraton. Almenaŭ li gajnis sufiĉe da tempo por ke pelotono da grenadistoj eniru en la salonon kaj perforte forpelu el tie la perantojn de la nacio. La senĉesa tambur-rulado de la soldatoj sufokis la plendojn de la deputitoj, kiuj devis forlasi la salonon. La operacio, komandita de Murat, daŭris malmultaj minutojn. La soldatoj estis ricevintaj ordonojn ne vundi nek aresti la parlamentanojn.

La puĉo estis plenumita, sed Napoleono volis ke la afero aspektu kiel eble plej laŭleĝa. Do, li ordonis ke oni alkonduku kelkajn deputitojn al la sesio-palaco. Kun tiuj parlamentanoj kaj krome aliaj kiujn Luciano sukcesis kunigi el la koridoroj de la Asambleejo, oni disponis je sufiĉa kvanto da deputitoj por celebri tiunokte, iun fantoman parlamentan sesion en kiu oni aprobis la dekretojn kiuj esprimis la formon kaj la naturon de la nova reĝimo. Malaperis la kvinpersona Direktoraro kaj estis anstataŭita de tripersona Konsulato. De formala vidpunkto ŝajnis ke la Respubliko estis respektita.

La abato Sieyès

La Konsulato, ja, estis institucio de la antikva Romia Respubliko. Sekve la Senato aprobis sendiskute la nomumadon de la tri Konsuloj kiuj alprenis la plejsuperan povon de la ŝtato: Bonaparto, Sieyès kaj Roger-Ducos, fakte unu diktatoro kaj du figurantoj. Francio ne estis perfortigita: ĝi mem sin donacis.

La konduto de Napoleono en tiu ĉi politika elpaŝo de la 18-a/19-a de Brumero (9-a kaj 10-a de novembro de 1799), montras iun gravan trajton de lia karaktero: la aŭdaco. Jam kelkfoje dum sia vivo, la aŭdaco kaj la riskemo estis la ĉefa faktoro de lia sukceso. En similaj cirkonstancoj al tiuj de Bonaparto en Brumero, mankis al Oliver Cromwell decidemo por sin kroni reĝo de Anglio. Nu, antaŭ kaj post novembro de 1799, la sukcesoj de Napoleono estis frukto, krom de la hazardo kiu favore aranĝis la cirkonstancojn, ankaŭ de lia iniciatemo kaj aŭdaco. Sed krome estis okazoj en kiuj, kiel ni vidos laŭlonge de ĉi tiu historia raporto, tiu sama aŭdaco kaj decidemo de Bonaparto estis kaŭzo de misfortuno kaj fiasko por li kaj liaj planoj. En sia verko «La Princo», Makiavelo diris ke estas okazoj en kiuj la aŭdaco estas necesa kaj ties manko alportas malsukceson, kaj male, estas aliaj okazoj en kiuj konsilindas agadi prudente, senurĝe, senhaste, kaj la impeto povas fuŝi ĉion. Tamen ekzistas nenia formulo, nenia recepto por distingi unuj okazojn el la aliaj. Tial la politiko estas ne scienco, sed arto. La politikisto-artisto devas posedi instikton, takton, ekvilibro-sencon por distingi inter la okazoj kiuj postulas aŭdacon kaj tiuj kiuj konsilas prudenton. Bonaparto estis diligenta leganto de la verko de Makiavelo. Kelkaj eldonaĵoj de «La Princo» uzis kiel bazan tekston iun ekzempleron kiu apartenis al Napoleono kaj sur kiu li estis skribinte multenombrajn notojn. Tio montras ke li ĝisfunde lernis la verkon de la florenca majstro. Tamen li ne ĉiam agadis laŭ la instruo de tiu politika verko. Kvankam foje li agadis prudente kaj gvate, ĝenerale li pli estis inklina al la hasto kaj decidema agado. Tial li kolektis en sia politika kariero grandajn sukcesojn sed ankaŭ egajn fiaskojn. En la puĉo de Brumero la afero rezultis ne malbone al li, sed oni povas konstati ke li sin metis subriske nenecese. Tiam la situacio estis matura por ke iu militisto alprenu la kontrolon de la situacio, kaj la plej disponebla generalo por tiu tasko estis ĝuste li. Krome li ĝuis tre grandan famon kaj prestiĝon en la popolaj medioj, kiel atestis la entuziasma akcepto ĉe lia alveno al la lando post liaj kampanjoj. Dume la prestiĝo de la Direktoraro kaj aliaj politikaj institucioj de la Respubliko estis tute ruinigita, kaj la malakordo inter la diversaj tendencoj kaj pozicioj de la Konvencio postuladis arbitracianton. Ĉiuj ĉi faktoroj ludadis liafavore kaj sendube estus alkondukante al la sama rezulto sed sen la rekta implikiĝo de la generalo, kiu, cetere, ne estis tre brila, kaj kiu ligis lian nomon, en la formo de «bonapartismo», al tiutipaj militistaj puĉoj.

Survoje al la plejsupera povo

La etapo de la Konsulato

La politika ŝanĝo de la 18a-19a de Brumero vekis nenian rifuzon de la franca loĝantaro. La laboristaj kvartaloj de Parizo ne ribelis defende de la jakobenoj. Ĉiuj pensis ke tiu nevenkebla generalo Bonaparto konkeros Eŭropon kaj starigos longdaŭran pacon. La popolamasoj deziris la konservadon de la atingaĵoj de la Revolucio, t. e., la abolo de la feŭdecaj privilegioj kaj la publika proprieto de la naciaj posedaĵoj. Ankaŭ la sekurecon de la naturaj teritoriaj limoj de Francio kaj la pacon. La pliriĉiĝintaj reĝomurdintoj aspiris imunecon kaj dume multaj elmigrintoj deziris reveni al la lando. Ne estus facila afero kontentigi ĉiujn. Oni devus konduti prudente kun la akaparistoj, la proprietuloj, la jakobenoj kaj eĉ la Instituto, kiu posedis konsiderindan moralan influon. Napoleono volis ke Talleyrand daŭre okupiĝu pri la Eksteraj Aferoj kaj Fouché pri la polico. Por la Interna Politiko li nomumis iun filozofon, membron de la Instituto, Cabanis. Li deziris meti ordon kaj sekurecon en tiu politika tereno kie ĝis tiam regis ĥaoso. Li diradis: ***La Revolucio devas instrui nin ke oni devas konsideri nenion kiel nerenverseblan fakton.*** Francio estis tre malsana post tuta jardeko da militoj kaj politika malstabileco. Oni devus kuraci la vundojn kaj regadi firmece. Fine de 1799 Bonaparto ankoraŭ ne ŝajnis esti la plej grava persono de la ŝtato. Sieyès, la granda pontifiko de la Revolucio, estis prilaboranta novan konstitucion por la tiam komenciĝanta etapo. Lia plej intima celo estis nuligi la Asembleojn, kies malavantaĝojn li estis konstatinte. Sed, kompreneble, li ne kuraĝis fari tion malkaŝe. Do, li anstataŭis la rektan elektadon per la starigo de listoj da altranguloj aprobitaj de la popolo, el kiuj oni elektus la membrojn de la Konsilantaroj. En la pinto de la piramido, iu granda konstanta elektanto, kiu loĝus en la palaco de Versajlo, elektus la konsilantojn kaj estus la sola reprezentanto de la politika povo de la nacio. Temis, fakte, pri la skemo de la konstitucia monarkio kiun oni volis starigi en la komenca etapo de la Revolucio, kaj kiu fiaskis pro la reciproka malkonfido inter la reĝo kaj la revoluciaj fortoj. Napoleono estis pli saĝa ol Ludoviko la 16-a kaj la plej frenezaj inter la revoluciuloj jam estis gilotinitaj. Supervivis al ili la plej ruzaj kaj oportunistaj: Sieyès, Talleyrand, Fouché, Barras…

En la nova Konstitucio ellaborita de Sieyès la povo venus desupre kaj la konfido desube. Iu Leĝofara Asembleo pridiskutus la leĝojn, kaj iu Tribunalo aprobus ilin. Iu konservema Senato rolus kiel plejsupera kortumo por subtenadi la Konstitucion. La asembleo kiu debatus ne estus la sama kiu voĉdonus. La Konstitucio, do, tute ne estus demokratia. Sieyès oferis la postenon de granda elektanto al Bonaparto sed ĉi tiu rifuzis la planon ĉar li ne konceptadis sin mem kiel ia mallaborema reĝo. Do, Sieyès kreis la figuron de la Unuaranga Konsulo kiel estro de la ekzekutiva povo, rolo kiu, kompreneble, plenumus Bonaparto. Li kaj Roger-Ducos restis kiel duarangaj figuroj. Napoleono elektis kiel helpantojn du moderajn politikistojn: Cambecéres, iama Prezidanto de la Komitato pri Publika Savo, kaj Lebrun, iu homo de la Malnova Reĝimo. Per la kunigo de tiel divers-

devenaj personoj li volis simboli la unuiĝon de la francoj. Tiu konsuleca respubliko en kiu unusola homo elektita por dekjara periodo regas, nomumas kaj ĉesigas la ministrojn, fakte estis unu monarkio, kun la sola escepto ke la sistemo kaj la persono elektita estis aprobitaj de la popolo. En februaro de 1800 okazis iu referendumo kaj el tri milionoj da voĉdonantoj nur 1.500 voĉdonis nee. La francoj trevolonte akceptis perdi civitanajn rajtojn kaj povon favore al iu homo kiun ili admiradis. Ili deziris internan pacon. Dume la iama revolucia elito pensis ke ili ankoraŭ konservadis la kontrolon de la situacio. La pliriĉiĝintoj pensis ke ili estis la nova aristokrataro de Francio. Por la popolamasoj la Konstitucio esprimiĝis per unu sola vorto: Bonaparto.

Napoleono alprenis la povon kiel homo konscianta ke li naskiĝis por regadi. Estis necese rekonstrui ĉion, pacigi la regionon de La-Vendée, inter-repacigi la partiojn, permesi la revenon de la ekzilitoj… forskui la timon. Bonaparto estis preta pardoni, forgesi la pasinton, subkondiĉe de loĝaleco al la nacia registaro. La plej urĝa problemo estis restarigi la publikan financ-servon, ĉar la Direktoraro transdonis al la Konsulato nur 167.000 frankojn kaj ŝuldojn po 474 milionoj. Rilate al ĉi tiu afero, Napoleono evidentigis eksterordinaran talenton por organizado. Li alvokis la plej eminentajn homojn, sendistinge de partioj, por konstitui la Ŝtatan Konsilantaron. Li preferis la plej kapablajn spertulojn al la ideologojn. Tiurilate li diradis: ***Ŝajnas al mi ke la saĝuloj kaj la intelektuloj estas kiel la koketaj virinoj: oni devas trakti ilin kaj babili kun ili, sed ne elekti ĉi tiujn kiel edzinojn nek tiujn kiel ministrojn.*** Ŝajnas ke li, falinte en la unuan el tiuj eraroj, volis ne fali ankaŭ en la duan. Laŭ la konsiloj de la teknikistoj pri financaj aferoj, li kreis la Bankon de Francio kaj stabiligis la mon-valoron. Per ĉi tiu dispozicio li atingis la dankemon de la francoj. Ankaŭ en la politikaj aferoj li agadis ruze, kontrolis la presaron kaj regadis laŭ la stilo de la t. n. “klerisma despotismo”; ***ĉio por la popolo kaj favore al la popolo, sed sen la popolo***. La teritoria administrado kaj regado de la lando fariĝis pere de la prefektoj kaj subprefektoj. Tiu termino de prefekto estis prenita el la historio de la Romia Imperio, same kiel tiu de konsulo. Estis la registaro tiu kiu nomumadis la prefektojn (regionaj guberniestroj) kaj la subprefektojn (kvazaŭ urbestroj). En Parizo oni aplikis malsaman modelon; ĝi estis sub la kontrolo de iu polica prefekto. En la pinto de tiu pov-piramido estis la Unuaranga Konsulo: Napoleono Bonaparto. Pli ol Ludoviko la 14-a, li estus povinta diri: ***La ŝtato estas mi***. La efiko de tiu forta povo baldaŭ evidentiĝis, sed la naturo mem de la povo ne tiel estis evidenta por la franca loĝantaro ĉar la modereco de la tirano mildigadis la realaĵon de la tiraneco. Bonaparto tenis ĉion kalkulite kaj subkontrole. Ekde la komenciĝo de la Konsulato li instaliĝis en la iama reĝa palaco de la Tujlerio kaj tiamaniere li substrekis la kontinuecon de la povo kaj indikis al la monarkiistoj de la lando ke li ne celis esti provizora gardisto de la trono de la Borbona dinastio. Instaliĝi en la Tujlerio ne estis ĉio, la celo estis definitive resti tie. Li tre konsciis ke lia aventuro estis eksterordinara kaj ke ĝi restis submetita al la hazardo. Por ke lia fortuno daŭru oni devus esti agrabla al la francoj, regadi la homojn laŭ la deziro de la plejmulto. Li pretus fariĝi katoliko en La-Vendée samkiel li pretis fariĝi muzulmano en Egiptujo. Kiamaniere komplezi la francojn? Oni devus konservi la vorton “Respubliko” kaj respekti la eksterajn simbolojn de la Revolucio. Tial li igis ke oni nomu lin “civitano Konsulo”. Dume Talleyrand helpis lin varbi iujn gravajn figurojn de la Malnova Reĝimo, kaj li daŭre konservis la rilaton kun siaj kolegoj de la Instituto, kiuj tiam tre estis maldekstremaj kaj politikemaj. Li kutime diradis: ***Mi apartenas al nenia rondo; mi estas membro de la granda rondo de la francoj. Ne plu kamariloj. Mi nek havus nek konsentos ilin.*** Post dekjara periodo de denuncado, bataloj, angoro kaj necerteco, nur tiu politiko povus esti sukcesa.

Tamen, tio plej dezirata de la lando estis la ekstera paco. Napoleono estis promesinte: ***Dum mia vivo Francio ĝuos pacon. Du jarojn post mia morto ĝi troviĝos en milito kun la tuta mondo.*** Jen lia fiasko estis la malebleco plenumi tiun promeson. Dum lia regado Francio estis en milito kun la tuta mondo kaj nur post ties finiĝo venis la ekstera paco. Komence de la Konsulato liaj paccelaj demarŝoj kun Anglio kaj Aŭstrio ne progresis. Li ricevis nenian respondon al la leteroj senditaj al la monarĥoj de tiuj landoj. Aŭstrio rifuzis cedi Italion kaj la angla ministro Pitt ne akceptis la aneksaĵojn de Francio. Bonaparto devis pretiĝi por nova milito, kiun li volis pensi ke estus la lasta. La afero ne plaĉis al li: iu malvenko povus sufiĉi por ruinigi reĝimon tiel novan kiel lia konsulato. Kaj krome, ia venko atingata de Moreau aŭ Desaix povus estigi rivalon al li. Sed li devis alfronti la neeviteblan realaĵon. Printempe de 1800 Aŭstrio reigis la militadon. La franca armeo komandata de Massena restis blokata en Ĝenovo. Napoleono komprenis ke la strategio de la malamiko ne estis saĝa. Li kunigis armeon en la ĉirkaŭaĵoj de Dijon. Laŭ la Konstitucio ne rajtis komandi ĝin li mem. Do oni asignis al Berthier la nominalan komandon sed estante Napoleono mem la vera gvidanto de la militaj operacioj. Post komisii al Cambecéres la estrecon de la registaro li trairis la intermonton de Sankta-Bernardo kaj rapide adresiĝis al Milano. Tie li dividis sian armeon en tri korpusojn, operacio kiu evidentiĝis erara ĉar la aŭstra generalo Melas rompis liajn liniojn kaj preskaŭ venkis lin en Marengo. Kiam la batalo ŝajnis perdita, la alveno de Desaix savis lin, kaj la morto de tiu generalo lasis la honoron de la venko al la Unua Konsulo. Kiam re-

troiris Melas, Lombardio falis en la manojn de Bonaparto. Li festis tiun venkon per iu ***Te Deum*** en la katedralo de Milano. Dum lia foresto okazis en Parizo kelkaj intrigoj. Barras estis negocante kun la monarkistoj, kaj iuj apogintoj de la afero de Brumero faris premadon sur Sieyès cele entrepreni alian politikan aventuron. Iuj pensis ke se Bonaparto pereus en Italio oni devus alvoki alian generalon kiel Carnot aŭ Bernadotte por anstataŭi lin. La scio pri la venko de Marengo metis finon al tiaj intrigoj. La reveno de Napoleono al Parizo estis triumfa. Sed la venkinto ne sentis feliĉon: kelkaj semajnoj de foresto sufiĉis por ke perfidu lin liaj ministroj, la konsuloj kaj eĉ liaj propraj fratoj. Lia malapreco pri la homa specio, kiu jam estis granda, fariĝis eĉ pli profunda.

Spit' al ĉio, tiu komenca etapo de la Konsulato estis tre bona por la lando ĉar oni tre progresis rilate al la repaciĝo de la socio kaj al la ekonomia prospero. Plejmulto el la franca loĝantaro favore taksis la politikan regadon de la Unuaranga Konsulo. Li pledis por ke la reĝo-murdintoj kaj ceteraj revoluciuloj permesu la pacan praktikadon de la katolika religio. Al la ekzilitoj li permesis reveni sen reprezalioj sed sen venĝemo. Konservadi la ideojn de la Revolucio kaj samtempe respekti la tradicion estis tre malfacila tasko, sed Napoleono kuraĝis entrepreni ĝin. Cetere, nur tiamaniere eblus ke lia regado pludaŭru. La politiko favore al la Katolika Eklezio celis senigi la Borbonojn el ilia katolika klientaro. Li konsideris ke la religio estis necesa por subteni enorde la ŝtaton. Li pensis ankaŭ ke la socio ne povas ekzisti sen ekonomia malegaleco kaj ke ĉi tiu ne eblus sen la religio. Tiurilate lia idearo estis tipe burĝa. Lia celo estis subskribi konkordaton kun la papo kaj restarigi la Eklezion en Francio. Sed por tion plenumi estus necese atendi iom da tempo ĉar tio ne plaĉis al la iamaj revoluciuloj sur kiuj li sin estis apogante kaj plaĉis eĉ malpli al la armeo.

Konstatinte la moderecon de la Unua Konsulo, Ludoviko la 18-a pensis ke Bonaparto estis preparante la restarigon de la monarkio. Surbaze de tiu espero, la Pretendanto sendis al la Konsulo afablan leteron temante pri la afero. Responde, Bonaparto skribis al li: ***Vi devas ne pensi pri via reveno al Francio; vi devus pasi sur cent-mil kadavroj***. La monarkistoj, elrevigitaj, decidis murdi lin. Okazis kelkaj atencoj per pistoloj kaj diversaj artefaktoj. Sed Napoleono ne volis pensi ke tiu perforto estis farita de la rojalistoj. Li kulpigis pri tiuj faroj la jakobenojn kaj deportis 150 el ili. Poste Fouché malkovris la verajn kulpulojn, sed la deportitaj respublikanoj neniam revenis. Napoleono tre timis la jakobenojn: ili estis la solaj uloj kiujn li ĉiam malamis. La kunlaborantoj de la Konsulo maltrankviliĝis pro tiuj sinsekvaj atencoj kontraŭ Napoleono. Ili komprenis ke la danĝero estis en tio ke la ŝtato estis enkarnigita de unu sola homo; sufiĉus detrui la lideron por faligi la reĝimon. Estus necese elekti sukcedonton. Al Bonaparto ne plaĉis la ideo. Li ne havis filojn kaj Jozefina ne povis naski ilin al li. Estis nepenseble elekti iun el liaj fratoj. Li, do, preferis konfidi pri sia sorto kaj la mallerto de la murdistoj. La vera danĝero por li estus ia milita malvenko aŭ iu konspiro de generaloj. Tial la Konsulo sintenis severe en la rilatoj kun la generaloj cele akcentigi sian aŭtoritaton sur ili. Male, la soldatoj ricevadis afablan trakton de li. Dum multe da tempo la simpatio de la trupoj protektis lin kontraŭ la perfido de siaj generaloj.

Sed por plifirmigi sian povon li devus atingi la pacon. En Marengo li povis konstati la danĝeron kiu minacas lin en la batalkampoj. En 1801 li subskribis kun Aŭstrio iun paco-traktaton sufiĉe favora por Francio. Sed Anglio daŭre rifuzis la francan aneksadon de Belgio, Egiptujo kaj Malto-insulo. Krome, tiam Napoleono estis ĵus aĉetinte de Hispanio la amerikan kolonion Luisianan kaj ĉi tiu afero revivigis la kontraŭfrontigon de la angloj al la francaj kolonioj ĉar tio plifortigis la eblecon ke Francio fermu la eŭropajn havenojn al la brita komerco. Aliflanke, kaj en la kadro de tiu franca ofensivo kontraŭ la anglaj interesoj, Napoleono subskribis aliancon kun la rusa Caro Paŭlo la 1-a. La 23-a de marto de tiu jaro 1801 la Caro Paŭlo estis murdita kaj Bonaparto atribuis tiun krimon al la anglaj intrigoj. Plurajn monatojn antaŭe, la 24-an de decembro de 1800, li mem suferis gravan atencon en la parizaj stratoj en kiu mortis kelkaj personoj per la eksplodo de iu ĉaro ŝarĝita je pulvo. Alia bato por Napoleono kaj liaj planoj estis tio ke la franca armeo en Egiptujo devis kapitulaci antaŭ la angloj. Sed tiel al Anglio kiel al Francio interesis negoci pacon, eĉ se provizoran. Ambaŭ potencoj interakordis iun kompromison en la Traktato de Amiens en 1802. Egiptio estis redonita al Turkio kaj Malto al la kavaliroj de la ordeno. Francio konservis la konkeraĵojn en Eŭropo. Sed ambaŭ potencoj sciis ke la alia ne estis sincera kaj ke temis nur pri provizora solvo.

Sed dume Napoleono povis sin senti feliĉa: nek Richelieu nek Ludoviko la 14-a estis atinginte ian Francion tiel grandan kaj bone defendatan. La franca popolo pensis ke la tempo de la militoj estis definitive pasinta, ke sekvus nova erao de paco kaj prospero, kaj ke Bonaparto estis duondia ulo. La Unuaranga Konsulo sin sentis tiam sufiĉe forta por altrudi al Francio la religian pacon. La 8-an de aprilo de 1802 oni voĉdonis la aprobon de la konkordato kiun oni estis negocante ekde januaro de 1801. Dimanĉe, la 18-an de aprilo, festo de Pasko, oni kantis solenan ***Te Deum*** en la katedralo de ***Notre Dame***, redonita al la Katolika Eklezio, por samtempe festi la atingon de la paco kaj la restarigon de la religio. Antaŭ la templo, la ĉefepiskopo de Parizo kaj tri kromaj episkopoj akceptis la Unuan Konsulon kiu alvenis, survest-

ante ruĝan uniformon, per iu kaleŝo kun lakeoj vestitaj per livreo. Multaj oficiroj malaprobis tian maskeradon; ili ne povis forgesi ke estis mortintaj centmil homoj por aboli ĉi-ĉion. Sed en la stratoj la popolo feliĉe festadis la rekuperadon de la dimanĉo, kiu estis iam abolita okaze de la aprobo de la kalendaro de la Revolucio.

Post Marengo, la Senato plilongigis po kromaj dek jaroj la Konsulaton de Napoleono. Tamen, ĉi tiu, kvankam ne agnoskis tion, li revis pri la reĝa krono. Same kiel iam Cezaro, ne plaĉis al li paroli pri la afero. Sed, ja, la ideo estis en li. Tamen la plenumado de tiu sekreta deziro tiam prezentiĝis malfacila. La armeo daŭre estis respublikana. Do, anstataŭ la laŭhereda monarkio, ŝajnis pli eble atingebla la dumviva konsulato. Oni proponis tiun formulon kaj por decidi pri ĝi oni faris novan plebisciton. La rezulto estis tri milionoj kaj duono da aprobaj voĉdonoj kontraŭ nur ok-mil neaj voĉdonoj. Atinginte tian sukceson, Bonaparto decidis fari novan paŝon en tiu procezo survoje al la plejsupera povo. Li modifis la Konstitucion kaj atingis de la Senato, tre preta komplezi lin, la rajton elekti sukcedonton, kaj pligrandigis sian personan povon domaĝe al la Asembleoj. Oni povas diri ke lia Konsulato estis konstanta puĉado ene de la sistemo rezultinta el la puĉo de Brumero. Timigitaj de la grenadistoj kaj fascinitaj de la geniulo, la Asembleo cedis al la neeviteblo.

La Senato oferas al Napoleono la imperiestran kronon.

Francio neniam estis regita de homo kun tiel kreiva imago-povo. Diradis li: ***Kun miaj prefektoj, miaj ĝendarmoj kaj miaj pastroj mi povas fari ĉion laŭ mia volo***. Kaj li pravis; lia regad-sistemo estis fakta monarkio kvankam ĝi ne havis tian nomon.

Sed lia regado tute ne estis laŭ la stilo de la feŭdecaj monarkioj de la Malnova Reĝimo sed laŭ la idearo de la Klerisma Despotismo. Por la ekonomiaj aferoj li sin turnis al spertuloj pri tiu temo kiel Gaudin kaj Mollien kaj kreis la korpuson de funkciuloj de la ŝtata Financ-Servo kiu ankoraŭ ekzistas nuntempe samkiel la Banko de Francio. Alia grava kreaĵo de lia Konsulato estis la Civila Kodo, kies elaboradon li mem kontrolis. En 1802 li kreis la nacian ordenon de la Honora Legio. Per ĝi li celis krei novan aristokrataron kiel premiado de faritaj servoj kaj akiritaj meritoj, kvankam pri tiu ĉi temo la Asembleoj faris fortan oponon. En la eksterlandaj aferoj la situacio daŭre estis problema. La amerika aventuro de Luisiano ne disvolviĝis favore al Francio. La tiea armeo rezultis dekumita pro flava febro kaj krome la franca ĉeesto en la kontinento riskis reigi la militon kun Anglio. Do, la kolonio estis vendita al Usono; Talleyrand faris la koncernan negocado kun la usona regantaro. Sed daŭre persistis la streĉaj rilatoj kun la angloj. La registaroj de ambaŭ landoj komprenis ke la milita interfrontiĝo inter ili estis neevitebla. Ekde la jaro 1803 Napoleono komencis prepari invadon al Anglujo. Li kunigis iun grandan armeon en Boulogne kaj ordonis konstrui unu floton de barĝoj. Dume la angla floto estis ĉie kaj kaptadis la francajn ŝipojn kun ĉi ties kargo. Estis ia stranga milito, sen operacioj kvankam ne sen krimoj. La angloj apogadis ĉiujn malamikojn de Bonaparto: monarkistojn, respublikanojn, militistojn… Du el la plej fervoraj rojalistoj, Georges Cadoudal kaj la generalo Pichegru elŝipiĝis en Francio el iu angla ŝipo. Konspiradis ankaŭ la respublikana generalo Jean Victor Marie Moreau, kiu dum la Revolucio venkis la aŭstrianojn en la batalo de Hohenlinden. Talleyrand kaj Fouché informis al Bonaparto ke Cadoudal estis atendante por interveni nur la alvenon de iu princo de la Borbona dinastio ĉar li deziris ke la povo ne estu kaptata de Moreau. Napoleono sin demandis: Kiun princon? Troviĝis unu proksime al la landlimo, la duko de Enghien. Estis nek pruvoj nek indicoj ke tiu persono estus implikita en intrigoj kontraŭ la franca reĝimo. Tamen Bonaparto ordonis aresti lin. Ĉi tiu estas la epizodo malplej honorinda de la vivo de Napoleono. La princo estis pafmortigita post iu proceso sen garantioj por la akuzito. Ĉi tiu politika krimo skandaligis multajn francojn. Chateaubriand, kiu tiam estis diplomato, demisiis. Napoleono sin pravigis per la kutima argumento de la ŝtat-racio. Per tiu faro li esperis atingi du celojn: timigi la monarkistojn kiuj volis mortigi lin, kaj konvinki la reĝomurdintojn ke li fariĝis unu el ili per tiu krimo, kaj ke, tiamaniere ili devus timi nenion el lia dominado. Malmultajn tagojn poste la Senato oferis al Napoleono la imperiestran kronon. Kaptitaj de la polico de Fouché, Pichegru sin mortigis en la prizono, Cadoudal estis ekzekutita.

La restarigo de la monarkio estus neakceptebla por tiuj postrevoluciaj francoj. Iliaj mensaj skemoj tre estis influitaj de la historio de la antikva romia socio. Laŭ tiu historia simbolaro, la Imperio estis la natura daŭrigo de la Konsulato, iu normala disvolviĝo. Sed Napoleono emis ankaŭ simbolojn el Mez-epoko kaj tiele li volis ke la Papo de Romo ĉeestu la ceremonion de lia imperiesta kronado.

La triumfo de la aŭdaco

Napoleono Imperiestro

La nestabila politika situacio rezultinta de la fiasko de la Granda Revolucio ne havis alian eliron krom la plifirmigon de la persona povo de tiu bonŝanca militisto kiu, en la daŭro de malmulte da tempo, konkeris la simpation de la francoj kaj pruvis esti kapabla efike regadi la landon. Napoleono Bonaparto, fakte, estis la sola garantio eviti la restariĝon de la Borbona monarkio, kaj la politikistoj kiuj abomenis tian evoluon de la situacio komprenis la neceson plifortigi la reĝimon kontrolata de tiu homo kiu en 1804 estis regante Francion kiel Unuaranga Konsulo. Naskiĝis, do, nova reĝa dinastio, tiu de la Bonapartoj, sed sub formo de Imperio por eviti la proskribitan reĝecon. La politika modelo estis prenita el la Romia historio, sed Napoleono ĝuste taksis la feblecon de reĝimo manka je tradicioj. Mil jarojn post la kronado de Karlomagno, Napoleono volis sin proklami kiel la sekvanto de la antikva imperiestro de Okcidento. Kiel sciate, ekde Karlomagno la imperiestroj de Okcidento estis kronitaj de la papo de Romo. Intencante konekti kun la miljara tradicio, Bonaparto volis ke ankaŭ la ceremonio de sia kronado estu prezidata de la ĉefpontifiko de la katolikismo. Sed li volis ankaŭ ke la ceremonio okazu en la pariza katedralo de ***Notre Dame*** kaj ne en Romo. La tradicia kutimo de la imperiestraj kronadoj estis ke la kronotuloj adresiĝu al Romo por la celebrado de tiu ceremonio; tiele okazis ekde Karlomagno, dum Mezepoko kaj eĉ poste. Sed Napoleono volis montri ke sia povo superis tiun de la antaŭaj imperiestroj de Okcidento. Ĉiukaze, tiam li estis sufiĉe potenca en Italio por ke la papo sin sentu devigita vojaĝi al Francio laŭ lia volo.

Dum sia irado al Parizo, la papo Pio la 7-a trovis survoje, en Italio kaj en Francio, grandajn popolajn elmontrojn de pietato kaj respekto. Multaj el la homoj partoprenantaj en tiu spontana omaĝado al la ĉefpontifiko de Romo estis kamparanaj beneficuloj de la eksproprigo de la ekleziaj posedaĵoj dum la Revolucio, kiujn Bonaparto estis distribuante inter la kamparanaro. Neniel ili dezirus reveni al la feŭdeco de la Malnova Reĝimo, tamen ili daŭre respektadis la eklezian rolon de la papo kaj la religion kiun li pretendis reprezenti. Tio eksplikas ke la Eklezio, kaj la religio ĝenerale, supervivis la Malnovan Reĝimon kaj aliajn politikajn reĝimojn, eĉ se merĝita en krizo kiu pludaŭras. La tempo de la mensa evoluo de la popoloj estas malsama, kaj pli malrapida, ol la politika evoluo de la socio. Ĉiukaze, kiam Pio la 7-a alvenis al Parizo, li ne trovis tie multe da fido kaj pietato, kvankam, jes ja, respekton. Parizo estis la vera sidejo de la Revolucio, kaj la revoluciaj ideoj daŭre estis vivaj en la pensmaniero de la homoj eĉ se ne en la novaj politikaj institucioj. Kelkaj el la gravaj figuroj de la Revolucio kaj de la tiama bonapartismo, kiel Talleyrand, Fouché kaj Sieyès, estis antikvaj pastroj kiuj forlasis tiun oficon kaj ne volis reveni al ĝi. Pri tiu afero kaj pri la eksproprigo de la ekleziaj posedaĵoj la papo povis ŝanĝi nenion. Li devis kontentiĝi kun la restarigo de la religia kulto, kiu, iamaniere, rilatis ankaŭ kun la familio de Napoleono. Ja, Jozefina, kiun oni estis krononta kiel imperiestrino, kun lerta diplomatio komunikis al la papo ke ŝi ne estis edziniĝinta laŭ la ekleziaj normoj. Estis neeviteble haste celebri la religian geedziĝon en la Louvre-palaco la nokton antaŭ la kronad-ceremonio.

La 2-an de decembro de 1804 Napoleono fariĝis imperiestro de la francoj. Lia familio ĉeestis la ceremonion en la katedralo de ***Notre Dame***. Tiu malgrava

korsika familio travivis en la daŭro de dek jaroj tre eksterordinaran altrangiĝon frukte de la aŭdaco de unu el ĝiaj membroj. De antaŭ jarmilo, la tradicia kutimo de la kronado de la imperiestroj de Okcidento estis ke la papo surmetu sur la kapo de la kronatoj la simbolon de la imperiestra povo. Bonaparto ne respektis tiun tradicion. Li prenis la kronon el la altaro kaj kronis sin mem. Poste li kronis Jozefinon kiel imperiestrino. Spontana aŭ ne, la faro ne estis antaŭe interakordita kun la papo. Ĉi tiu protestis poste kaj postulis ke la incidento ne estu menciata de la presaro. Oni koncedis al li tion sed la imperiestro estis proklaminta sian superecon rilate al la religia povo. En ***Notre Dame*** Napoleono ĵuris sur la Biblio konservi la liberecon, la egalecon kaj la posedaĵon de tiuj kiuj estis akirintaj naciajn bienojn, kaj la teritorian integrecon de la Respubliko. Tiu ĉi ĵuro devigis lin ne cedi pri la afero de Belgio kaj de la rejnaj provincoj.

La etapo de la Imperio tiam komenciĝanta karakteriĝis, same kiel la ceremonio de la kronado, per stranga miksaĵo de elementoj de la tradicio kaj novaĵoj alportitaj de la Revolucio. Napoleono kreis iun kortegon, ceremoniaron, nobelaron… En 1804 li elektis marŝalojn de la Imperio kaj poste ian imperian nobelaron. Li kreis princojn, kiel Berthier, princo de Neuchâtel; Talleyrand, princo de Bénévent; kaj dukojn, kiel Fouché, duko de Otranto; Davout, duko de Auerstädt kaj princo de Eckmühl, kaj aliaj. En la daŭro de ok jaroj li kreis kvar princojn, 30 dukojn, 388 grafojn kaj 1.090 baronojn. Jozefina kaj la princinoj fratinoj de la imperiestro disponis je honor-damoj. Kurioze, tiu ĉi nobelaro de la Imperio supervivis la imperiestron mem. La Honora Legio konservas sian prestiĝon ankoraŭ nuntempe. Tamen li, persone, tute ne similis al la reĝoj de la Malnova Reĝimo. Sia plej granda plaĉo estis sia laboro; li laboradis ĝis 20 horoj ĉiutage sen aspekti laca. Tielan labordediĉon li postuladis ankaŭ de siaj ministroj, sekretarioj kaj ceteraj kunlaborantoj. La laboro estis la ĉefa afero por li. Tiuepoke tre estis malpliiĝinta lia altiro al Jozefina. Cetere, ne mankis al li virinoj, amoristinoj inter la korteganinoj, kiel Mademoiselle Georges. Sed kvankam li havis inojn, ĉi tiuj ne havis lin, kaj ili havis nenian influon sur la persono kaj la agoj de Napoleono. Ankaŭ ne lia familio havis influon sur li kaj lia politiko. Sed tamen li tre faris favore al la altrangiĝo de lia familio kaj plibonigo de la situacio de ties membroj. Lia patrino ricevis tre malavaran pension. kaj ni vidos ke dum la brila etapo de la Imperio liaj fratoj kaj bofratoj ricevis de li reĝajn kronojn de iuj eŭropaj teritorioj.

Batalo de Trafalgar

Napoleono naive pensis ke estante kronita en ***Notre Dame*** li estus akceptata en la klubo de la legitimaj monarkoj, sed la afero estis tute alia. La aŭstria aristokrataro estis rezoluta humiligi la arogantecon de tiu «fortuna soldato». Anglio organizis novan aliancon kontraŭ li. La koalicio estis konstituita de Anglio, Aŭstrio, Rusujo, Svedio kaj poste ankaŭ Napolo, kaj celis revenigi Francion al ĉi ties antikvaj land-limoj. Napoleono reprenis sian antaŭan planon invadi Anglion tramare kaj tiucele reaktivigis la konstruadon de la necesa floto en Boulogne. La floto konsistis el dumil ŝipoj, kaj la imperiestro estis plenkonvinkita ke la operacio estus ebla se oni havus sufiĉe da aŭdaco por entrepreni ĝin. Li kalkulis ke la tranavigado de la mararmeo povus esti efektivigata sendanĝere se oni disponus je unu aŭ du tagoj kun nebulo en la Manika Markolo, ĉefe se oni sukcesus altiri la anglan floton malproksimen de tiu loko. Lia plano estis meti sur la angla teritorio armeon je 130.000 soldatoj, kaj li esperis ke la popolaĉo de Londono akceptus la francojn kiel liberigantojn. Li subtaksis Anglion kaj ankaŭ la marajn danĝerojn. Liaj admiraloj ne estis tiel optimistaj kiel li pri tiu afero kaj pro tio li tre estis indignita kontraŭ ili, sed la franca floto restis blokita en Tulono kaj Brest. Napoleono ordonis al la admiralo Villeneuve, kiu komandadis franc-hispanan mararmeon, tuj reveni kaj altiri la anglan ŝiparon al la Antiloj. Sed tiu admiralo ne sukcesis reunuiĝi kun la cetero el la franca floto kaj devis rifuĝi en la hispana haveno de Kadizo. Cele deturni la atenton de la angloj el la ambicia plano de la invado de Anglio, Napoleono translokiĝis al Italio kaj tie li ricevis la feran kronon de la reĝoj de Lombardio. Eugène de Beauharnais, filo de Jozefina, estis nomumita vicreĝo. La titolo estis oferita antaŭe al Jozefo kaj Ludoviko, fratoj de Napoleono, sed ambaŭ rifuzis ĝin ĉar ili aspiris al plej altaj tronoj, eĉ tiu de Francio.

Sed la celo de la kampanjo estis Aŭstrio. La 23-a de aŭgusto la imperiestro komunikis al Talleyrand ke li sin pretiĝis marŝadi kun sia armeo destine al Vieno. Komandante tiun armeon al kiu jam oni nomadis ***Grande Armée***, Napoleono transiris la Rejno-riveron. La aŭstra generalo Mack, kiu estis avancinta ĝis Ulm, subite konstatis ke Napoleono troviĝis inter li kaj Vieno. La franca armeo konsistis el 186.000 homoj, 44.000 ĉevaloj kaj potenca artilerio. La aŭstria armeo en tiu fronto estis simile potenca. En la interfrontiĝo de ambaŭ armeoj, la francoj kaptis 30.000 aŭstrajn soldatojn. Mack kapitulacis en Ulm, la 20-an de oktobro, post preskaŭ nula rezistado, kaj rezulte de tio Napoleono kaptis kromajn 32.000 aŭstrianojn kun ĉi ties militekipaĵo. La generalo Mack restis libera dum la kaptitaj soldatoj estis senditaj al Francio por realigi pun-laboradon. Poste la franca armeo rapide avancadis tra la aŭstria teritorio kaj la 13-an de novembro Napoleono

triumfe penetris en Vienon kaj elektis la palacon de Schoenbrun kiel rezidejon.
Sed ne ĉio estis venkoj kaj sukcesoj por Napoleono. La tagon post la kapto de Ulm, li eksciis ke la franc-hispana armeo komandata de Villeneuve estis detruita en Trafalgar fare de la angla eskadro komandata de Nelson kiu, tamen, pereis en la batalo. La rezulto de tiu batalo estis katastrofa por Francio –saviĝis nur naŭ ŝipoj el la potenca mararmeo kreita por invadi Anglujon– sed eĉ pli por Hispanio, kiu tiam estis aliancita al la franca imperio. Iu sekvo de tiu batalo estis ke Ferdinando, reĝo de Napolo, pensis ke estis proksima la fino de la franca imperio, rompis la pakton kun Napoleono kaj subskribis interakordon kun Anglio kaj Rusujo. Por la politiko de la imperiestro, la situacio estis tre grava; Anglio estis, pli ol ĉiam antaŭe, mastro de la maroj. Napoleono povus venki ĝin nur izolante ĝin el la kontinento. Tiucele li devus negoci kun la rusa caro, sed tiumomente ĉi tiu troviĝis inter la malamikoj de Francio. Fakte la armeoj de Aŭstrio kaj Rusio kune, komandataj de siaj respektivaj imperiestroj, estis atakante la francan armeon en la ebenaĵo de Austerlitz. Napoleono bone profitis la konon kiun li havis de tiu teritorio. La francoj disbatis la aŭstrian armeon kaj la rusoj estis pelitaj kaj altiritaj al la regiono de la glaciitaj lagoj. La franca artilerio rompis per kanonado la glaciitan supraĵon de la lagoj kaj tiele pereis per dronado grandkvanto da rusaj soldatoj. Tiu de Austerlitz estis iu el la ĉefaj batal-venkoj de Napoleono. Notindas ke ĝi okazis la 2-an de decembro, datreveno de la kronado de Napoleono kiel imperiestro.

Batalo de Austerlitz

Rezulte de Trafalgar, Anglio restis dominanto de la maroj, kaj rezulte de Austerlitz la Francio de Bonaparto restis kiel nediskutebla mastro en la kontinento. La koalicio inter Aŭstrio Kaj Rusujo restis ruinigita. La caro revenis al Moskvo kaj la aŭstra imperiestro konsentis pac-negocadi kun Napoleono. La angla ĉefministro Pitt asertis, iomete antaŭ sia tiam baldaŭa morto, ke ankaŭ li estis vundita en Austerlitz. En la pac-negocado, Napoleono postulis nenion al la caro car li deziris gajni ĉi ties amikecon. Sed Aŭstrio devis pagi multekostan prezon: en Germanio estis kreita la t. n. Rejna Konfederacio, estis forpelita el Napolo la borbona reĝo Ferdinando kaj la krono de tiu lando estis asignita al Jozefo, frato de Napoleono. Alia frato de la imperiestro, Ludoviko, kiu krome estis bofilo de Jozefina, ricevis la kronon de Nederlando; Elisa Bacciochi, la plej juna fratino de Napoleono, estis nomumita princino de Lucques kaj de Pombino; Paulina, alia fratino de la imperiestro, fariĝis princino de Guastalla; kaj Jeronimo estis devigita de lia frato Napoleono eksedziĝi el sia usona edzino kaj edziĝi al la princino Katerina de Württemberg. Eŭgene de Beauharnais, filo de Jozefina, fariĝis bofilo de la reĝo de Bavario. Tia monarĥia snobeco de Napoleono celis certigi al si la senkondiĉan apogon de lia familio, t. e. personoj kiuj ŝuldus ĉion al li kaj estus nenion sen li.
Reveninte al Parizo li dediĉiĝis remodli la politikan mapon de Eŭropo. Sed, antaŭ ĉio, li devis okupiĝi pri la ekonomia situacio, kiu troviĝis ĉe la rando de kolapso. Estis onidiro ke la Banko de Francio ruiniĝis kaŭze de spekulado far homoj kiel Ouvrad kaj similuloj, kio ne estis tute malvere. Napoleono reagis brutale: li admonis la spekulintojn redoni la monon subpune esti sendataj al la malliberejo de Vincennes. De tiam li absolute malaprecis la negocistojn, kio estis sufiĉe paradoksa teniĝo ĉar cetere li havis tre burĝan karakteron.
Post siaj militaj venkoj li esperis longdaŭran pacon. Forpasinte la angla ĉefministro Pitt, anstataŭis lin Fox, kiu entreprenis porpacan negocadon kun Francio, teniĝo kiun poste imitis Rusujo. La Rejna Konfderacio kiun Napoleono kreis meze de la jaro 1806, plifortigis lian povon en la ŭesto kaj la centro de Germanio. Tiu Konfederacio, konstituita de Bavario, Wurtemberg, episkopujo de Ratisbono, la grandaj duklandoj de Baden kaj Hesse-Darmstadt, la duk-landoj de Berg, Nassaŭ, kaj kromaj ok germanaj princ-landoj, elektis Napoleonon kiel sia “protektanto” kaj kompromisis provizi al li soldatojn kaze de milito. Tiamaniere definitive finiĝis la t. n. **Sakrala Romia Germana Imperio** kiu dum tuta jarmilo estis regata de la imperiestroj de Aŭstrio.
Sed la pacnegocado inter Francio kaj Anglio ne prosperis. La politikaj kaj ekonomiaj interesoj de la regantaj klasoj de Anglio estis tre domaĝitaj de la dominado de Napoleono sur duono el la eŭropa kontinento. Krome la franca imperiestro ne kontribuis faciligi la pac-akordadon; li senĉese prezentadis novajn postulojn. Lia tendenco al la aŭdaca agado ofte pelis lin al malprudentaj decidoj ne sufiĉe pripensitaj. Kun la morto de Fox la ebleco je pacakordo definitive ruiniĝis.
Krom tio, la Rejna Konfederacio signifis gravan minacon por Prusio. La altrangaj militistoj ariĝis ĉirkaŭ la reĝino Ludovikino por fari premon sur la hezitema reĝo Frederiko Vilhelmo la 3-a por alfronti la napoleonan danĝeron. Ĉi-foje la franca imperiestro intencis agadi akordiĝeme, sed Prusio mobilizis siajn armeojn en Magdeburgo kaj sendis ultimaton al Napoleono postulante ke li ordonu la tujan retroiron de ĉi-ties trupoj el la sudo de Germanio. Temis pri klara milit-deklaro.

Konstante militadi:

Fatala destino de la Imperio

Same kiel iuj antaŭaj imperiestroj de Okcidento: Federiko la 1-a, Karolo la 5-a, Karlomagno mem… Napoleono estis tute nekapabla konstrui stabilan kaj pacan politikan situacion. Ili gajnis batalojn, militojn, sed ĉiam perdis la pacon; ilia lerteco sur la batalkampoj ne respeguliĝis poste en la diplomatia demarŝado. En la kazo de Bonaparto, ĉiu dispozicio trudita de li en la pacnegocado enportis la semon de novaj konfliktoj kiuj, cetere, konkretiĝis tre baldaŭ poste. Kvankam Napoleono admiradis la prusian armeon kaj havis nenian deziron konkuri kun tiu lando, lia politiko en Germanio vekis timon kaj malkonfidon en la berlina kortego. Fredreriko Vilhelmo, reĝo de Prusio, kiu ne volis partopreni en la koalicio de la antaŭa jaro kontraŭ Napoleono sin sentis devigita fari militon kiun, cetere, li ne deziris. Li sendis al la franca imperiestro ultimaton kies limdato estis la 8-a de oktobro. Napoleono akceptis la defion kaj entreprenis militkampanjon kiu, pro ĝia rapideco, estis nomita de la prusianoj ***Blitzkrieg***, fulma milito. Transiĝinte la Rejno-riveron, la franca armeo venkis ok tagojn poste la malamikon en Saalfeld, kie pereis Ludoviko Ferdinando, la ĉefa el la princoj de Prusio. La unuaj venkoj de la francaj trupoj tute demoralizis la prusan armeon kiu kapitulacis kelkloke kaj fuĝis antaŭ la malamiko. La feŭda kaj absolutisma prusia ŝtato, industrie malevoluinta troviĝis antaŭ ia ŝtato transformita de la Revolucio, kiu estis metinte finon al la feŭdeco kaj la servuteco, potencigante la ekonomion. La prusa armeo estis respegulaĵo de socio bazita sur la servuteco. La oficiroj akiris sian armean rangon pro sia aparteno al la nobelaro, kaj la soldatoj estis kamparanaj servutuloj devigitaj obei siajn superulojn kaj batali favore al ĉi-ties klaso.

Post sia venko en Saalfeld, Napoleono intencis interakordi pacon kun Prusio kaj tiucele sendis al la reĝo Frederiko mesaĝon oferante meti finon al la militado. Sed la kortego de Berlino rifuzis la oferon kaj estis necese batali denove. La avangardo de la franca armeo alvenis al Jena, dum la lastaj horoj de la 13-a de oktobro de tiu jaro 1806, komandataj de la marŝalo Jean Lannes; poste alvenis la cetero el la trupoj komandataj de la imperiestro mem. Entute, en Jena estis 96.000 francaj soldatoj kun 120 kanonoj kontraŭ 54.260 prusoj kiuj havis 152 kanonojn. Sed la saman tagon, la 14-an de oktobro, okazis alia batalo en la urbeto Auerstädt, distance 15 kilometrojn el Jena, en kiu partoprenis 28.880 francoj kun 46 kanonoj kontraŭ 63.000 prusoj kun 163 kanonoj. En Jena la batalado komenciĝis per malprudenta atako komandata de la franca marŝalo Michel Ney, kiun devis esti savata de la kavalerio el kompleta detruado far la prusaj trupoj. La posta avancado de la ĉefa korpo de la franca armeo subkomande de Murat igis retroiri la prusan armeon, kiu rezultis finvenkita. Napoleono pensis ke li estis kontraŭbatalante en Jena la ĉefan armean forton de la malamiko dum la tuta tago kaj

sciis nenion pri la samtempa batalado en Auerstädt ĝis la vesperfino kiam alvenis la kolonelo Falcon, adjutanto de la marŝalo Davout kaj informis lin pri la granda venko atingita de la francaj trupoj en tiu batal-kampo.
Sekve de tiuj batal-venkoj, la franca armeo avancis senreziste kaj kaptis la urbon Erfurt kaj fine, la 27-an de oktobro, Napoleono, akompanata de kvar el siaj marŝaloj kaj ĉirkaŭŝirmata de sia gvardio, triumfe eniris en Berlinon je la sono de la Marsejlhimno kaj instaliĝis en la kastelo de Sans Souci. Tie li alproprigis al si la glavon de Frederiko la Granda. La prusa kortego estis forlasinte tiun urbon por sin rifuĝi en Menel, en la limo de sia imperio. Tuta Prusio troviĝis submetita al Napoleono; li troviĝis tiam en la plej alta pinto de sia povo. Li estis definitive frakasinta kvar gravajn eŭropajn potencojn kaj lia venko estis la plej kompleta kiun Eŭropo estis koninta ĝis tiam. La germanaj ŝtatoj haste oferis al li sian totalan submetiĝon. Li elektis kiel rezidejo la palacon de Postdam. Sed por ke la sukceso estu definitiva li devus submetigi ankaŭ Anglujon kaj Rusujon. Kontraŭ la unua Napoleono dekretis kontinentan blokadon la 21-an de novembro de tiu jaro 1806 malpermesante en Eŭropo ĉiun komercadon kun la angloj. Restis nur devigi la caron apliki la dekreton, kaj tiucele Napoleono entreprenis la invadon de Polujo.

Batalo de Eylau

La blokado kontraŭ Anglio estis la kialo de ĉiuj ekonomiaj kaj politikaj problemoj kiujn devis alfronti la imperio de Napoleono. Oni ordonis la arestadon de ĉiuj anglaj nacianoj kaj oni baris ĉiun komercadon kaj korespondadon kun Anglujo. Sed por ke tiuj dispozicioj estu efikaj estus necese ke ĉiuj eŭropaj landoj plenumu ilin. Ĉar Rusujo ne apogis tiun politikon, Napoleono sin vidis pelita daŭrigi la konkeradon de la eŭropa kontinento. Pere de sia ministro pri Eksteraj Aferoj li sendis instrukciojn al ĉiuj landoj submetitaj al li por la efektivigo de la blokado. Krome li ordonis la okupadon de la bordo de la Norda kaj Balta maroj por eviti la eniradon de anglaj varoj. Do, en la kontinento restis al Anglio nur la rusa apogo. La caro Aleksandro sin oponis al la blokado ĉar tio signifus la ruinon de la rusa eksportado de agrokulturaj produktaĵoj. Aliflanke li vidis la rusan landlimon subminace pro la senĉesa ekspansio de la franca imperio. Tial li mobilizis kroman rusan armeon kiu ekiris direkte al Polujo kie jam estis enirintaj la francaj trupoj.
Napoleono instaliĝis en Varsovio kaj pacience atendis ne por batali kontraŭ la rusa armeo sed por gajni la amikecon de la caro Aleksandro. Sed estis alia afero, pli interesa, kiu retenis lin en tiu urbo: li ekkonis Maria-Valevskan. La grafino Maria Valevksa estis 18-jara blonda junulino edziniĝinta al iu riĉega pola grafo kiu havis nepinojn malpli junajn ol ŝi. Napoleono konis ŝin en iu oficiala akcepto-festo kiun la polaj altranguloj faris al li. Tiam li sentis fortan pasian altiron al ŝi kaj dum kelkaj tagoj li sendadis al ŝi mesaĝojn komunikante la ardan deziron kiun li havis renkontiĝi kun ŝi. Post kelktaga rezistado S-ino Valevska konsentis cedi al la amor-pretendojn de la imperiestro, ĉefe ĉar sia propra familio premis ŝin fari tiun elpaŝon kun la espero ke el tio rezultus favora okazo por la sendependiĝo de Polio. Tiu afero iome apartigis Napoleonon, dum iom da tempo, el la primilita kaj pripolitika zorgado. Tamen, li fine devis alfronti la situacion kreitan de la rusa milita intervenο. Ĉi tiu milito kontraŭ la rusoj ne estis tiel fulma kiel tiu okazinta la antaŭan jaron kontraŭ la prusoj. La militaj operacioj okazis dumvintre, la neĝo kovris la terenon. Tiaj cirkonstancoj estis favoraj al la rusoj. Krome la provizaĵoj de la ***Grande Armée*** estis malabundaj. Post kelkaj malgravaj interfrontiĝoj inter la franca kaj la rusa armeo, okazis grava batalo en Eylau inter la 7-a kaj la 8-a de februaro de 1807. Eble influita de la facileco de siaj antaŭaj venkoj, Napoleono permesis al siaj trupoj ian plej grandan disiĝon ol kutime. Male, la rusaj trupoj komandataj de Bennigsen estis pli koncentritaj. En Eylau, la francaj fortoj komandataj de la marŝaloj Soult, Murat kaj Augureau nombris 45.000 soldatojn kun 200 kanonoj. Bennigsen havis 67.000 trupanojn kaj 460 kanonojn. Ambaŭ armeoj atendis la baldaŭan alvenon de helpo-trupojn. Spite al la prefero de Napoleono, kiu ne deziris dumnoktan bataladon, la afero ne estis solvita fine la 7-a de februaro kaj ambaŭ armeoj perdis prosimume 4.000 homojn dum tiu nokto. Krome mankis nutraĵoj por ĉiuj tieaj batalantoj. Napoleono ne povis aranĝi bonan atakplanon kontraŭ la supera nombro da malamikoj kaj devis eloferi trupojn por gajni

tempon por la alveno je sufiĉgranda help-trupo. Sed Bennigsen sukcesis detrui la sepan korpuson de la franca armeo, komandata de Augureau. Sekve la rusaj fortoj adresiĝis kontraŭ la centro de la franca fronto. Napoleono troviĝis subdanĝere esti kaptita. Savis la situacion la 11.000 homoj de la kavalerio komandata de Murat kun la perdo de 1.500 homoj. Post 14-hora batalado ne estis certa kiu armeo estis la venkinto. Estis klare nur tio ke ambaŭ armeoj suferis grandajn perdojn: 25.000 rusoj kaj 20.000 francoj. Estis granda masakro sen klara rezulto. La rusoj kantis unu ***Te Deum*** por konviki sin mem ke ili estis la venkintoj. Napoleono restis kiel mastro de la batalkampo sed ĉi tiu estis nura ebenaĵo plena je neĝo kaj kadavroj, la rusa armeo tute ne estis detruita. Dum la cetero el la vintro la soldataro de ambaŭ armeoj restis sur la tereno konservante siajn poziciojn sed sen batalado, suferante malvarmon kaj malsaton. Napoleono volis resti tie suferante kun siaj trupojn la penojn de la militfronto, en la antikva prusa fortreso de Finckenstein, kaj ne revenis al Varsovio, al la brakoj de S-ino Valevska. Ĉi tiu gravediĝis poste rezulte de sia amafero kun la imperiestro de Francio.

La alveno de la printempo ebligis la reigon de la militaj operacioj, kaj ĉi-foje en kondiĉoj pli favoraj por la francaj trupoj. La 14-an de junio de 1807, datreveno de la venko de Marengo, la napoleona armeo definitive venkis la rusajn trupojn en Friedland. La juna caro Aleksandro devis forfuĝi sen gvardio, sen kanonoj, sen flagoj… Li devis kapitulaci kaj, ĉagrenita kontraŭ siaj alianculoj, li petis rendevuon kun Napoleono. La intervidiĝo okazis en Tilsit, en tendoj muntitaj sur unu floso meze de la lago Niemen. La 25-an de junio ambaŭ imperiestroj renkontiĝis unuafoje kaj de tiam, dum kelkaj tagoj kaj en amikeca etoso, ili pridiskutis pacotraktaton. En la paco-kondiĉoj ĉi-foje Napoleono estis malavara, grand-anima, sed nur kun la rusa caro, ne kun la prusia reĝo Vilhelmo la 3-a kiu aldoniĝis al la paco-negocado en Tilsit. La rango de Prusio estis tre malaltigita. La imperioj franca kaj rusa interakordis dividon de orienta Eŭropo. La prusaj teritorioj ŭeste de la Elba-rivero, kune kun la granda dukujo de Hesse kaj Hannover estis aldonitaj al la regno de Vestfalio kies krono estis asignita al Jeronimo, frato de Napoleono. La polaj provincoj de Pozman kaj Varsovio, deprenitaj de Prusio, konstituis la grandan dukujon de Varsovio, kiun oni transdonis al la reĝo de Saksio. Rusio interakordis aliancon kun Francio kaj akceptis la kontinentan blokadon kontraŭ Anglujo. La intervidiĝo de ambaŭ imperiestroj kulminis la 8-an de julio. Napoleono revenis al Parizo la 27-an de julio, kaj la 15-an de aŭgusto li festis la 38-an datrevenon de sia naskiĝo kun eksterordinara pompo. Lia povo ŝajnis nediskutebla. En la lando estis nenia opozicio, cetere ĝi ne povus respeguliĝi en la presaro kontrolata de la registaro.

Paco-traktado de Tilsit

Decas mencii ĉi tie ke Bonaparto ne kondutis dece kun Maria Valevska. Ĉi tiu naskis al li filon, kaj pro tio Napoleono komprenis ke li povas esti patro. Do, se ĝis tiam li ne sukcesis tiurilate, la problemo estis Jozefina. De tiam li serioze pripensis la eblecon je eksedziĝo el ŝi. Ĉiuj esperis ke li edziĝu al Maria Valevska kaj nomumu ĉi ties filon heredonto de la imperio. Sed Bonaparto daŭre estis viktimo de sia primonarkia snobeco. Li deziris edziĝi al princino el reĝa familio en sia emo esti akceptita de la kronitaj kapoj de Eŭropo. Cetere li, prave, sin sentis ne sufiĉe sekura; sia altrangiĝo estis tro rapida, tro brila… Li komprenis ke li devus esti zorgema konservi la aliancon kun la caro; la situacio de Napoleono multe dependis de la teniĝo de la rusa monarko, kaj ĉi tiu persono ne ŝajnis tute fidinda… Resume, lia imperio havis nefirman bazon, ĝi ne estis stabila aranĝo. Krome Anglio daŭre estas la sendiskutebla mastro de la maroj, kaj la prikomerca blokado kiun li dekretis kontraŭ tiu potenco, eĉ se formale akceptita de ĉiuj en la kontinento, estis malfacile subtenebla. Ne nur Anglio suferas la sekvojn de tiu dispozicio, la blokado efikas malfavore ankaŭ sur la cetero de Eŭropo. Napoleono mem sin sentis devigita koncesii kelkajn licencojn por komercado. Speciala kazo estis tiu de Portugalio. La ekonomio de ĉi tiu lando multe dependis de la komercado kaj bona rilato kun Anglio. Napoleono decidis ke li devos interveni en la Iberia Duoninsulo, la plej febla ĉenero el la ĉeno de sia imperio. Imperio forĝita per militado kaj perforto estas fatale destinita konstante militadi.

Malfluso ekde 1808

La hispana marĉo

La politiko de la imperiestro por kontraŭbatali la britan povon rezultis pli domaĝa ol la problemo kiun oni intencis solvi per ĝi. Ja, la kontinenta blokado al la komercado kun la angloj estis ruiniga ankaŭ por la landoj, aliancitaj aŭ submetitaj, kiuj efektivigis tiun blokadon, kaj eĉ por Francio mem. Komenciĝis organiziĝi kontrabando, kelkaj havenoj estis malfermitaj al la anglaj ŝipoj, Svedio komercadis kun Britio, ankaŭ la ŝtatoj de la Eklezio. Pli grava estis la kazo de Portugalio, kaj ankaŭ Hispanio zorgigis Bonaparton: la Iberia duoninsulo estis ĉirkaŭata de maroj kontrolataj de la angla floto kaj en tiaj cirkonstancoj rezultis neeble garantii la aplikadon de la dekreto pri blokado. Napoleono konceptis politikan planon por pli efika kontrolo de Hispanio kaj Portugalio. Krome li ordonis al la generalo Miollis okupi Romon, kio okazigis konflikton kun la papo. Dume, atinginte la permeson de la hispana reĝo por la trairo de la lando far la francaj trupoj, Junot estis sendita komandante armeon kies celo esti okupi Lisbonon. La reĝa familio de Portugalio estis ĵus forlasinta la landon por adresiĝi al Brazilo per iu angla ŝipo.

Sed, kiel dirite, la atento de Napoleono adresiĝis ankaŭ al Hispanio. La politika situacio en tiu lando estis sufiĉe komplika. Ekde 1788 reĝadis ĝin Karolo la 4-a, homo tute nekapabla por la regado, sed pri tiu tasko okupiĝis la juna favorato Godoj, eĉ pli malkapabla ol la reĝo mem, kaj kies solaj meritoj estis tiuj akiritaj en la lito de la reĝino. Post la partopreno de la lando en la koalicio kontraŭ la Franca Revolucio, de antaŭ kelkaj jaroj Hispanio estis aliancita al Napoleono kaj ĉi ties reĝimo. Iu sekvo de tiu alianco estis la malvenko de Trafalgar antaŭ la angla floto, per kiu Hispanio perdis sian mararmeon, io ege grava por lando kiu havis ampleksan kolonian imperion en Ameriko kaj Pacifiko. La tuta hispana popolo abomenadis ties malkapablajn regantojn kaj metis sian esperon sur la juna princo Ferdinando. Estis komploto por la kapto de la reĝa povo favore al tiu princo sed la afero fiaskis. Napoleono konsideris ke la situacio en Hispanio estis matura por la forpelo de tiu borbona dinastio kaj ties anstataŭo per reĝo nomumita de li. Dum Junot okupadis Portugalion sen ia ajn reago far la popolo de tiu lando, eniris en Hispanion alia franca armeo komandata de Murat. Neniu en la lando sciis kiel interpreti la situacion. En la dubo, la reĝa familio pretiĝis imiti tiun de Portugalio kaj forkuri destine al la amerikaj kolonioj. Sed okazis popola ribelo kiu devigis la reĝon Karolon abdiki favore al sia filo Ferdinando. Murat, kiel bofrato de Napoleono, aspiris al la krono de Hispanio, kaj sekvante la instrukciojn de la imperiestro rifuzis agnoski la politikan ŝanĝon okazintan en la lando kaj komunikis al la tuta reĝa familio la ordonon aliri al Bajono por ke Napoleono decidu pri la konflikto. Bonaparto estis farante en ĉi tiu afero la plej gravan eraron de sia kariero; tion agnoskis poste li mem en siaj ***Memoraĵoj de Sankta Heleno***. Li pensis ke la hispanoj feliĉe akceptus lin kiel liberiganto, kaj eble estus okazinte tiele en aliaj cirkonstancoj. Sed Napoleono ne sciis prilabori tiajn cirkonstancojn. Pelis lin urĝo kaj optimismo: urĝo certigi la plenumadon de la kontinenta blokado en la iberiaj landoj, kaj optimismo generita de la sukceso atingita de li en antaŭaj politikaj entreprenoj. Cetere la afero komenciĝis bone por li. La portugala loĝantaro pasive akceptis la politikan ŝanĝon en la lando kaj ĉi ties

okupadon far la francaj trupoj. Kaj en Bajono la reĝa familio de Hispanio obeeme cedis al Napoleono la kronon de Hispanio kaj ĉi ties vasta kolonia imperio. Teorie, tiumomente Napoleono Bonaparto estis la plej alta suvereno en la mondo, reganto de grandega imperio ambaŭflanke de la atlantika oceano, krom ampleksaj teritorioj en aliaj mondpartoj kiel la filipina insularo k. a. Sed tio estis nur teorio; en kio koncernas al la ĵus akirita hispana imperio, la reala situacio estis tute alia. Baldaŭ komenciĝis la problemoj, kaj Murat, komandanto de la franca armeo dislokita en Hispanio, ne estis la plej taŭga homo por alfronti ilin.

Kiam oni intencis transloki al Francio la ceterajn membrojn de la reĝa familio –iujn geinfanojn–, okazis popola tumulto en la proksimaĵoj de la reĝa palaco de Madrido. La afero estis povinta resti kiel malgrava incidento se la franca responsulo estus aginte modere kaj saĝe. Sed Murat, kiu jam vidis sin mem kiel nova monarko de tiu granda regno, kondutis brutale kaj uzis la francajn soldatojn por pafi kontraŭ hispanaj civiluloj. Baldaŭ en la sama tago, la 2-an de majo de 1808, la ribelo etendiĝis al preskaŭ tuta ĉefurbo Madrido, kaj vespere aldoniĝis al la batalado kontraŭ la francaj trupoj iuj hispanaj garnizonoj. Tiam kaj dum la sekvaj tagoj, la 30.000 francaj soldatoj koncentritaj en Madrido kaj ĉi ties ĉirkaŭaĵoj dediĉiĝis perforte sufoki la ribelon, kaj tio okazigis centojn de viktimoj. La scio pri la afero etendiĝis al la tuta lando kaj la popola reago kontraŭ la franca okupado fariĝis ĝenerala kaj aperis ankaŭ en Portugalio, kaj baldaŭ poste ankaŭ diversloke en la hispanaj kolonioj de Ameriko kontraŭ la hispanaj aŭtoritatoj kiuj akceptis la laŭleĝecon truditan de Francio. Ankaŭ en Hispanio estis personoj kiuj, pro respekto al la formala laŭleĝeco aŭ pro oportunismo, poziciiĝis favore al la napoleona Francio, sed ĝenerale la popola reago estis pretiĝi bataladi kontraŭ tiu politika altrudo.

Dum du monatoj la ribeloj okazis diversloke en la lando kaj kelkaj francaj armeaj korpusoj adresiĝis al la zonoj kie la ribelo estis pli forta kaj sukcesis perforte sufoki plejparton el ili. Sed tiam la hispana afero ne vekis zorgiĝon en Parizo. Napoleono persistis apliki sian planon. La homo elektita de li kiel nova reĝo de Hispanio ne estis Murat sed lia frato Jozefo Bonaparto, kiu ĝis tiam estis reĝo de Napolo. Murat devis kontentiĝi anstataŭi Jozefon kiel napola reĝo. La ceremonio de la kronado de la nova hispana reĝo estis efektivigata la 25-an de julio, dato kiu tradicie estas grava festo en Hispanio. Tiumomente ankoraŭ oni ne konis en la ĉefurbo la rezulton de unu grava batalo kiu estis okazinte ĝuste unu semajnon antaŭe en Bailén. Andaluzio estas la plej suda regiono de Hispanio, kaj tie la ribelo kontraŭ la nova franca povo estis pli forta ol en aliaj lokoj en la lando. Tie la hispana militistaro ariĝis subgvide de la generalo Castaños kaj amase aldoniĝis al ili la civila socio. Unu franca armea korpuso de 20.000 homoj, komandata de la generalo Dupont, pretiĝis sufoki la hispanan reziston en tiu regiono. En la ebenaĵo inter Bailén kaj Andújar estis grava batalo en kiu okazis neatenditaĵo: la franca armeo estis venkita, la generalo Dupont kapitulacis kaj 20.000 francaj soldatoj restis

kiel militkaptitoj. Kiam disvastiĝis la scio pri tiu okazintaĵo, la ĵus kronita Jozefo Bonaparto forkuris el Madrido por alproksimiĝi al la franc-hispana landlimo, kaj ĉi-foje, jes ja, Napoleono devis kompreni ke la hispana problemo estis tre grava por lia imperio. La perdo de 20.000-homa armeo estis grava, sed eĉ pli katastrofa estis la efiko kiun tiu okazintaĵo povus fari sur la malstabila ekvilibro de lia politika sistemo en Eŭropo. Tiu ekvilibro estis forĝita surbaze de liaj militistaj venkoj kaj la timo kiun oni sentis pri lia ***Grande Armée***. Do, ĝi povus ruiniĝi se malaperas la timo kiam oni konstatas ke tiu Granda Armeo povas esti venkita de la trupoj, eĉ ne tute laŭ-regulaj, de iu malevoluinta lando kia Hispanio. Do, li decidis ke li mem devus komandi la militajn operaciojn en tiu lando.
Sed antaŭe li devus ŝirmi sian dorson, t. e. certigi al si ke dum sia hispana kampanjo ne estiĝos por li problemoj en centra Eŭropo. Tiucele li kunvokis kunvenon en Erfurt kun la caro kaj la germanaj princoj. Tiun altnivelan renkontiĝon ĉeestis ankaŭ gravaj figuroj de la arto kaj la literaturo, kiel Goethe. Napoleono, kiun akompanis lia ministro Talleyrand, klopodis impresi la princojn kaj reĝojn de sia alianco por ke ĉi tiu daŭre persistu en la komplikaj cirkonstancoj tiam travivataj de la imperio. Sed la caro evitis konkretajn kompromisojn, kaj kun pretekstoj evitis koncedi ke iu fratino sia edziniĝu al Napoleono. En Erfurt estis nenia malkaŝa opono al la franca imperiestro, sed la etoso, eĉ se formale kordiala, ne inspiris konfidon. Notindas ke tiam Talleyrand jam ne fidis pri la bonsorto de Napoleono kaj komencis intrigi kaj konspiri kontraŭ li kun iuj princoj, ĉefe la caro. Resume, el tiu renkontiĝo la franca imperiestro eltiris nenian utilon. Post sia lasta intervidiĝo kun la caro, Bonaparto komprenis ke la hispana afero estis por li tre multekosta je homoj kaj prestiĝo. Li devis translokigi trupojn ekde Germanio al la Pireneoj. Tio fariĝis urĝa tasko ĉar la angloj estis elŝipiĝante fortojn en Portugalio kaj Hispanio. La brita strategio estis kontroli la maron, kaj la insulojn kaj koloniojn de la malamiko, devigi ĉi tiun trolongigi ĉi ties terajn liniojn je provizado, kaj ataki ĝin en la loko kie eblus tramara proviantado, kaj liverado de armiloj kaj mono al siaj lokaj aliancanoj. La anglaj generaloj Arthur Wellesles (estonta duko de Welligton) kaj John Moore komandis bonajn trupojn de infanterio. La ĉeesto de Bonaparto en ĉi tiu nova fronto estis nepre necesa. Li adresiĝis al Hispanio kun 160.000 homoj, rekrutoj de 1810 kiuj estis alvokitaj antaŭtempe kun veteranaj soldatoj. Per tiu potenca armeo Napoleono povis reakiri la kontrolon de la norda parto de Hispanio kaj eniri en Madridon la 2-an de decembro de tiu jaro 1808. Tie li restaŭris sian fraton kiel reĝon de Hispanio, abolis la Inkvizicion kaj la feŭdecajn rajtojn, kaj fermis multajn konventojn. Per tiuj dispozicioj li devus gajni la apogon de la amasoj, sed en la stato de rompiĝo de la hispana socio kun la fremda invadinto, tio jam ne eblis. Kontraŭstaris lin tiel la reakciaj kiel plejmulto el la progresistaj fortoj de la lando. Tiuj fortoj batalos unu kontraŭ la alia laŭdaŭre de la sekvaj du

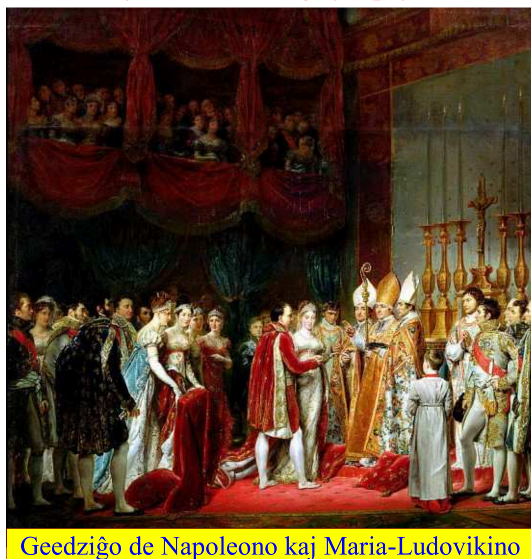

jarcentoj, sed tiam Bonaparto estis komuna malamiko de ambaŭ, eĉ se li ne kapablus kompreni tion.

De Parizo venis al Napoleono informo ke Talleyrand kaj Fouché konspiradas kontraŭ li. Li devis rapide reveni al sia ĉefurbo. Tie li admonis la ministrojn sed ne punis ilin; ili restis plenumante siajn politikajn taskojn. Malfeliĉe por la imperiestro, ili estis necesaj al li. Dume la franca loĝantaro malkontentis pro tiel senĉesa militado; pli kaj pli da soldatoj estis rekrutataj kaj sendataj al la militaj frontoj. La tiel delonge dezirita paco ne alvenis kaj oni ne vidis la finon de tia situacio. En kio rilatas al la milito en Hispanio la situacio akiris ian neatenditan karakteron. La venko de la napoleonaj fortoj sur la regulaj armeaj fortoj, male ol tio okazinta en aliaj landoj, ne signifis la finon de la rezisto. Aperis iu nova faktoro: la popola rezisto La hispanlingva vorto por nomi la gerilon pasis al ĉiuj idiomoj en la mondo. La francaj trupoj devis alfronti tian manieron batali por kiu ili ne estis trejnitaj: embuskoj en la montaroj kaj strataj ribeloj en la urboj.

Plej malbone por Napoleono estis ke la hispana rezisto vekis la rezistemon de aliaj landoj submetitaj al li. En Prusio la profesoroj kaj la studentoj incitis la landon batali por liberiĝo. Aŭstrio reorganizis sian armeon. Anglio sendis ekonomian helpon. La katolikoj koleris pro la neinda trakto kiun estis ricevante la papo. En aprilo de 1809 la arkiduko Karolo atakis Bavarion. Napoleono devis plu militi. La afero fariĝis pli kaj pli malfacila. Tiam lia armeo estis konstituita de homoj tro junaj aŭ tro maljunaj. Sed li ree venkis la aŭstran armeon, kvankam koste de granda perdo je homoj, kaj eniris duafoje en Vienon.

Geedziĝo de Napoleono kaj Maria-Ludovikino

Dum la monatoj kiam Napoleono restis en la aŭstria ĉefurbo vizitis lin la polino Maria Valevska. Estis tiam kiam ŝi gravediĝis de li. Sed por edziĝo li pensis pri princinoj el reĝaj familioj. Tial ke ne sukcesis la demarŝoj por edziĝi al iu fratino de la caro, li faris planojn por atingi princinon el la familio de la aŭstria imperiestro. Tial, post lia venko en la batalo de Wagram kontraŭ la trupoj de la imperio, li sin montris ne tro postulema en la traktato kun tiu potenco, kaj ĉi-foje, jes ja, li sukcesis aranĝi la aferon de sia reĝa boparenciĝo. Al la aŭstria imperiestro Francisko interesis la afero ĉar tiele oni povus malfortigi, favore al Aŭstrio, la aliancon inter Francio kaj Rusujo. Tial li konsentis ke la 18-jara princino Maria-Ludovikino edziniĝu al la franca imperiestro. Sed antaŭe Napoleono devis solvi la aferon de sia eksekziĝo el Jozefina, kio estis nek facila nek rapida. Fine Jozefina rezignaciis, sed restis la kompliko de la eklezia kanonikeco de la geedziĝo de Napoleono kaj Jozefina. La papo, kiu tiam estis prizonulo de la franca imperiestro, ne volis konsenti pri la nuligo de tiu geedziĝo. Napoleono premis sur la franca klerikaro por ke ĉi tiu kontraŭstaru la decidon de la papo kaj deklaru la senvalidecon de la edziĝo de la imperiestro. Ŝajnas ke li havis sufiĉe da influo sur tiu eklezia kolektivo ĉar ĉi tiu aprobis lian decidon. Ĝuste kelke da tagoj antaŭ la geedziĝo de Napoleono kun Maria-Ludovikino, li eksciis pri la naskiĝo de filo lia kaj de la Valevska. Sed la snobeco de la imperiestro pelis lin eniri en la reĝan familion de la Habsburgoj. Li, kiu iam apartenis al la plej radikala sektoro de la Revolucio, fine enlitiĝis kun iu nevino de Maria-Antonieta. Post unu jaro, la 20-an de marto de 1811, la nova imperiestrino de Francio akuŝis filon de Napoleono al kiu oni asignis la titolon de “Reĝo de Romo”.

Dume la aferoj de Napoleono ne disvolviĝadis bone. Portugalio estis perdita, kaj Hispanio estis senĉesa problemo por la francaj trupoj. La katolikoj de la imperio estis malkontentaj pro la mistrakto kiun estis suferante la papo. Anglio daŭre rezistadis la kontinentan blokadon pli ol Napoleono estis supozinte. Dank al sia dominado de la maroj, Anglio kaptis la koloniojn, liberigis Sudamerikon kaj organizis egan kontrabandon en Eŭropo. Rusio permesis albordi en siaj havenoj 150 anglaj ŝipoj kun usona flago. Napoleono mem devis agnoski la faktan realaĵon kaj permesi la revendadon de iuj konfiskitaj varoj necesaj al Francio. Tre kurioza estis la kazo de Svedio. Kiam mortis sen heredonto la reĝo de tiu lando, la svedoj elektis kiel reĝon la francan ambasadoron, Bernardotte, iama generalo de la Revolucio kaj bofrato de Jozefo Bonaparto, kaj kontraŭ la espero de Napoleono, la nova sveda reĝo enviciĝis kun la rusa caro kontraŭ la interesoj de Francio. Do la balta maro restis malfermata al la brita komerco.

En 1812 pliakriĝis la konflikto de Napoleono kun la papo. Ĉi tiu rifuzis konsekri novajn episkopojn por Francio. La imperiestro reiris al sia sistemo uzi la francan klerikaron por flankenlasi la papan aŭtoritaton kaj meti finon al la valideco de la konkordato, kaj ordonis ke la papo estu alkondukata al Fontainebleau vestita kiel simpla pastro.

Sagacaj homoj kiaj Talleyrand perceptis tiujn fendojn kiuj minacis la stabilecon de la imperio kaj komencis manovri por sin meti eksterdanĝere de la ruino kiun ili estis antaŭvidante. Napoleono ne volis atenti pri la konspirado de siaj proksimuloj kontraŭ li. Dume la senlaboreco kreskis en Francio kaj estis malbonaj rikoltoj. La metiistoj kaj la laboristoj komprenis ke la politiko de blokado estis barante la eksportadon. En la francaj havenoj amasiĝis la nevenditaj varoj. La aspekto de la imperio ankoraŭ estis brila, sed oni intuiciis ke fine fariĝos neevitebla alia milito kontraŭ Rusujo kaj oni supozis ke la franca venko en tiu milito estos definitiva por certigi la francan hegemonion en Eŭropo.

Sunsubiro en la stepo

La kampanjo de Rusujo

La teniĝo de la caro rilate al Napoleono kaj ĉi ties politikaj planoj iompostiom fariĝis klare kontraŭa. La franca imperiestro intencis kiel eble plej solvi la aferon tra la diplomatia vojo sed liaj intervidiĝoj kun la rusa ambasadoro, same kiel tiuj de la francaj ambasadoroj kun la caro, fariĝis pli kaj pli akraj. La rusa monarko tre kontribuis frakasi la francan planon de komerca blokigo al Britio. Li tre maltrankviliĝis pro la interkonsento de Aŭstrio kaj Francio rezulte de la nova geedziĝo de Napoleono. La 25-an de aprilo de 1812 la caro Aleksandro ultimate postulis ke la francaj armeoj foriru el Prusio. Farinte nenian oficialan respondon Napoleono translokiĝis al Dresdeno kune kun sia edzino. Tie li kunvenis kun la imperiestro de Aŭstrio, la reĝo de Prusio kaj la germanaj princoj. Negocante kun ili, la franca imperiestro atingis kontingentojn da polaj, prusaj kaj germanaj trupoj. Eĉ se sufiĉe malplaĉe, ankaŭ la imperiestro de Aŭstrio konsentis provizi al Napoleono kontingenton je 30.000 homoj por la milito kontraŭ Ruslando. Tre optimisme, Napoleono promesis ke post tri monatoj la afero de Rusio estus finsolvita. Liaj strategiaj planoj baziĝis sur la perspektivo de tiel mallonga daŭro de la milito. Li decidis komandi per si mem la militajn operaciojn en Rusio. Entute, li disponis je armeo konsistanta el preskaŭ 600.000 homoj, –duono el ili fremdaj–, 40.000 ĉevaloj, 1.300 kanonoj kaj kelkmilo da furgonoj. La demarŝado de tiel ampleksa militmaŝino kreis grandajn problemojn de proviantado, subtenado kaj transportado kiuj submetis al provo la kapablon de Napoleono organizi tiajn aferojn.

Jam dekomence la milito ne disvolviĝis laŭ la planoj de Bonaparto. La rusaj armeoj neniam aperis en la lokoj kie li atendis ilin por rapide venki ilin. Verdire, tiuj armeoj aperis neniuloke: ju pli la francoj avancadis tra la ampleksega rusa teritorio, des pli la rusaj trupoj retiriĝis internen en la lando. La rusaj generaloj Barclay de Tolly kaj Bragation sekvis taŭgan strategion por igi ke la franca armeo perdu efektivecon kaj operacikapablon. Ekzemple, okaze de iu forta ŝtormo kiu falis sur la francaj militistaj kolonoj, ĉi ties armeo perdis dekmilon da ĉevaloj kaj multajn homojn. Kaj la dezirita de Napoleono batalo daŭre ne okazis; kiam la franca armeo alvenis al Vilna, la tieaj rusaj trupoj estis forlasinte la urbon. La loĝantoj de Vilna triumfe ricevis la armeon de Napoleono. Ili estis submetitaj al la rusa imperio kaj esperis, same kiel la poloj, ke la franca invado alportos al ili liberecon kaj sendependecon. Sed Bonaparto atentis nenion pri la aspiroj de tiuj popoloj; li deziris nur decide venki la caron por atingi la kontrolon de la kontinento kaj certigi al si la eblecon sufoki la anglan reziston.

Pludaŭris la irado easten de la franca armeo. Fine, la 25-a de julio okazis ia armita rezisto de rusaj trupoj en la arbaro de Ostrowno, kaj du tagojn poste antaŭ la urbo Vitebsk iu rusa armeo de 80.000 homoj kontraŭfrontis la francan avancadon. Noktiĝe de tiu tago Napoleono ordonis ĉesigi la atakon kontraŭ tiu urbo cele studi la situacion por batalo kiu, laŭ lia kalkulo, okazus la sekvan tagon. Tia estis la intenco de la rusa generalo Barclay, kiu estis atendante la fortojn komandatajn de la generalo Bragration. Ankaŭ Napoleono atendis la alvenon de helpo-trupoj por batalo kiu, laŭ lia espero, estus grava kaj decida. Sed Barclay, sciinte ke Bragration estis retiriĝante kun siaj fortoj, profitis la nokton

por retiriĝi ankaŭ li kun sia armeo. La 28-an, Napoleono konstatis konsternite ke estis antaŭ li neniu malamika armeo. Oni, do, devus sekvi easten. Sed ne tuj, kaj tio pro du kialoj: unue, ĉar ne eblis scii kiudirekten la rusaj trupoj foriris, kaj due, ĉar la franca armearo, kiu etendiĝis en fronto kelkcent-kilometre larĝa, bezonis ripozi kaj provizi sin je nutraĵoj kaj furaĝo. Napoleono instaliĝis en Vitebsk kaj neniu konis tiam liajn planojn interalie ĉar li mem ne konis ilin. Dum kelkaj semajnoj li estis dubanta ĉu haltigi la kampanjon ĝis la sekva jaro kaj dediĉiĝi organizi la aferojn de la ĵus konkerita Litovio. Tiam li estis plenkonvinkita ke la caro Aleksandro sendos al li paco-proponon. Tamen tiu espero ne plenumiĝis, kaj la pasiveco, la pacienco kaj la atendo ne alĝustiĝis al la karaktero de Napoleono. Subite liaj duboj ĉesis, kaj li ekkonis siajn proprajn planojn: la itinero al Smolensko kaj Moskvo. Rezultis senutila la obĵetado de liaj generaloj kaj liaj ministroj al tiu plano. Pro dezertado, malsanoj kaj malsato, la armeo estis perdinte triononon el siaj efektivaj fortoj, kaj se la nutraĵo malabundis en Vitebsk estis timinde ke la afero malboniĝus pli malproksime. Sed helpis Napoleonon, en sia decido, la fakto ke la malamiko mem ŝajne pretiĝis por prezenti batalon. Tiam la rusa armeo komandata de Barklay kaj Bagration kampadis antaŭ Smolensko.
La franca armeo moviĝis al Minsk la 10-an de aŭgusto nesciate de la malamiko. Kvar tagojn poste la rusoj eksciis kun surprizo ke 190.000 francaj soldatoj situis flanke kaj ariergarde de ilia armeo. Komenciĝis la interfrontiĝo. La 16-an de aŭgusto okazis en la ĉirkaŭaĵoj de Smolensko kelkaj kunfrontiĝoj inter francaj kaj rusaj militistaj unuoj, ĉio ĉi ŝajnis la kutimaj prolegomenoj de granda batalo, kiam ambaŭ interbatalontoj kunigas fortojn kaj serĉas poziciojn por la batalado. Napoleono pensis ke finfine li povus atingi la tiom deziritan de li vekon. Sed frumatene de la 17-a de aŭgusto estis neniu rusa armeo inter Smolensko kaj la francaj trupoj pretaj batali. Tamen estis forta rusa rezisto far la artilerio de la urbo, kiu okazigis multajn homajn perdojn al la franca armeo kiam ĉi tiu atakis ĝian fortik-muregon. La provo konkeri la urbon daŭris la tutan tagon sensukcese, kaj haltis nur noktiĝe. Oni prokrastis la atakon ĝis la sekva tago, sed dum la nokto la rusaj fortoj defendantaj la urbon bruligis kaj forlasis ĝin.
Nek Napoleono, nek lia armeo estis preparitaj por tiutipa rezistado. Li estis alkutimigita al tio ke post ĉiu el siaj batalaj sukcesoj, la venkitaj reĝoj haste subskribis pac-kontraktojn favore al li. Sed jen, en la du ekstremoj de Eŭropo, Hispanio kaj Rusujo, estas la popoloj, ne la reĝoj, la konstraŭstarantoj de la politiko de la franca imperiestro, kaj ŝajnas ke ĉi tiu ne trafas altiri al si la teniĝon de la popoloj. Li gajnis ankaŭ la malamikecon de la germanaj popoloj, kaj perfidis la amikecon de la poloj kaj la litovanoj. Verdire, kiel imperiestro, Napoleono ne sufiĉe taksis la gravecon de la teniĝo de la popoloj. La generalo Bonaparto sciis konkeri la apogon kaj la simpation de la francoj, la italoj, la egiptanoj… Li, filo kaj rezulto de la sociaj ŝanĝoj alportitaj de la Revolucio, tamen, ne sciis trafe pritaksi la gravecon de la popoloj en la sociaj ŝanĝoj kiaj la Revolucio. Tiurilate, li, imperiestro, ne estis malpli blinda kaj elitisma ol multaj monarĥoj de la Malnova Reĝimo.
Sed antaŭ la ruinaĵoj de Smolensko, Napoleono komencis prikonsideri la malfacilaĵojn de la kampanjo kiun li entreprenis. Li pripensis eblajn alternativojn al la dekomenca plano, ekzemple stabiligi la fronton en la zono de Smolemsko kaj organizi la dumvintran proviantadon de la armeo kaj ĉi ties plifortiĝo per la rekrutado de trupoj en Polujo kaj la baltaj landoj. Krome, en la postgvardio de tiu fronto oni povus efektivigi, dum la monatoj antaŭ la printempo de la sekva jaro, interesajn militajn operaciojn kiel la okupado kaj kontrolo de la balta marbordo, certigante tiele la blokadon de la rusa komercado kun Anglujo, kiu estis la vera celo de la milita ekspedicio. Sed Napoleono Bonaparto, kies zodiaka signo estis la Leono, plene alĝustiĝis al la ecoj kiujn la horoskopo-farantoj atribuas al la karakteron de la homoj naskiĝintaj sub tiu signo: orgojlo, memestimo, aroganteco, glor-avideco, vanteco, aŭtoritatemo, majesto, brilemo… Moskvo, la sidejo de rusa povo kaj prestiĝo, distancis nur du semajnon da armea marŝado tra tereno multe pli bona ol tiu jam trairinta ĝis tiam, kaj krome estis la ebleco efektivigi, finfine, la decidan batalan venkon kiun li celintis de antaŭ pluraj monatoj. Krome kuraĝigis lin la fakto ke siaj generaloj estis atingante venkojn kontraŭ la rusaj trupoj en la randoj de la tiama fronto. Estis ĝuste unu el tiuj periferiaj bataloj kio igis moviĝi la imperiestron kune kun la ĉefa arme-korpo. La 23-an de aŭgusto armeo komandata de Murat kaj Davout renkontis en Dorogobudj rusan armeon pli ampleksan ol atendite kaj ŝajne pretan por batali. Estiĝis malakordo inter la francaj marŝaloj: Murat volis entrepreni la batalon sed Davout sendis urĝan alvokon al la imperiestro por ke ĉi tiu alkuru gvidi la kontraŭfrontiĝon kun la rusoj. Napoleono rapide adresiĝis al Dorogobudj kun siaj trupoj kaj alvenis al tiu loko dum la nokto de 24-a al la 25-a de aŭgusto. Sed tiam la rusa armeo estis foriĝinta. Okazis ke ankaŭ ene de tiu armeo estis malakordo; la generaloj Barclay kaj Bragation ne kapablis interkonsenti ian konkretan manieron alfronti la francan ofensivon. Tiun problemon la rusa regantaro solvis poste per la elekto de la generalo Kutuzov kiel plejalta komandanto de la rusaj armeoj.
Tiam, troviĝante survoje al Moskvo, Napoleono decidis sekvi antaŭen laŭ la komenca plano senkonsidere de tio ke kelkaj rusaj armeoj restis malantaŭ li kaj ili povus esti problemo por li je la reveno, sed li esperis definitive solvi la situacion en Moskvo kaj tiele ĉio cetera restus sengravece. Tiam lia armeo estis tre malgrandiĝinta; restis al li nur 157.000 soldatoj el la 195.000 kiuj estis elirintaj kun li el Vitebsk. Multaj troviĝis tiam en garnizonoj kiuj estis necese establi en iuj lokoj; aliaj estis pereintaj, aŭ vunditaj, aŭ dizertis… Per rekrutado en Polio kaj Litovio eblis plialtigi la kvanton de la trupoj al 280.000 homoj. Napoleono pensis ke tio sufiĉos por venki la fortojn de la caro. Dum la marŝado al Moskvo la proviantado de la armeo estis fakte nula ĉar la teritorio estis dispredita de la retiriĝantaj rusaj trupoj. La 28-an de aŭgusto la franca armeo estis trairanta la vastajn ebenaĵojn de Viazma, ĉiam

postsevante la retretantajn rusajn fortojn. En tiu regiono mankis al la francaj trupoj eĉ trinkebla akvo. Tiunokte la rusoj detruis la pontojn sur la rivero Viazma, elprenis el la urbo ĉion utilan kaj bruligis la farmojn de la ĉirkaŭaĵoj. La 1-an de septembro okazis en Gjatz same kiel estis antaŭe okazinte en Smolensko, Dorogobudj kaj Viazma: la urbo estis detruita kaj forlasita de la rusaj fortoj antaŭ la avanco de la napoleona armeo. Tiu strategio de bruligita tero estis elpensita de la rusa, skot-devena, generalo Barclay kiel la plej efika maniero senfortigi la napoleonan armeon sen elofero de homaj viktimoj. Sed la rusoj fine malaprecis tiun politikon, kiu al ili ŝajnis malhonorinda, kaj decidis prezenti batalon al la invadinto. Tiucele estis elektita Kutuzov por gvidi la reziston kaj li decidis alfronti la francan armeon en Borodino. Fine Napoleono havis la batalon kiun li deziris de antaŭlonge. La batalo, ja, okazis, sed ĝi ne estis tiel decida kiel li esperis. De kelkaj tagoj antaŭ la batalo kaj pluraj aliaj post ĝi, la franca imperiestro estis tre malsana, kun febro, kataro kaj problemoj je urin-veziko. Li ne povis lerte plani kaj klare gvidi la agadon de siaj trupoj. Fine la francoj gajnis la batalon sed oni povas diri ke en ĝi ili perdis la militon. Borodino estis unu el la plej sangaj bataloj de la Historio. En ĝi partoprenis proksimume kvaron-miliono da soldatoj: 133.000 de la napoleona armeo kaj 120.000 rusoj. La francoj disponis je 587 kanonoj kaj la rusoj 640. Do, la fortoj estis ekvlibritaj, sed la rusoj ĝuis la avantaĝon de la kono de la tereno kaj pli bona provizado de nutraĵoj kaj municio. La francoj ne povis sin provizi je nutraĵoj kaj furaĝo de antaŭ kelkaj semajnoj. La homaj perdoj estis enormaj: 30.000 de la franca armeo, inter ili ne malpli ol 43 generaloj, kaj la rusoj perdis 44.000 homojn. Laŭ aliaj kalkuloj la mortintoj de ambaŭ armeoj nombris 125.000 homojn, preskaŭ duono el la batalintoj. Dum la tuta tago sinsekvis la atakoj kaj kontraŭatakoj de ambaŭ armeoj kaj fine de la vespero la francaj kolonoj estis forpelinte la rusajn el ĉi ties pozicioj. Murat kaj aliaj francaj generaloj petis al Napoleono la intervenon la imperiestra gvardio por kompletigi la detruadon de la rusa armeo, sed li ne konsentis pri tiu operacio. Iuj historiistoj atribuas tiun decidon al hezitemo de la imperiestro rezulte de la malsano kiun li estis suferante tiam. Sed, verdire, estis saĝa decido ne pafi la lastan kartoĉon konsiderante ke eble oni devus alfronti pluajn batalojn en tiu milito kaj restis ankoraŭ la malfacila operacio de la retiriĝo el Rusujo. Venkoj kiel tiu de Borodino estis pli domaĝaj por la venkintaj francoj ol por la venkitaj rusoj. La caro disponis je fakte senlima kapablo de rekrutado de bone armitaj kaj provizitaj trupoj dum al Napoleono mankis ĉio dum sia restado sur la rusa teritorio.

Cetere, forpeli la restaĵojn de la rusa armeo estus senprofita peno; ili mem retiriĝis dum la nokto post la batalo kaj la armeo de Napoleono povis daŭrigi sian iradon al Moskvo kiu distancis nur dutagan marŝadon. Napoleono entreprenis tiun marŝadon sed dubante pri la bona kulmino de milito; li estis konscia ke lia armeo tre ege malfortiĝis dum la sia trairado de la rusa teritorio kaj ĉefe post la ĵusa batalo de Borodino. Ne eblis al li rekruti novajn trupoj de tie, kaj la detruado far la rusoj, de la ĉirkaŭaĵoj de lia armeo malebligis al ĉi tiu la necesan proviantadon. Post la grandaj perdoj en Borodino la franca armeo konsistis el nur 90.000 batalkapablaj homoj, al kiuj aldoniĝis kromaj 10.000 prenitaj el disaj taĉmentoj ne tre malproksimaj. Krome li disponis tiam je 607 kanonoj sed kun malabundo je municio.Per tiu forto Napoleono pretis kontraŭbatali la 91.000 rusojn deplojitajn antaŭ Moskvo. Sed kiam, la 14-an de septembro, la francaj trupoj alvenis al Moskvo, antaŭ la urbo troviĝis neniun rusa armeo por ĝin defendi. Notindas ke kvankam Moskvo estis la rusa ĉefurbo, en tiu epoko ĝi ne estis reĝa kortego. Al la caro Aleksandro ne plaĉis loĝadi en tiu aristokrateca sidejo de la povo de la bojaroj, rusaj nobeloj al kiuj la caro, kvankam absolutisma reĝo, devis trakti kun ega respekto kaj konsidero. La vera aŭtoritato de Moskvo estis la urbestro, la grafo Rostopchin. De du semajnoj antaŭ la alveno de la napoleonaj trupoj, Rostopchin estis evakuante la arkivojn kaj la riĉhavaĵojn el la urbo. Forlasis siajn palacojn la nobeloj kaj poste, iom-post-iom, ankaŭ la malriĉularo eliris el la urbo. La generalo Kutuzov promesis al la urbestro ke li defendus la ĉefurbon per siaj trupoj eĉ koste de sia propra vivo, sed kiam li konstatis ke la armeo de Napoleono estis iom pli granda ol tiu je kiu li disponis tiumomente, li decidis retiriĝi. Napoleono povis eniri en Moskvon, sed li vane atendis la alvenon de iu ajn rusa aŭtoritato por formaligi la kapitulacon. Li sendis afablan mesaĝon al la caro por interakordi ian manieron meti finon al la milito.

La urbestro Rostopchin estis la lasta kiu forlasis Moskvon, sed antaŭe li liberigis la prizonulojn el la karceroj kun la ordono bruligi la urbon post ĉi ties okupado far la francoj. Ekde la palaco de la Kremlo, Napoleono konsternite vidis la fajregon kiu estis detruante Moskvon. Komence li pensis ke tiu katastrofo estis provokita de disrabado far siaj francaj trupoj spite al tio ke li estis ordoninta respekti la loĝantojn kaj ĉi-ties havaĵon. Sed oni informis lin ke en Moskvo apenaŭ restis loĝantoj kaj havaĵo, kaj ke la palacoj enhavis nur brulaĵojn por plifaciligi la incendion kiun la rusoj mem estis provokinte. Tri tagojn poste, la 17-an de septembro, la fajro ne povis esti sufokita spit' al penoj de la francaj soldatoj tiucele. Male, la vento pliintensigis ĝin kaj fine minacis etendiĝi ankaŭ al la palaco kie troviĝis Napoleono. Li devis serĉi loĝejon aliloke, iome distance el la urbo. De tie li vidis fariĝi cindro kaj fumo tiu urbo kiu dum kelkaj monatoj estis por li la simblo de la venko kiun li celis.

Iompostiom la fajro estingiĝis kaj Napoleono povis reveni al la Kremlo. Tiam, ja, estis okazante disrabado en la urbo eĉ se la volo de la franca povo estis tion eviti. Tio fariĝis neevitebla ĉar la trupoj ankaŭ ricevis ordonojn savi kiel eble plej el la havaĵo kiun la incendio povus detrui, kaj fakte ne rezultis klara la distingo inter tiu operacio kaj dispredado de la havaĵo. En la disrabado intervenis ankaŭ la malriĉuloj kiuj restis en Moskvo kaj kelkmilo da rusaj soldatoj kiuj ili mem ne sciis ĉu ili estis dizertintaj aŭ ili estis kapitulaciintaj antaŭ la francoj kaj kaptitaj de ĉi tiuj. En la ĥaoso de la situacio

ankaŭ la francoj ne sciis kia estis la vera situacio de tiuj rusaj trupoj. Kiam oni intencis restarigi la ordon en Moskvo multaj el tiuj rusaj soldatoj forkuris por reunuiĝi kun la armeo de Kutuzov. Ĉi tiu kondukis siajn trupojn al lokoj de kie oni povus ataki la francojn dum ilia retiriĝo el Rusio. Dum la lastaj semajnoj de septembro Napoleono plu atendis respondon de la caro. La rusoj lerte manovris dum tiu tempo; ili igis pensi Napoleonon ke la caro respondus lin kaj dume stariĝis ion simila al milit-paŭzo inter la franca kaj la rusa armeoj. Sed Kutuzov profitis la okazon por plifortitigi sian armeon kaj entrepreni sieĝon de la francaj trupoj dum ĉi tiu ne povis efektivigi proviantadon ĉar la ĉirkaŭĵoj de Moskvo estis ruinigitaj kaj okupitaj de la rusa armeo. Venis neniu respondo el la caro kaj tiam la situacio de Napoleono estis tre malfacila kaj danĝera. Li ne povis plu avancadi ĉar li ne disponis je sufiĉe da forto por pludaŭrigi la militon. Li ankaŭ ne povis plu resti en Moskvo ĉar la disponeblaj nutraĵoj estis preskaŭ tute elĉerpiĝintaj. Kaj li ne povis retroiri al Francio ĉar tio signifus agnoski la fiaskon de la kampanjo kaj signalon por ke liaj malcertaj aliancanoj: Prusio, Aŭstrio… perfidu lin. Tiu senelira situacio pludaŭris dum la unuaj semajnoj de oktobro kaj tiam la sano de Napoleono denove malboniĝis. Fine oni organizis la retiriĝon de la franca armeo la 18-an de oktobro, kiam komenciĝis la vintra vetero kaj krome la rusa armeo intencis bari la revenvojon per batala atako kiu okazigis al la franca avangardo, komandata de Murat, la perdon de kvar-mil homoj, inter ili du generaloj.

Retiriĝo el Rusio

La francoj perdis ankaŭ 12 kanonojn kaj la tutan ekipaĵon de tiu kolono. Murat mem rezultis vundita, sed li plu rezistis kaj sukcesis malfermi la vojon por la retiriĝo de la napoleona armeo. En tiu batalo ankaŭ la rusoj perdis multajn homojn, inter ili tri generaloj.

Dek tagojn poste la franca armeo troviĝis denove en Mojaisk. Tiam la vintra vetero fariĝis pli severa kaj al la francaj trupoj mankis nutraĵoj kaj vintraj vestaĵoj. Neĝo kovris la terenon. Malvarmo je 35 gradoj sub nulo kaj malsato okazigis multajn viktimojn. Multaj vunditoj kaj malsanuloj restis forlasitaj survoje dum la peniga retreta marŝado de la armeo. La retreto iĝis senorda diskuro. La 29-an de oktobro la francaj trupoj alvenis al Viazma. Dum pluraj tagoj penis reunuiĝi la disaj armeaj korpusoj, sed sen komplete atingi tiun celon, la 1-an de novembro oni reigis la marŝadon. Ĝis tiam la franca armeo ankoraŭ ne estis atakita de la rusoj dum sia retret-irado. La marŝado fariĝis eĉ pli peniga kaj malrapida ol ĝis tiam ĉar en la formitan glacion enŝlimiĝis la fer-radaj veturiloj kaj la ĉevalaj hufoj. Kiam iuj el tiuj bestoj mortis, la malsataj soldatoj dispartigis kaj formanĝis ilin. La postgvardio de la franca armeo komencis esti atakata de la rusoj la 2-an de novembro. Multaj soldatoj mortis en la batalo kiu estiĝis en la proksimaĵoj de Viazma. Nur la unua korpuso, perdis dekmilon da homoj ekde la eliro el Moskvo ĝis tiam. La 6-an de novembro la vetero pli malboniĝis; falis granda neĝado, kio igis pli malfacila la situacio de la francaj trupoj. La enorma suferado kiun la soldatoj devis sperti igis ke inter ili malaperis la solidareco, interligo kaj disciplino. Komencis disiĝi grupoj el la armeaj korpusoj. Survoje de Gjatz al Mikalevska, en la lago Semlevo oni fordronigis la trofeojn kaj predaĵojn kaptitajn en Moskvo cele plirapidigi la armean iradon. La 5-an de novembro Napoleono tranoktis en Dorogobug. Sekvinttage li ricevis poŝtaĵon el Parizo per kiu oni informis lin ke okazis konspiro organizita de la generalo Malet. Tiu militisto estis respublikana kaj kontraŭa al la imperio de Napoleono. Kvankam li troviĝis en prizono, li sukcesis organizi de tie komploton profitante la foreston de la imperiestro kaj anoncante ke ĉi ties armeo estis detruita en Rusio. La sukceso de la konspiro daŭris unu solan nokton. La guberniestro de Parizo reagis, restarigis la situación, kaj la generalo Malet estis ekzekutita. Napoleono komprenis ke lia reĝimo estis febla kaj ke li tuj devus reveni en Francion.

La armeo ne povis kampadi en Smolensko kaj daŭrigis la iradon direkte al la Berezina rivero, sur la glacio, sub la neĝo kaj preskaŭ sen provizaĵoj. Dekkvar-mil postiĝintoj marŝadis malantaŭe. Ĉe la Berezina rivero okazis batalo inter la 26-a kaj la 29-a de novembro. La rusoj rompis per kanonado la glacion sur la rivero. La francoj suferis egajn perdojn sed ili sukcesis transiri la riveron evitante esti kaptitaj kaj ekstermitaj. Kiam la franca armeo eliris el la rusa teritorio, restis nur 30.000 el la pli ol 500.000 kiuj estis enirinte tien. La saldo de la kampanjo estis katastrofa. Napoleono, tamen, ŝajnis ne kompreni ke sia potenco en Eŭropo tre estis malgrandiĝinta. Tamen li konsciis ke por rehavi la kontrolon de la situacio li devus reveni al Parizo kiel eble plej baldaŭ. Li lasis la komandon de la armeo al Murat kaj rapidis vojaĝi inkognite. Li pensis ke Eŭropo denove falos en siajn manojn.

En Francio jam oni konis la fiaskon de la rusa kampanjo kaj la perdon de multaj miloj da homoj. Sed spit' al la konsterniĝo pri tiu katastrofo, la reveno de la imperiestro sufiĉe kontribuis forigi la timon. Tamen la reala situacio tute ne estis trankviliga. En la lando la senlaboreco estis grandega, kaj en la Iberia duoninsulo estis gravaj problemoj por la tiea franca armeo. Aŭstrio kaj Prusio iniciatis realianciĝi al Rusujo. La aŭstria kanceliero Metternich entreprenis la negocadon de paco-interkordo kun la propono revenigi Francion al ĉi ties naturaj landlimoj, Belgio kaj la Rejno-rivero. Napoleono rifuzis. En la horizonto vidiĝis la minaco de novaj militaj konfliktoj.

Senhalta disfalo de la Imperio

Tuta Eŭropo kontraŭ Napoleono

Reveninte al Parizo, post sia ruiniga aventuro en Rusujo, Napoleono tuj dediĉiĝis al kelkaj urĝaj taskoj. La konspiro de Malet igis lin kompreni ke li devus ion fari por certigi la kontinuecon de la dinastio kontraŭ la tentoj de iuj kiuj volus restarigi la Respublikon. Li decidis intervidiĝi kun la papo, kiu ankoraŭ estis retenita en Fontainebleau, por atingi de ĉi tiu la konsekradon de la imperiestrino kaj la Reĝo de Romo. Flatante la feblan Pion la 7-an, al kiu Napoleono promesis la restarigon de la aboliciita konkordato, atingis de li la celatan konsekradon, sed la kardinaloj kiuj zorgadis ĉirkaŭ la papo atingis ke post malmultaj horoj ĉi tiu revoku la akiratan kompromison. Cetere, Napoleono devis urĝe prizorgi aliajn aferojn: organizi novan armeon kaj certigi al si la apogon de Prusio kaj Aŭstrio por kontraŭfronti la caron. Tamen lia fiasko en Rusio kaj Hispanio kuraĝigis kontraŭ li la submetitajn eŭropajn landojn. La prusa reĝo subskribis aliancon kun la caro Aleksandro kontraŭ la franca Imperio kaj dume Aŭstrio iompostiom retiradis sian apogon al Napoleono. Prusio deklaris la militon en la printempo de 1813. La 15-an de aprilo Napoleono kungregiĝis kun sia nova kaj malsperta armeo en Erfurt kaj de tie li entreprenis atakon kontraŭ la rusoj kaj la prusoj, kiujn li venkis en Lützen la 2-an de majo, kaj en Bautzen la 21-an de la sama monato. La aŭstria kanceliero Metternich prezentis proponon de pac-interakordo laŭ kiu Francio forlasus la grandan dukejon de Varsovio kaj la protektoraton de la Rejna Konfederacio, Hamburgo, Bremen kaj Lübeck. Napoleono rifuzis tiun planon kolerece. La franca imperiestro kaj la aŭstra kanceliero pritaksis la situacion malsammaniere. Napoleono konsideris humilige altrudi tiajn packondiĉojn al iu kiu estis venkante en tiu milito. Sed Metternich trafe konstatis ke la misproporcio de fortoj kaj resursoj estis malfavora al Francio kaj ke pli malpli baldaŭe la napoleona Imperio ne plu povos kontraŭrezisti la premon de tiom da potencaj malamikoj.

En aŭgusto de 1813 Metternich anoncis la aldoniĝon de Aŭstrio al la koalicio militanta kontraŭ Francio. Poste eniris en tiun koalicion ankaŭ Svedio. Notindas ke estis nomumita kronprinco de tiu lando la franco Jean Baptiste Jules Bernadotte, iama marŝalo de la Revolucio komence kaj de Napoleono poste, kaj bofrato de ĉi ties frato Jozefo. Krome Bernadotte atingis ke la saksoj deturnu siajn kanonojn kontraŭ la francoj. De tiam Napoleono devis suferi la perfidon de kromaj aliaj amikoj kiujn li favorigis. Alia iama marŝalo de la Revolucio kaj de la Imperio kiu aldoniĝis al ĉi tiu sesa koalicio kontraŭ Napoleono estis Jean Victor Marie Moreau. La caro asignis al li la komandon de la kampanjo kontraŭ la franca armeo. La unua granda batalo de tiu nova kampanjo estis tiu de Dresdeno, la 24-an de aŭgusto de 1813. La franca armeo, komandata de la imperiestro mem, atingis gravan venkon. En tiu batalo rezultis grave vund-

ita la generalo Moreau, kaj rezulte de tio li mortis plurajn tagojn poste. Sed kvankam Napoleono daŭre estis atingante batalajn venkojn, li konsciis ke lia armeo estis konstituita de tro junaj homoj. Lia senĉesa militado ekde antaŭ jardeko estis forbruliginta tutan generacion de francaj soldatoj. Cetere atingis venkojn nur la trupoj rekte komandataj de la imperiestro. En tiuj armeoj gvidataj de siaj marŝaloj, konstituitaj de germanoj kaj aliaj nefrancaj trupoj, multaj soldatoj dizertadis por aldoniĝi al la malamikaj armeoj. Kaj la afero de Hispanio estis alveninte al ĝia kompleta fiasko. La armeoj de Hispanio kaj Portugalio, kun la helpo de la britaj fortoj komandataj de Arthur Wellesley, estonta duko de Wellington, finfine kontrolis la tutan Iberian Duoninsulon. Jozefo Bonaparto, la reĝo altrudita de Napoleono al Hispanio, devis haste forlasi ĉi tiun landon kaj revenis al Parizo en monato junio de 1813.

Komence de la monato oktobro la rusaj armeoj invadis Vestfalion devigante fuĝi la reĝon truditan de Napoleono, lia frato Jeronimo. Krome Bavario ribelis kontraŭ la franca imperio kaj aliĝis al la malamika koalicio. Dume ekaperis liberigaj movadoj en la germanaj teritorioj. Fariĝis necesa al Napoleono la venko en iu grava batalo por silentigi la germanan opozicion. En Leipzig komenciĝis la 16-an de oktobro de 1813 la tiel nomata “Batalo de la Nacioj”, kiu daŭris kvar tagojn kaj en kiu la franca armeo gvidata de Napoleono devis kontraŭfronti la trupojn de la koalicio de rusoj, prusoj, svedoj kaj aŭstroj. En Leipzig cent-mil francoj devis kontraŭfronti tricent-mil malamikojn. La batalo estis tre sanga kaj en ĝi la franca imperiestro ne atingis la deziritan de li venkon. La franca armeo devis retiriĝi dekumita. Tiu batalo estis la komenco de la procezo de disfalo de la reĝimo de Napoleono Bonaparto. Kaj plu estis perfido de marŝaloj kaj iamaj amikoj de la franca imperiestro. Murat, unu el liaj ĉefaj generaloj, kiu estis ricevinta de li la kronon de Napolo, forlasis lin kaj negocis kun la reĝoj de la koalicio por konservi sian tronon. Napoleono devis konsenti la revenon de la papo al Romo kaj de la reĝo Ferdinando la 7-a al Hispanio. La potenco de Napoleono en Eŭropo rapide disfendiĝadis. Dume Francio troviĝis ene de ekonomia krizo kaj la loĝantaro malkaŝe esprimadis sian malkontenton. Sed antaŭ la danĝero pri fremda invado, ne okazis ribelo en la lando. Reale, plejparto el la francoj deziris nek la venkon de la malamikoj nek la restarigon de la trono de la Borbonoj. Nur la aristokrataro deziris la revenon de la monarkio. La kamparanaro kaj la burĝaro, eĉ se rifuzante tiel longan militadon, tre abomenis kaj timis la restarigon de la feŭdeca ordo. Estiĝis malkonsento inter la potencoj de la koalicio pri la estonteco de Francio. Aŭstrio sin oponis al la planoj de Anglio, Prusio kaj Rusujo invadi Francion kaj faligi Napoleonon. La aŭstria imperiestro Francesko la 1-a volis ke en Okcidento ekzistu ia kontraŭpezo de la povo de Rusio en Eŭropo. La aŭstra kanceliero Metternich, minacante pri ebla retiriĝo de sia lando el la koalicio, atingis la konsenton de la aliaj potencoj por entrepreni negocadon kun Napoleono, sed subkondiĉe ke la franca imperiestro rezignu pri sia konkeraĵoj kaj ke Francio reduktiĝu al la landimoj ekzistintaj antaŭ la jaro 1790. Napoleono konsentis partopreni en la negocado, sed dume li dediĉiĝis al la preparado de nova armeo. Li estis plendecidita ne akcepti la kondiĉojn kiujn oni intencis trudi al li, eĉ subriske perdi ĉion. Li nomumis sian fraton Jozefon Regiona Ĉefgeneralo de Parizo kaj eliris el ĉi tiu ĉefurbo la 14-an de januaro de 1814 destine al la fronto de la Rejno-rivero, preta kontraŭbatali la alianculojn per la novaj trupoj kiujn li rekrutis dum la lasta milit-paŭzo de la negocado. Antaŭ la foriro el Parizo li lasis instrukciojn laŭ kiuj, se li mortus dum la militado, sia filo, la eta Reĝo de Romo, tuj iĝus monarko sub la regenteco de sia patrino Maria Ludovikino.

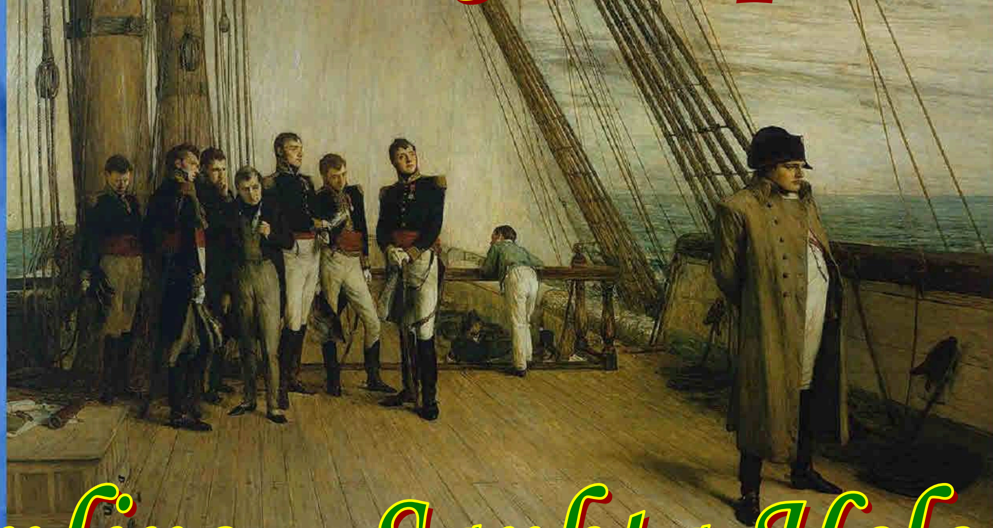
Tuta Eŭropo sin ĵetis kontraŭ Napoleono. Sescent-mil rusoj, aŭstroj, germanoj kaj angloj invadis Francion de ĉiuj flankoj. La unuaj tagoj de la jaro 1814 estis teruraj por la franca imperiestro La aŭs-

troj transiris la Rejnon tra Bazelo kaj la prusoj troviĝis proksime al Koblenco. La francaj marŝaloj estis pensante en sia estonteco kaj intencante situiĝi en la nova, post-napoleona, situacio kiun ili taksis proksima. Dum, la imperiestro bataladis kontraŭ la fremdaj invadintoj, en Parizo, la ministro Talleyrand, antaŭvidante la proksiman definitivan fiaskon de la francaj trupoj, tre aktive dediĉiĝis negocadi por la reveno de la Borbonoj al Francio. En la unuaj bataloj de ĉi tiu nova milita fazo, Napoleono atingis iujn venkojn dank' al sia nekontestebla kapablo pri militaj aferoj. Li alkuris al ĉiuj frontoj de la milito: venkas la aŭstrojn, atakas la prusojn, gajnas en Montmiral kaj Chapaubert batalojn similajn al tiuj de Arcole kaj Austerlitz, sed la multenombraj malamikaj fortoj fermas la cirklon ĉirkaŭ li. Ja, la supereco de la kontraŭ-napoleona koalicio estis enorma kompare al la efektivaj fortoj de Francio post 20-jara militado. Kiam Napoleono estis batalante en la proksimaĵoj de Saint-Dizier kaj planante efektivigi iajn brilajn militajn manovrojn en Loreno, li eksciis ke la alianculoj estis enirinte en Parizon kun 100.000 homoj. Post kelkhora rezistado, la garnizono de la ĉefurbo kapitulacis la 30-an de marto. La potencoj de la koalicio disponis je sufiĉe da trupoj por altiri la armeon de Napoleono malproksimen de Parizo kaj dume kapti ĉi tiun ĉefurbon. La imperiestro malbenis la nekapablon de sia frato Jozefo defendi la urbon, kaj la perfidon de tiuj francoj kiuj tiam estis surmetante al si la blankan kokardon de la Borbonoj. Li tuj adresiĝis al Fontainebleau por entrepreni de tie la atakon kontraŭ la invadintoj. Sed lia batalemo ne estis kontaĝita al siaj marŝaloj, kiuj, lacaj kaj timantaj ke la malamiko incendiu Parizon konsilis al la imperiestro abdiki. Iu delegacio de marŝaloj, prezidata de Ney, petis al Napoleono ke li abdiku ĉar ili pensis ke la sola solvo por Francio estis la reveno de la Borbonoj. Kapitulaci iĝis neevitebla, sed Napoleono intencis negoci la kondiĉojn, t. e. savi la rajton de sia filo kaj edzino heredi la tronon kiun li rezignas. Li sendis Caulaincourt-n por la negocado kun la alianculoj. Caulaincourt intervidiĝis kun la caro, kun la reĝo de Prusio kaj kun Schwarzenderg. Ĉiuj tri asertis ke ili volis la pacon sed sen Napoleono. La caro Aleksandro oferis ĉion necesan de ekonomia vidpunkto kondiĉe ke Napoleono restu nek en Francio nek en Italio. Kie, do? Caulaincourt sugestis Korsikon, Sardion aŭ Korfuon. Aleksandro menciis la insulon Elbon. Caulaincourt akceptis la oferon kiel kompromison kaze ke la imperiestro abdiku. Maria Ludovikino kaj la Reĝo de Romo jam estis elirintaj el Parizo. Tial ke la membroj de koalicio ne akceptis alian kondiĉon, Napoleono sin vidis devigita subskribi, la 6-an de aprilo de 1814, senkondiĉan abdikon, ne nur por li sed ankaŭ por siaj heredontoj, al la trono de Francio kaj Italio. Ĉio estis perdita.

Batalo de Leipzig

La eks-imperiestro, kiu devis pretiĝi por sia baldaŭa ekziliĝo, falis en profundan deprimon. Kvin tagojn post sia abdikado, la 11-an de aprilo, li intencis memmortigi sin per veneno, sed la kuracistoj sukcesis savi lian vivon spit' al la ordonoj de Napoleono kontraŭ tiu celo. La caro Aleksandro anoncis ke oni transdonus la Elbo-insulon al Napoleono, kie ĉi tiu regus plensuverenece sed sen ebleco forlasi tiun lokon. La edzino de Napoleono revenis kun sia filo al Aŭstrio. La Imperio estis finiĝinta. La 20-an de aprilo Napoleono eliris el Fontainebleau destine al Elbo. La grafo de Artois, frato de la gilotinita reĝo Ludoviko la 16-a kaj pretendanto al la franca trono, eniris en Parizon kun la venkantaj reĝoj de la koalicio. Tie entuziasme akceptis ilin la partianoj de la monarkio kaj la marŝaloj kaj funkciuloj oportunistaj kiuj celis konservadi sian rangon kaj siajn postenojn. Dum la trairado de Napoleono destine al lia ekzilejo li estis bone akceptata de la loĝantaro, escepte en la sudo de la lando kie iuj furiozaj monarkistoj serĉadis lin en la veturiloj kun la intenco pendumi lin. Li, tre kuraĝa en la batalkampoj, tamen, tre timis la tumultojn, kiel evidentiĝis dum la eventoj de la 19-a de Brumero. Ĉi-okaze li alivestiĝis per aŭstra uniformo por eviti la atencojn kaj fine enŝipiĝis en Fréjus en iu angla fregato. Li esperis ke Maria Ludovikino restus en Parmo kaj de tie ŝi ofte vizitus lin en Elbo-insulo. Sed lia edzino, reveninte al Vieno, dediĉiĝis al festenado kun sia ĵus akirita amanto, iu unu-okula oficiro de la aŭstra armeo. Dume en Vieno la monarkoj kaj diplomatiistoj estis intencante kune reorganizi la politikajn aferojn de Eŭropo post la malapero de la napoleona imperio kaj tio kion ĝi signifis kiel sekvo de la Franca Revolucio.

La Cent-taga Imperio...

Finfine... Sankta-Heleno

Elbo-insulo distancas 50 kilometrojn de Korsiko, la insulo kie naskiĝis Napoleono. Ĝi mezuras 223 kvadratajn kilometrojn kaj en tiu epoko ĝi havis kelkmilon da enloĝantoj, kiuj akceptis kun granda respekto la alvenon de la eks-imperiestro. Tiam li estis pretersuperinte sian deprimon kaj eble estis komencante pensi ke sia politika vivo ankoraŭ ne estis finiĝinta. Lia edzino Maria-Ludovikino rifuzis akompani lin al tiu ekzilo. Tamen, jes ja, li ricevis tie la viziton de sia patrino Letizia kaj de la grafino Maria Valevska kun la filo de ambaŭ, interalie. Dum sia ekzilo en Elbo, Napoleono eksciis pri la forpaso de lia unua edzino Jozefina, kio tre tristigis lin.
En Vieno, la monarĥoj kaj la diplomatoj intencadis kune reorganizi la eŭropajn aferojn. Dum Maria Ludovikino, la edzino de Napoleono senĉese festenadis kun sia amanto, la eks-imperiestro dediĉiĝis demarŝi la regadon de sia eta ŝtato. Li igis konstrui ŝoseojn, unu hospitalon kaj unu teatron. Li ankaŭ igis novplugi terojn por kultivado. Eble li estus rezigniĝinta al tiutipa vivo se akompanus lin sia edzino kaj sia filo. Lia patrino, kiu instaliĝis en Elbo kaj ofte vizitadis lin, konsilis al li adaptiĝi al tiu situacio kaj ne entrepreni danĝerajn aventurojn. Dume en Francio, dank' al la fremdaj armeoj, la Borbonoj estis rekuperintaj la tronon. La grafo de Provenco, frato de la reĝo Ludoviko la 16-a, gilotinita dum la Revolucio, iĝis reĝo de Francio sub la nomo Ludoviko la 18-a. Kvankam la juna filo de Ludoviko la 16-a neniam efektive reĝis, oni respektis al li la titolon Ludoviko la 17-a. Komence la nacio restis indiferenta, komprenante ke la restarigo de la monarkio estis unu el la kondiĉoj de la pac-negocado, sed la teniĝo de la nobelaro kaj la klerikaro, kiuj revenis al Francio kune kun la Borbonoj kaj komencis postuli la redonon de la bienoj kiujn oni konfiskis al ili dum la Revolucio, vekis la malkontenton de la novaj proprietuloj, la kamparanoj kaj la burĝaro. La malkontento estiĝis ankaŭ en la militistaj sektoroj de la revolucia kaj la bonapartista etapoj, kies soldo estis duonigita, kaj vidis ke la komandado de la trupoj pasadis al junaj oficiroj devenantaj de la vicoj de la rojalista nobelaro. La blanka flago kun la lili-floroj, per kiu la Borbonoj anstataŭigis la trikoloran flagon de la Revolucio kaj la Imperio, estis por ili alia kaŭzo de iritado, ĉar en ĝi ili vidis la simbolon de la elmigrintaj perfiduloj kontraŭ kiuj ili tiel longe bataladis kiam oni devis kontraŭrezisti la fremdan invadon.
Pri tiuj cirkonstancoj kaj pri la misagado kaj la t. n. "blanka teroro" far la borbona kamarilo eksciis Napoleono en Elbo. Senĉese alvenadis ĉe li informacio pri la konfliktoj okazigitaj de la unuaj dispozicioj de la regantaro de Ludoviko la 18-a kaj pri la malstabila situacio de la internaciaj rilatoj. Ĉe lia cerbo naskiĝis espero pri ebleco profiti la okazon por restarigi sian povon kaj komencis maturiĝi ideoj pri la maniero atingi tiun celon. Nutris tiun esperon la scio ke grandparto el la militistaro daŭre sentis fidelecon al li. Krome li povis pensi ke estis kialoj por ke li timu pri sia vivo. Talleyrand ofte diradis ke oni devus liberiĝi el "la homo de Elbo-insulo". Jozefo, ekde Svisio, avertadis sian fraton pri la ebleco ke murdistoj,

ĉu ĉuanoj aŭ prusoj, atencus kontraŭ li. Verdire, la aliancanoj ne havis planojn pri tiutipa perforto kontraŭ la persono de Napoleono, sed ili, jes ja, estis pretaj akcepti la anglan proponon enkarcerigi lin en la insulon Sankta-Helenon. Sed tiu plano devis esti prokrastigata pro la disvolviĝo de la situacio. Iuj vizitantoj, venintaj el Francio, komunikis al Napoleono ke la respublikanoj kaj la bonapartistoj konspiradis kontraŭ Ludoviko la 18-a kaj ke, se Napoleono ne haste agadu, povus profiti la okazon la duko de Orleans. Ĉiukaze, la aŭdaca karaktero de Bonaparto pelis lin al la agado. La 26-an de februaro de 1815 li foriris el la insulo Elbo kun trupo konsistanta el nur milo da homoj. Liaj solaj armiloj estis la memoro pri dekkvin jaroj de gloro, la amo de lia popolo kaj la fideleco de liaj soldatoj. Antaŭ la forlaso de Elbo, li publikigis manifeston per kiu proklamis ke la aglo de la naciaj koloroj flugos de kampanilo al kampanilo ĝis la turoj de ***Notre-Dame***. Post elŝipiĝi, la 1-an de marto, en la golfo de Sankta-Johano, proksime al Kanno, lia magra armeo adresiĝis norden, direkte al Parizo. Survoje tiudestine, la rojalistaj trupoj senditaj por haltigi lin, volonte sin metis liaflanken. Grenoblo malfermis al li siajn pordojn, kaj same faris Liono. Senĉesa vivuado al la imperiestro signis lian iradon ĝis la ĉefurbo. Tutaj regimentoj apogis la imperiestron ĝis la formado de armeo kiu, eĉ se eta, estis sufiĉe potenca por kapti Parizon. La 19-an de marto, Ludoviko la 18-a kaj sia tuta familio fuĝis direkte al Belgio. Sekvinttage Napoleono eniris en Parizon, kies loĝantoj jubile akceptis la politikan ŝanĝon. Ŝajnis nekredeble: sen armeo, sen unu sola pafo, sen ia ajn batalo, en la daŭro de 19 tagoj, li trairis tutan Francion, ekde la Mediteraneo al Parizo, por detronigi la Borbonojn kaj repreni la sceptron.

Batalo de Vaterlo

Ion estis lerninta Napoleono el sia malfeliĉa sperto. Li venis al la konkludo ke la senlima ambicio kiu puŝis lin dum la triumfaj jaroj kaj inspiris lian politikon vekis malamikecon kiun oni estus povinta eviti per pli prudenta politika agado. Do li tuj manifestis dezirojn de paco kaj libereco por la franca popolo. Lia nova regad-stilo konkretiĝis en tio ke li kondutis kvazaŭ konstitucia reĝo, kun la apogo de la Asembleo kaj la demokratoj. Sed kun la enmigrintoj. t. e. la revenintaj elmigrintoj, li kondutis pli rigore ol antaŭe: konfiskis ties bienojn kaj aliajn posedaĵojn, maldungis la reĝan gvardion kaj revokis la antikvan nobelaron. Aliflanke, li entreprenis la redaktadon de nova Konstitucio por la franca popolo. Tiu nova politika leĝaro enhavis ĉiujn elementojn de iu moderna demokratia konstitucio. Ĝi estis pli progresa ol la angla politika leĝaro kaj de tiam ĝi fariĝis la modelo por ĉiuj leĝofarantoj de la 19-a jarcento. La nova konstitucio estis aprobita per plebiscito, sed estis ne granda partopreno da voĉdonantoj. Napoleono volis ke la ĵuro de la konstitucio estu ceremonio simila al tiu de Karlomagno en la Marso-Kampo. Li kaj siaj fratoj prezentiĝis vestitaj laŭ la romia stilo. Ĉu tiu politiko estis la plej konvena en la tiamaj cirkonstancoj, aŭ estus prefere deklari alarmo-staton, fari ĝeneralan alvokon preni la armilojn kaj starigi militistan diktaturon?

Ĉiukaze eble estus same, ĉar la scio pri la reveno de Napoleono konsternis la alianculojn, kiuj tuj ekpretiĝis por plua militado kontraŭ li. Tamen nur la reĝoj kaj la princoj de la aliancitaj potencoj volis la militon. La popoloj de ties landoj emis la pacon same kiel la franca popolo. Ĉi-foje, ankaŭ Napoleono volus ne plu militadi, sed ne estis alternativo por li. Inter majo kaj junio de 1815 la imperiestro sukcesis rekruti duon-milionon da soldatoj. Dume la alianculoj mobilizis unu milionon da homoj. Krome Welligton stimulis novajn disturbojn en La-Vendée cele senmovigi tie 25.000 francajn soldatojn, kiuj estis tre necesaj en aliaj lokoj.

Entute, tiu dua Imperio de Napoleono daŭris malmulte pli ol tri monatoj; ĝi estis nomita “La Centtaga Imperio”. La imperiestro, do, devis batali kontraŭ la fortaj armeoj de la malamikaj potencoj. La kontraŭfrontiĝo komenciĝis la 16-an de junio en Ligny kaj kulminis du tagojn poste en Vaterloo, proksime al Bruselo. Tie li devis batali kontraŭ grava armeo komandata de la prusa generalo Blücher kaj la angla Welligton. La aliancanoj, kvankam ili suferis gravajn perdojn, fine definitive venkis la francan imperiestron. Verdire, kvankam Napoleono estus venkinte en tiu batalo, sia imperio estus perdita ĉar la forto-rilato estis malfavora al li, kaj pli malpli frue iĝus senutila la rezistado kontraŭ tiel potenca koalicio.

Kiam la imperiestro, post sia malvenko, revenis al Parizo, la politikaj fortoj de la Parlamento postulis lian abdikon, dum la laboristaj kvartaloj de la urbo oferis al li sian apogon por daŭre kontraŭrezisti la invadantojn. Sed Napoleono estis perdinte la apogon de la burĝaro, sur kiu baziĝis lia tuta regado. Li komprenis ke ĉio finiĝis por li kaj abdikis duafoje. La 28-an de junio Napoleono eliris el Parizo kun la intenco enŝipiĝi en la Haveno de Rochefort destine

al Ameriko, sed la angla floto blokis la elirejon de la haveno por malebligi tiun fuĝon. Dume oni infomis al li ke Ludoviko la 18-a estis enirinte en Parizon eskortata de la trupoj de la aliancanoj. Do, estis neeble al li fuĝi per sia fregato kaj ankaŭ ne eblis reveni al Parizo. Tial li sin metis en la manojn de la angloj kiel prizonulo. Unue li estis kondukita al Anglujo per la ŝipo ***Bellerphon***, kiu estis ankrita en Rochefort. Eble Napoleono esperis pli favoran trakton de la angloj ol tiu kiun li fakte ricevis. Post sia enŝipiĝo, la 15-an de junio, li estis translokita al alia ŝipo, kiu forportis lin destine al Santa-Heleno.

Sankta-Heleno estas malgranda insulo en la Atlantika oceano, tre malproksime de la Afrika kontinento. Akompanis lin en tiu ekzilejo malgranda grupo da servistoj kaj amikoj. Kelkaj el ili iom-post-iom forlasis lin laŭlonge de la malmultaj jaroj kiujn li pasigis tie antaŭ sia morto. Dum tiu tempo, neniam estis bonaj la rilatoj de la eks-imperiestro kun la guberniestro de la insulo, la militisto Hudson Lowe, kiu troviĝis ĉiam sub la timo ke la prizonulo sukcesus fuĝi denove. Sen alia tasko kiu altirus sian atenton, Napoleono dediĉiĝis dikti al Les-Cases la t. n. ***Memoraĵoj de Sankta-Heleno***, per kiu li priraportis kaj analizis sian politikan historion, siajn militajn kampanjojn… Per tiu verko, kiu restis nefinita, li pritaksis sian propran agadon, tion kion li faris kaj tion kion li ne faris, siajn erarojn, ĉefe en kio rilatas al la invadoj de Hispanio kaj Rusujo. Sed, la ĉefa celo de tiu verko estis plibonigi sian famon kaj reputacion.

Ekde la jaro 1819 malboniĝis la sanstato de Napoleono kaj ankaŭ sia mensa stato. Kaj de tiam, dum du jaroj, senĉese malboniĝis lia sano. Li estis suferante kanceron similan al tiu kiu metis finon al la vivo de sia patro. Kiam li troviĝis prosima al sia fino, li diktis al Montholon sian testamenton, per kiu li esprimis sian deziron ke siaj postrestaĵoj ripozu en Parizo “apud la Sejno-rivero”. Du semajnojn antaŭ sia morto li diktis kroman testamenton, ĉi-foje temis pri politika testamento destine al lia filo, dokumento tute senutila ĉar la adresato neniam regis, fakte li mortis juna kaj krome li sciis preskaŭ nenion pri sia patro. Iamaniere, tiu dokumento esprimas ian ideon pri unueciĝo de Eŭropo, kaj ankaŭ tiurilate oni povas konkludi ke ĝi estis senutila ĉar la du jarcentoj pasintaj de tiam montris ke Eŭropo ne permesas ke oni unuecigu ĝin.

La 5-a de majo de 1821, je la sesa horo vespere, Napoleono Bonaparto forpasis. Post kvar tagoj, li estis entombigita en tiu insulo mem, tre malproksime de la mondo kiu konis lian gloron. Mondo al kiu, eĉ post du jarcentoj, rezultas malfacile pritaksi homon kiu finestingis la Francan Revolucion sed tamen portis foren de la francaj limoj la ideojn de tiu Revolucio kaj kreis la kondiĉojn por la pludisvastiĝado de tia idearo. Ĉiuj konsentas, tamen, pri tio ke li estis geniega de militista vidpunkto. Neniu generalo de sia epoko estis komparebla al li sur la batalkampo, oni povis venki lin nur per tre superaj fortoj.

En junio de 1815, post la batalo de Vaterlo, multaj francoj sentis malamon al Napoleono tial ke li lasis al ili landon invaditan de malamikaj potencoj. Sed baldaŭ poste, laŭ la pasado de la tempo kaj la komparo inter li kaj la Borbonoj, kaj la kono de la raportoj pri lia enprizona vivo kaj morto, ŝanĝis la senton de la francaj popolanoj. La popolo neniam ĉesis rilatigi la memoron pri Napoleono kun tiu pri la Revolucio. En 1830 la bonapartistoj kaj la jakobenoj alianciĝis por denove forpeli la Borbonojn. Tiam ankoraŭ plurestis la monarkio en Francio, sed en la persono de la duko de Orleans, la filo de tiu “Filipo Egaleco” kiu, post kunlabori en la unua epoko de la Revolucio, estis gilotinita en la plej kruela etapo de la Teroro de la Konvencio. Konkrete, tiu politika ŝanĝo de 1830 estis nova burĝa revolucio contraŭ la restaĵoj de la reĝa absolutismo reprezentita de la lastaj borbonoj. Tiu revolucia procezo etendiĝis al aliaj eŭropaj landoj kaj iome efikis ankaŭ en Anglion per la apero de la laborista movado de la “kartistoj”. Menciindas ke kadre de tiu nova politika situacio la figuro de Napoleono Bonaparto estis rehonorigita. Liaj postrestaĵoj estis translokitaj el Sankta-Heleno por entombigi ilin sub la kupolo de la pariza preĝejo de la ***Hôtel de Invalides***. Britio konsentis pri tio: la ĉiam ŝanĝiĝanta politika situacio ebligis ke en la tiamaj cirkonstancoj tiu oficiala funebraĵo de Napoleono, kiu cetere tre vekis la popolan entuziasmon, estu interesa tiel por la franca registaro de la reĝo Ludoviko Filipo de Orleans kiel por la angla registaro. Tiam estis pasintaj 19 jaroj post la morto de la fama imperiestro, kaj notindas ke kiam tio okazis, en la jaro 1840, estis pasintaj nur kvar jaroj ekde la morto de lia patrino Letizia Ramolino. Ŝi atingis la aĝon je 86 jaroj, kaj kiam ŝi mortis restis vivantaj nur kvin el ŝiaj dek-tri gefiloj. Jozefo Bonaparto mortis en 1844 en Florenco, tri jarojn post reveni el sia ekzilo en Usono.

Aliaj protagonistoj de la etapo de Napoleono spertis diversan sorton. Talleyrand, kiu perfidis unue la Revolucion kaj poste Bonaparton, daŭre plenumis politikajn rolojn kaj fine perfidis ankaŭ la Borbonojn por ebligi la kronadon de L. Filipo de Orleans. Retiriĝinta el la politiko, li mortis en 1838. Alia perfidulo, Bernadotte iĝis reĝo de Svedio, kaj lia posteularo reĝas ankoraŭ en tiu lando. Ankaŭ Murat havis reĝan posteularon sed li, post perfidi Napoleonon en 1814 por konservi la tronon de Napolo, perfidis ankaŭ la aliancanojn dum la Cent-taga imperio por la sama celo, sed post Vaterlo li estis enkarcerigita, juĝita kaj mortpafita.

Iuj francaj institucioj, kiuj ankoraŭ pludaŭras, estas kreitaĵoj de la genia organiz-kapablo de Napoleono. La franca popolo agnoskas ke li modlis la landon ne malpli ol la Revolucio kiu ebligis lian agadon.

Kaj fulme kaj brile

Biografio de la imperiestro

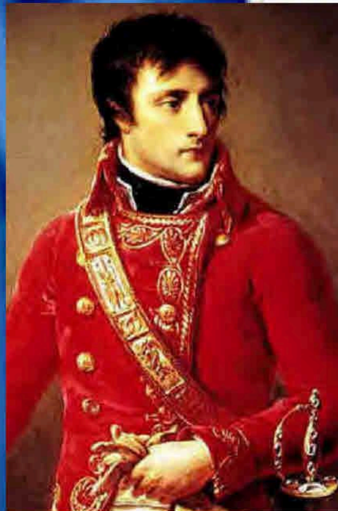
Aŭ Cezaro aŭ nenio. Tiu ĉi esprimo estas uzata de iuj homoj por indiki ke ili volas ne akcepti ian postenon aŭ respondecon malpli gravan ol tiu kiun ili celas. Tiutipaj personoj neniam konsentas esti duaranguloj pri iu ajn afero. Oni atribuas la frazon al Cezaro Borgia, la filo de la papo Aleksandro la 7-a, kiu ambiciis atingi tre altan povon kompareblan al tiu de la romia Cezaro. Ŝajnas ke ankaŭ Napoleono Bonaparto esprimis tiun penson; ĉiukaze ĝi trafe montras la filozofion kiu inspiradis lian agadon. Kelkfoje dum sia fulma kaj brila politika kariero li riskis perdi ĉion celante la plej altan pinton de la povo. «**Cezaro aŭ nenio**»; fakte li atingis ambaŭ celojn: li iĝis imperiestro kaj fine perdis ĉion. Lia pasado tra la historio estis brila, brutala kaj subita kiel fulmo, kaj samkiel fulmo, lia efiko estis notinda kaj daŭra. Multaj nuntempaj aferoj, iuj institucioj, en Francio kaj alikloke, estas rezulto de lia agado. Li tre influis ankaŭ sur la politika situacio de nia lando kaj ties evoluo dum la lastaj du jarcentoj. Pri ĉi lasta afero ni okupiĝis aliokaze. Nun ni rememoru la plej gravajn datojn de la eksterordinara biografio de tiu ekstertipa homo.

1769	La 15-an de augusto naskiĝas Napoleono en Ajaccio, la ĉefurbo de Korsiko. La insulo iĝis franca posedaĵo la antaŭan jaron tial ke akiris ĝin el Ĝenovo Ludoviko la 15-a kontraŭ la popola rezistado gvidata de Paoli.
1779	Karolo Bonaparto, patro de Napoleono iras al Francio kiel korsika deputito. En majo oni donas al Napoleono ŝtatan subvencion por studi en la militista lernejo de Brienne.
1784	La 22-an de oktobro Napoleono atingas lern-postenon je artilerio en la militista lernejo de Parizo.
1785	En februaro mortas Karlo Bonaparto de la aĝo de 39 jaroj. Napoleono translokiĝas al Valence kiel oficiro.
1786	En monato septembro, la oficiro Napoleono Bonaparto revenas en Korsikon kun permeso.
1788	De januaro al aprilo, Napoleono denove estas en Korsiko kun permeso. En junio li revenas al sia regimento.
1789	Franca Revolucio. Napoleono ludas gravan rolon en la rezistado de Korsiko.
1790	En julio revenis Paoli al Korsiko. Napoleono, kiu denove estis kun armea permeso, intervidiĝis kun li kaj iome elreviĝis pri la korsika lidero.
1791	Napoleono mendas kroman armean licencon. Li emas plendediĉiĝi al la korsikaj aferoj.
1792	La 14-an de januaro Napoleono estis nomumita komandanto de la Nacia Gvardio en Ajaccio. Dum la sekvintaj monatoj li sin vidas implikita en la malordo kaj konfuzo de la politika situacio en la insulo. En majo li devas iri al Parizo por sin defendi pri la akuzoj formulitaj kontraŭ li en Korsiko. En julio oni sentencas liafavore kaj li estas promociita al la rango de kapitano. En aŭgusto, antaŭ lia reveno al Korsiko, li travivas en Parizo la revoluciajn okazintaĵojn de la alsalto al la Tuilerioj, la enprizonigo de la reĝo Ludiviko la 16-a kaj la masakroj de septembro en la parizaj prizonoj. En oktobro li reprenas sian postenon de komandanto de la Nacia Gvardio en Ajaccio.

1793	Post la fiasko de la franca milita operacio, en kiu Napoleono intervenis, de la revolucia Francio kontraŭ la insuloj de la sarda regno, li sin vidis malamiko de la korsika regantaro de Paoli kaj preta batali kontraŭ ĉi tiu. Fiaskinte lia komploto, la 25-an de majo la domo de la familio Bonaparto en Ajaccio estas disrabita de la partianoj de Paoli. La patrino kaj la gefratoj de Napoleono ekziliĝis en Francion. En Oktobro oni nomumis lin komandanto de bataliono de artilerio en la sieĝo al Tulono. La 22-an de decembro li estis plialtrangigita al generalo de brigado laŭ propono de iuj membroj de la Konvencio kiel Robespiero kaj Barras.
1794	En marto Napoleono estas destinita al Italio por pristudi eblan ofensivon en tiu lando. En julio, la puĉo de Termidoro en Parizo metas finon al la povo de la jakobenoj. Kiam Napoleno revenas al la lando estas arestita kaj dum dek tagoj restas enkarcerigita en Antibes. Post sia liberiĝo. li demisias el la aktiva servo kaj malfacile travivas la vintron de tiu jaro.
1795	En aŭgusto Napoleono estas nomumita generalo de artilerio en la fako de topografio de la Komitato pri Publika Savo. En oktobro Barras nomumas lin komandanto de la garnizono de la ĉefurbo por sufoki monarkisman ribelon. Napoleono savas la Konvencion kaj estas nomumita ĉefgeneralo de la enlanda armeo.
1796	La 2-an de marto Napoleono estas plialtrangigita al la estreco de la armeo de Italio. La 9-an de marto li edziĝas al Jozefina, vidvino de la generalo Beauharnais. La 27-an de marto la itala armeo komandata de Napoleono kaptas Nicon. La 10-an de majo li atingas venkon en la batalo de Lodi. La 15-an de majo Napoleono triumfe eniris en Milano. De la 15-a al la 17-a de novembro okazas la batalo de Arcoli. La Direktoraro intencas limigi la povon de Bonaparto en Italio sed fine devas cedi la iniciaton al li tial ke li estis atingante gravajn venkojn en tiu milito.
1797	La 14-an de januaro okazas la batalo de Rivoli, kroma venko de la armeo de Napoleono en Italio. La 18-an de aprilo Napoleono subskribas en Leoben paco-traktaton kun la aŭstroj. La 17-an de oktobro estas la Traktato de Campofrio, tre favora por Francio. Napoleono aneksas la teritoriojn ceditajn de Aŭstrio.
1798	La 19-an de majo Napoleono enŝipiĝas destine al Egiptio. La 1-an de julio li alvenas al Aleksandrio post la kapto de Malto-insulo. La 21-an de julio estis la batala venko de la Piramidoj. La 24-an de julio eniras la francoj en Kairo. La 1-an/2-an de aŭgusto la angla floto komandata de Nelson detruas la francan eskadron en Abukir. Napoleono kreas la Instituton de Egipto.
1799	De la 19-a de marto al la 10-a de majo okazas la franca sieĝo al Akko, kiu fiaskas. Reveninte al Egiptio, la franca armeo venkas la turkojn en la batalo de Abukir. En aŭgusto Napoleono forlasas Egiptujon. La 16-an de oktobro li estas reveninta en Parizon. La 19-an de Brumero (10-an de novembro) demisias la membroj de la Direktoraro kaj la Asembleo aprobas novan konstitucion laŭ kiu Bonaparto fariĝas konsulo kune kun Sieyès kaj Roger Ducos. La 25-an de decembro estas aprobata la nova konstitucio kaj Napoleono fariĝas Unua Konsulo por la sekvaj 10 jaroj.
1800	En februaro Napoleono fondas la Bankon de Francio, centralizas la administracion kaj kreas la prefekturojn. En marto li reformas la leĝo-sistemon. Printempe Aŭstrio reigas la militadon, kaj en majo Napoleono gvidas sian armeon tra la mont-pasejo Sankta-Bernardo. La 14-an de junio okazas la batalo de Marengo. La 24-an de decembro okazas atenco kontraŭ Napoleono.
1801	La 9-an de februaro Napoleono subskribas paco-traktaton kun Aŭstrio; per ĝi Francio aneksas la maldekstran bordon de la Rejno-rivero. La 23-an de marto estis murdita la caro Paŭlo la 1-a. La 15-an de junio oni sub-skribas la konkordaton de Francio kun la Romkatolika Eklezio.
1802	La 25-an de marto Francio subskribas la Traktaton de Amiens kun Anglujo. La 8-an de marto estas fondata la Honora Legio. La 3-an de aŭgusto okazas la plebiscito kiu elektas Napoleonon kiel dumviva konsulo.
1803	La 7-an de aprilo la leĝo de la 12-a de Ĝerminalo fiksas la francan mom-sistemon. La 13-an de majo komencas generiĝi nova milito inter Francio kaj Anglio: la angloj rifuzas forlasi Malto-insulon kaj ankaŭ la francoj retiriĝi el Nederlando, Svedio kaj Piemonto. La 9-an de majo okazas brita embargo de francaj ŝipoj. Napoleono projektas invadi Anglujon.
1804	La 9-an de marto estas abortita atenco kontraŭ Napoleono. La 20-an de marto estas ekzekutata la duko de Enghien en Vicennes. La 18-an de majo la Senato oferas al Napoleono la imperiestran kronon. La kronado okazas la 2-an de decembro.
1805	La 11-an de aprilo formiĝas nova koalicio kontraŭ Napoleono inter Anglujo, Rusio kaj Aŭstrio. En majo Napoleono ricevas la feran kronon de la reĝoj de Lombardujo kiel reĝo de Italio. La 20-an de oktobro okazas la batalo de Trafalgar per kiu estis detruitaj la flotoj de Francio kaj Hispanio far la angla floto komandita de Nelson. La 2-an de de decembro estis la batalo de Aŭsterlitz, grava venko de la franca armeo per kiu Napoleono restas kiel nediskutebla mastro en la kontinento. La 26-an de decembro, per la Traktato de Presburgo, Napoleono formaligas la konkeron de la germanaj kaj italaj provincoj de Aŭstrio, kiu perdas tiamaniere ĉiun alirecon al la maroj.

1806	En januaro mortas la brita reganto William Pitt. En marto Jozefo Bonaparto, frato de Napoleono, estas proklamata reĝo de Napolo, kaj Ludoviko Bonaparto, alia frato, estas nomumata reĝo de Nederlando. Napoleono kreas en Germanio la Rejnan Konfederacion, el kiu ĝi nomiĝas Protektanto. En aŭgusto finiĝas la t. n. Sakrala Romia Germana Imperio; ties imperiestro, Francisko la 2-a, restas kiel nure Francisko la 1-a de Aŭstrio. La 14-an de oktobro okazas la bataloj de Jena kaj Auerstadt, kromaj napoleonaj venkoj. La 21-an de novembro Napoleono dekretas kontinentan komercan blokadon kontraŭ Anglio. Okazas la invado de Polujo kaj Napoleono konas kaj ekrilatas kun Maria Valevska.
1807	La 8-an de februaro okazas la batalo de Eylan, kaj la 13-an/14-an de junio tiu de Frieland. De la 24-a de junio al la 9-a de julio, Napoleono intervidiĝis kun la caro Aleksandro la 1-a proksime al Tilsit. La caro agnoskas la francajn konkerojn en Eŭropo kaj Napoleono konsentas ke Rusujo disetendu ĝiajn landlimojn, inkluzivante Finlandon. La Vestfalia regno estas asignata al Jeromo Bonaparto, alia frato de la imperiestro, kaj la Granda Dukujo de Varsovio al la reĝo de Saksio. La 27-an de julio Napoleono estas reveninta en Parizon. En novembro, kiam Portugalio rifuzas la blokadon kontraŭ Anglio, Napoleono sendas al Lisbono armeon komandatan de Junot.
1808	La 3-an de februaro, la francaj trupoj, komandataj de Miollis, eniras en Romon tial ke la papo Pio la 7-a ne apogas la blokadon kontraŭ Anglujo. En marto Napoleono fondas la Imperiestran Universitaton. La privataj lernejoj estas metitaj subkontrole. En marto Murat okupas Madridon. En aprilo iu popola ribelo devigas abdiki la hispanan reĝon Karolon la 4-an favole al ĉi ties filo Ferdinando la 7-a. Napoleono retenas ambaŭ kiel prizonuloj en Bajono kaj nomumas sian fraton Jozefon kiel reĝon de Hispanio. Murat anstataŭas Jozefon kiel reĝo de Napolo. En Hispanio okazas ĝenerala ribelo kontraŭ la franca okupado. La 23-an de julio Dupont kapitulacas antaŭ la hispanoj en Bailén. La 1-an de aŭgusto Weligton elŝipiĝas kun anglaj trupoj en Portugalio. En septembro intervidiĝas Napoleono kun la caro en Erfurt. La 5-an de novembro Napoleono alvenas al Hispanio kaj okupas Madridon.
1809	En januaro la imperiestro revenas al Parizo post ekscii ke reiĝis la milito kontraŭ Aŭstrio kaj ke konspiradis kontraŭ li Talleyrand kaj Fouché. La 13-an de majo Napoleono eniras en Vienon. La 10-an de junio li okupas Romon kaj la Ŝtatojn de la Eklezio. La papo estas ekzilita. De la 4-a al la 7-a de julio okazas la batalo de Walgram. La 14-an de oktobro oni subskribas la Traktaton de Vieno. Aŭstrio devas cedi teritoriojn al la kontrolo de la franca imperiestro. La 16-an de novembro estas nuligita la geedziĝo de Napoleono kaj Jozefina.
1810	La 2-an de aprilo Napoleono edziĝas al la princino Maria Ludovikino de Austrio.
1811	La 20-an de marto naskiĝas la filo de Napoleono, al kiu oni asignas la titolon de Reĝo de Romo.
1812	La 25-an de aprilo estas ultimato de la caro Aleksandro al Napoleono por ke ĉi tiu forlasu Prusion. La 20-an de junio, Napoleono eniras en Rusujon komandante la ***Grande Armée***. La rusoj retretas. La 17-an de aŭgusto Napoleono konkeras Smolenskon. La 7-an de septembro okazas la batalo de Borodino. La 14-an de septembro Napoleono eniras en Moskvon kaj vane atendas rusan reagon. La 19-an de oktobro la franca armeo eliras el Moskvo kaj devas retiriĝi suferante vintran veteron. La 22-an de oktobro okazas en Francio intenco de puĉo komandata de Malet. La 25-an/27-an de novembro la franca armeo transiras la Beresin-riveron en katastrofaj cirkonstancoj. La 18-an de decembro Napoleono forlasas la armeon kaj revenas al Parizo.
1813	La 28-an de februaro Prusio aliancas kun Rusujo kontraŭ Napoleono. La 2-an kaj la 20-an de majo okazas batalaj venkoj de Napoleono en Lützeen kaj Bautzen. La 21-an de junio Weligton venkas la francan armeon en Vitoria. La 10-an de aŭgusto Aŭstrio ekmilitas kontraŭ Napoleono. De la 16-a al la 19-a de septembro okazas la t. n. Batalo de la Nacioj en Leipzig.
1814	La 25-an de januaro la imperiestro eliras el Parizo. Li vidas lastfoje sian edzinon kaj filon. En februaro kaj marto okazas francaj venkoj en Champaubert, Montmirail, Vauchamp kaj Montreau, sed la aliancanoj daŭre avancadas. La 31-an de marto la caro kaj la reĝo de Prusio eniras en Parizon kune kun siaj armeoj. La 6-an de aprilo Talleyrand formas provizoran registaron. La 2-an de aprilo la Senato proklamas la falon de la imperiestro. La 6-an tiumonate Napoleono abdikas. La 20-an de aprilo li ekiras destine al Elbo-insulo.
1815	Sciinte ke respublikanoj kaj bonapartistoj konspiradas kontraŭ Ludoviko la 18-a, Napoleono decidas reveni en Francion. Post elŝipiĝi en Francio la 1-an de marto, Napoleono alvenas al Parizo la 20-an de tiu monato komandane etan armeon. La reĝo estis forfuĝinta. Repreninte la povon, Napoleono ellaboras kaj aprobas novan konstitucion. La 18-an de junio okazas la batalo de Vaterlo en kiu estis finvenkita la franca armeo. La 22-an de junio Napoleono estas devigita abdiki denove. La 15-an de julio li kapitulacas antaŭ la angloj en la ŝipo Bellerophon.
1816-21	En la insulo Sankta-Helena Napoleono diktas siajn memoraĵojn al Les-Cases.
1821	La 5-an de majo mortas Napoleono.

Kaj saĝe kaj cinike

Famaj frazoj de Napoleono

Jene ni prezentas iujn frazojn de la franca imperiestro, kiuj respegulas lian penson pri aferoj kiujn li travivis dum sia intensa kaj riĉenhava vivo. Multaj el tiuj frazoj povus esti subskribitaj de Makiavelo, el kiu Napoleono estis tre diligenta kaj elstara disĉiplo. Ja, tiu frazoj evidentigas saĝecon kaj cinikecon. La saĝeco de sperta politikisto kiu bone konas la meĥanismojn de la funkciado de la publikaj aferoj samkiel la psikologiojn de la amasoj kaj de la uloj. Kaj la cinikeco de senskrupula politikisto kiu ne hezitas uzi siaprofite tiun konon senkonsidere al la interesoj kaj necesoj de la regatoj. Nu, ni diru ke ĉi tiu frazkolekto estas kvazaŭ portreto aŭ respegulaĵo de li mem, de lia animo de senlima ambiciulo. Iamaniere, ĝi estas ankaŭ kvazaŭ lia konfeso aŭ memkritiko.

- Ĉiu ago de ĉiu ulo estas farata pro iu el jenaj tri kialoj: honoro, mono aŭ amo.
- Saĝuloj estas tiuj, kiuj sercas la saĝon; malsaĝuloj estas tiuj, kiuj pensas ke ili jam trovis ĝin.
- La envio estas deklaro de sento je malsupereco.
- Nur du apog-stangoj movas la homojn: la timo kaj la intereso.
- La plej malfacila batalo estas tiu, kiun oni faras kontraŭ si mem.
- La bataloj kontraŭ la virinoj estas la solaj kiujn oni gajnas perfuĝe.
- Kiam mi volas ke iu afero bone solviĝu, okupiĝas pri ĝi mi mem aŭ mi komisias spertulon por ĝin demarŝi. Kiam mi volas ke la afero ne solviĝu, mi ĝin konfidas al iu komitato.
- Unu lidero estas unu provizanto de espero.
- La plej certa maniero resti malriĉa estas konduti honestece.
- Plejparto el tiuj kiuj volas ne esti subpremataj, ne disdegnas esti subpremantoj.
- Oni devas ne timi tiujn, kiuj havas malsaman opinion, sed tiujn, kiuj havas alian opinion sed estas tre malkuraĝaj por ĝin manifesti.
- La misa efiko de la kalumnio similas al olea malpuraĵo: ĉiam restas spuroj.
- La venko apartenas al la plej persistema.
- La ne-ebleco estas la fantomo de la timemuloj kaj la rifuĝejo de la malkuraĝuloj.
- Kelkfoje unu batalo decidas ĉion, kaj foje la plej sensignifa afero decidas la rezulton de unu batalo.
- La kuraĝon oni ne povas simuli. Ĝi estas virto ne-alirebla al la hipokriteco.

- Se vi volas sukcesi, promesu ĉion kaj plenumu nenion.
- Ni pli batalas favore al niaj interesoj ol al niaj rajtoj.
- Tiome multe trankvilas la honestaj uloj kaj tiom multe aktivadas la malhonestuloj, ke tre ofte estas necese uzi la lastajn.
- Se la obeo estas la rezulto de la instinkto de la amasoj, la ribelo estas la rezulto de ilia pripensado.
- Altrudi tre malmolajn kondiĉojn estas permesi ke oni ne plenumu ilin.
- La amasoj volas lideron, ne pro estimo sed pro intereso; kaj la lidero akceptas la amasojn pro vanteco aŭ pro intereso.
- Tiuj, kiuj praktikadas la virton nur por atingi grandan famon, tre alproksimiĝas fali en malvirton.
- Ni povas halti kiam ni supreniras, sed neniam dum la subenirado.
- Verdire, la politika libereco estas fablo elpensita de la registaroj por endormigi la regatojn.
- Ĉu vi volas kalkuli viajn amikojn? Falu en misfortunon.
- Maljustas ke iu generacio estu kompromisita de la antaŭa. Oni devas serĉi metodon liberigi la estontulojn el la avareco aŭ mallerteco de la nuntempuloj.
- En la milito, samkiel en la amo, por alveni al kulmino estas nepre necesa la rekta intervidiĝo.
- Homo de ŝtato devas havi la koron en la kapo.
- Foje mi estas vulpo, foje leono. La sekreto pri regado estas scii kiam mi devas esti tio aŭ alio.
- La kuraĝo pli estas necesa por suferi ol por morti.
- La virinoj estas nenio alia ol iloj por akuŝi filojn.
- Vi devas ne batali tre ofte kontraŭ unu malamiko, aŭ vi riskas instrui al li vian milit-arton.
- Kapo sen memoro estas kvazaŭ fortreso sen garnizono.
- La amo estas stultaĵo farita de du.
- La religio estas tio kio malhelpas ke la malriĉuloj murdu la riĉulojn.
- Per aŭdaco oni povas ĉion provi, sed ne ĉion fari.
- Por sukcesi estas necese, pli ol ĉio alia, havi komunan saĝon.
- La ambicio sin detenas neniam, eĉ ne en la pinto de la grandeco.
- La estonteco de iu filo ĉiam estas tasko de ties patrino.
- Cedi al la doloro senreziste, memmortigi sin por liberiĝi el ĝi, estas forlasi la batalkampon senbatale.
- La plej danĝera el niaj konsilantoj estas la memestimo.
- Estas rabistoj kiujn oni ne punas, sed kiuj forrabas tion plej valoran: la tempon.
- Interpreti la leĝon estas korupti ĝin; la advokatoj mortigas ĝin.
- La milito estas serioza afero en kiun oni metas subriske la reputacion, la trupojn kaj la patrujon.
- Kiam oni ne timas la morton, oni igas eniri ĝin en la malamikajn vicojn.
- La historio estas skribata de la venkintoj.
- La plej efika maniero plenumi faritajn promesojn estas neniam fari ilin.
- La sendependeco, samkiel la honoro, estas roka insulo sen plaĝoj.
- La publika opinio estas nerezistebla povo.
- Diskuti en danĝero estas premi la ŝnuron ĉirkaŭ la kolo.
- De majesta ĝis ridinda estas nur unu paŝo.
- Se la perfekteco ne estus ĥimero, ĝi ne tiel estus sukcesa.
- Ekzistas tiom da leĝoj, ke neniam oni povas esti certa ne esti pendumota.
- Plejofte la polico inventas pli ol tio kion ĝi malkovras.
- Granda reputacio estas granda bruo! Ju pli ĝi pligrandiĝas, des pli ĝi disvastiĝas; falas la leĝoj, la nacioj, la monumentoj; ĉio disfalas. Sed la bruo pludaŭras.
- La diplomatio estas la politiko en etiketa vesto.
- La armeo estas la vera nobelaro de nia lando.
- Eblas detrui religieman nacion, sed ne dividi ĝin.
- Neniam interrompu vian malamikon kiam li estas agante erare.

La Granda Armeo

ilo de la napoleonaj venkoj

Per la esprimo ***«Grande Armée»*** (Granda Armeo) oni konas la multnacian militistan forton formitan de Napoleono Bonaparto por siaj kampanjoj komence de la 19-a jarcento: la napoleonaj militoj. Napoleono uzis tiun terminon unuafoje okaze de la kolektiĝo de la trupoj kiun oni faris en Bulonjo-ĉe-Maro cele invadi Anglujon, celo kiun oni ne povis plenumi ĉar mankis la apogo de la hispan-franca floto detruita en Trafalgaro en 1805 kaj ne eblis transporti tiel grandan homamason ĝis la brita insularo. Anstataŭ tion fari, oni devis konduki tiun armeon al la Rejno-rivero por kontraŭfronti la aŭstrajn kaj rusajn planojn invadi Francujon.

Komence la Granda Armeo konsistis el ses korpusoj komandataj de la marŝaloj de Napoleono. Ju pli la imperiestro konkeradis pli kaj pli da teritorio en la kontinento, des pli la Armeo pligrandiĝadis, ĝis atingi sian maksimumon de 600.000 homoj en 1812, ĝuste antaŭ la invado al Rusujo en la milito de la Sesa Koalicio. Tiumomente, la Armeo konsistis el: 300.000 francoj, belgoj kaj nederlandanoj, 95.000 poloj. 35.000 aŭstroj, 30.000 italoj, 24.000 bavaroj, 20.000 saksoj, 20.000 prusoj, 17.000 el Vestfalio, 15.000 svisoj, 9.800 danoj kaj norvegoj, 4.000 portugaloj kaj 3.500 kroatoj. Esceptante la polajn kaj aŭstrajn korpusojn, ĉiu kontingento estis komandata de iu franca generalo.

Kvankam Napoleono eksoldatiĝis kaj spertiĝis kiel artileriano, li bone sciis uzadi ankaŭ la kavalerion. Ĉi tiu elstare rolis dum la procezo de ekspansio de la imperio, kaj estis decida faktoro en multaj bataloj. La fina malvenko de Napoleono en Vaterlo estas atribuebla ĉefe al eraroj de komunikado kiuj igis ke la kavaleriaj trupoj atakis tro frue kaj estis dekumitaj tial ke mankis al ili la apogo de la infanterio aŭ la artilerio; tamen, jam tiutempe estis perceptebla la malsupereco de la kavalerio antaŭ artilerio kiu iĝis pli kaj pli potenca, preciza kaj manovrigebla. En la napoleona armeo, same kiel en plejparto de la tiuepokaj armeoj, la kavalerio estis dividita laŭ tri branĉoj konstituitaj de unu aŭ pli korpusoj: Peza kavalerio (rajdantaj kirasuloj kaj karabenistoj), meza aŭ linia kavalerio (dragonoj kaj ulanoj) kaj leĝera kavalerio (husaroj, rajdantaj ĉasistoj kaj poste la mamlukoj). Ĉiu kavaleria korpuso estis konstituita tiamaniere ke ĝi kapablu plenumi specifajn rolojn dum la kampanjo, kaj pro tio la membroj de ciu unuo devus posedi difinitajn karakteraĵojn kaj ecojn necesajn por la rolo de la korpuso. Tamen, kaze de neceso iu kavaleria korpuso povus esti uzata por taskoj ĝenerale atribuitaj al la peza kavalerio.

La kirasuloj estis ekipitaj kiel kavaliroj kun malmola kiraso surbruste kaj fera aŭ latuna kasko. Ĝenerale, ili estis la plej altstaturaj homoj kaj rajdadis grandajn sed ankaŭ same rapidajn ĉevalojn. Ili estis armitaj per sabro de rekta eĝo kaj pistolo por la oficiroj. Ili servis kiel atak-forto, por fari breĉon en la malamika infanterio kaj ebligi la eniron de la infanterio aŭ alia kavaleria korpuso de la

propra armeo. Kirasulo devus kapabli rajde batali kontraŭ ĉio ajn. La rajdantaj karabenistoj estis similaj al la kirasuloj rilate al armilaro kaj roloj, sed pli selektive kaj sindevige. Ili roladis kiel elita pez-kavalerio. Spite al sia nomo, ili ne portadis karabenojn, sed jes ja ili estis portintaj ĝin iam, antaŭ la alveno de Napoleono al la povo.

La dragonoj estis la mez-linia kavalerio. En Francio ili estis la ĉefa kavaleria korpuso antaŭ la epoko de Napoleono. Oni uzadis ilin tiel en la bataloj kiel avangarda korpuso kaj eventuale por patrolado. Ili portadis metalan kaskon, sed ne kirason, kaj estis armitaj per rekta du-eĝa sabro, kaj krome pistolo kaj karabeno, tiamaniere ke ili povu rapide moviĝi rajde por poste batali kaj defendi pozicion rolante kiel infanterio.

La lancistoj kaj ulanoj estis la plej karakterizaj de la meza kavalerio. Ili estis aldonaĵo relative malfrua al la trupoj de la imperiestro, post ĉi ties alianco kun la poloj kaj litovoj kiuj sendependigis sin el Rusio. Ili ne havis kirason, kaj surportadis kvadratan ĉakon anstataŭ kaskon. Ilia armilaro estis leĝera lanco kaj sabro laŭ la tradicia pola stilo, sufiĉe kurba kaj masiva. La kombino de ambaŭ armiloj permesis al ili servi kiel atak-forto kontraŭ aliaj kavaleriaj korpusoj kaj la kvadrataj formacioj de la infanterio ĉar ili povis ataki per lanco, superante la bajonetojn, kaj poste batali per la sabro. Iliaj uniformoj elstaris pro la uzo de kurtaj botoj kaj pantalonoj anstataŭ la kutimaj rajd-botoj kaj kalsonoj de la ceteraj korpusoj. La ulanoj estis unu el la plej timindaj kavaleriaj fortoj de Napoleono; en Hispanio oni nomis ilin "Polaj Diabloj" aŭ "Pikadoroj de la infero".

husaroj

dragonoj

kirasuloj

mamlukoj

La husaroj estis la plej laŭtipaj en la leĝera kavalerio; ankaŭ ilia modelo estis elprenita el la pola tradicio, sed jam en la epoko de la Borbonoj. Ili konstituis la plej notindajn korpusojn kaj estis armitaj per kurbaj kaj leĝeraj sabroj, kaj pistolo la oficiroj. Ilia cefa rolo estis malfortigi la malamikon per rapidaj atakoj, ĝenerale sen intensa kaj daŭra implikiĝo en la batalado, ĉar ilia ĉefa utilo konsistis en ilia kapablo moviĝi rapide kaj kunordigite. Ili tre utilis por bataletoj kaj surprizaj atakoj flanke aŭ postgvardie de la malamika armeo. Iliaj uniformoj estis tre koloraj kaj dekoraciitaj, karakterizitaj per la inkludo de iu jako el dika kaj rigida felo kiu estis fiksita per butonoj sur unu sola ŝultro kaj kiu utilis por ŝirmi la portanton el tranĉoj per sabroj kaj bajonetoj.

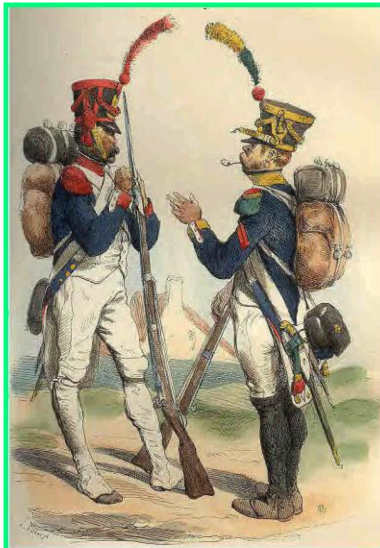
La rajdantaj ĉasistoj estis la okuloj kaj oreloj de la armeo de Napoleono, ĉar ili estis uzataj en operacioj de rekognoskado kaj kiel kurieroj. Ilia rolo estis certigi la informadon al la komandantoj pri la moviĝoj de la malamikaj trupoj. Ili estis armitaj per karabenoj, pistoloj kaj sabroj kurbaj kaj leĝeraj, kaj estis la plej rapidaj kaj lertaj kavaliroj pri individuaj manovroj. Tiuj kavaliroj, ĝenerale, estis malaltstaturaj same kiel siaj ĉevaloj. Iliaj uniformoj estis similaj al tiuj de la grenadistoj de infanterio sed verd-koloraj por ebligi kamufliĝo. Inter la ĉasistaj kavaliroj elstaras la figuro de Joaquin Murat, unu el la ĉefaj marŝaloj de Napoleono, kiu poste igis lin Reĝo de Napolo.

La Gvardio Imperiestra estis kreita kiel unuo de korpogvardistoj de Napoleono, ĉi ties familio kaj aliaj gravuloj. Ene de la gvardio, ekzistis ankaŭ kelkaj regimentoj de kavalerio dividitaj inter la jam menciitaj korpusoj, eĉ la ulanoj, kiuj estis nomitaj "Dragonoj de la Imperiestrino", elitaj ĝendarmoj, kaj rajdantaj ĉasistoj kaj grenadistoj. Ili estis altstaturaj kaj korpulentaj homoj, tute fidelaj al la imperiestro kaj speciale lertaj kaj brutalaj en la batalo. Kvankam ilia rolo estis la skoltado kaj la rezervo, ili estis ofte uzataj en la bataloj atingante notindajn venkojn por la imperio.

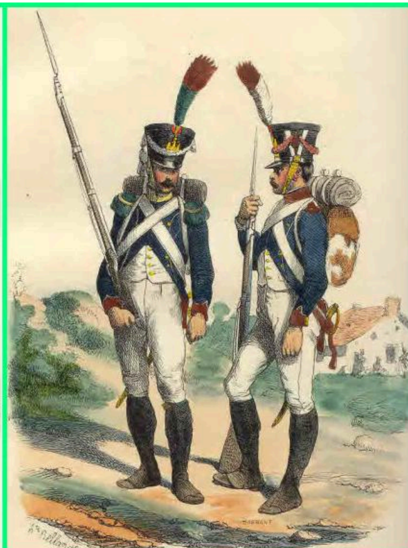
La mamlukoj konsistis el unu kompanio da proksimume 240 kavaliroj, kiuj estis aldonitaj al la francaj trupoj en 1801, post la kampanjo de Egiptujo. Komence ili estis kvazaŭ persona armeo de Bonaparto, aneksitaj al la rajd-ĉasistoj de la Imperiestra Gvardio. En 1805, post la batalo de Austerlitz, estis konstituita iu oficiala regimento de mamlukoj. Ili bataladis ekipitaj laŭ la sama tradicia maniero kiel ili estis farinte sub la Otomana Imperio: survestante puf-pantalonojn kaj turba-

nojn, kaj armitaj per blunderbuzo, unu aŭ du pistoloj, unu malgranda ligno-martelo, unu gambijo kaj unu cimitaro. Ĉi lasta armilo estis la preferita sabro de Napoleono kaj ĉi ties plejalta stabo, kaj poste adoptitita ankaŭ de generaloj kaj marŝaloj de aliaj gravaj eŭropaj landoj. La arsenalo de la mamlukoj, la rapideco kaj rezist-kapablo de ties arabaj ĉevaloj, samkiel ties kapablo surrajdi ilin kaj ties lojaleco al la imperiestro permesis al ili elstari en funkcioj de leĝera kavalerio kaj defendaj fortoj. Ili famiĝis pro sia batalado en Hispanio.

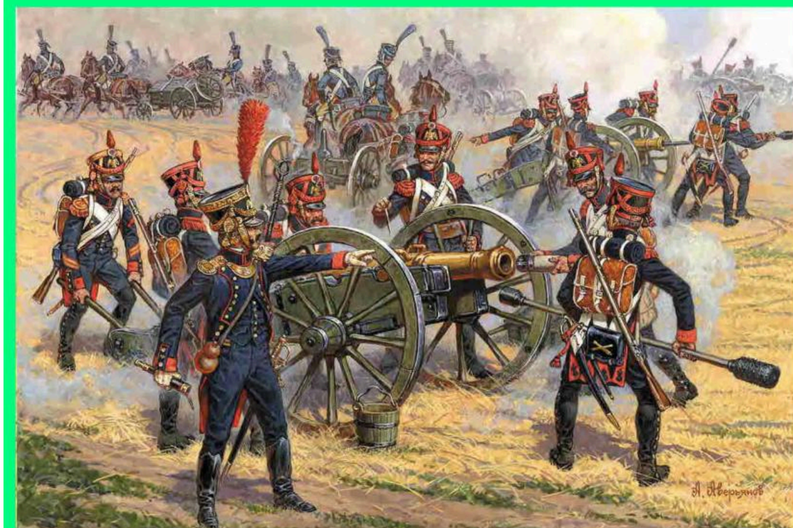
La ordinara infanterio, grenadistoj, fuzilieroj kaj ***voltigeurs*** (pafistoj) de linio konstituis la bazan korpuson de la napoleona armeo. La infanteriaj regimentoj estis nomataj "duonbrigadoj", kaj estis konstituitaj de tri aŭ kvar batalionoj. La leĝera infanterio ne-rajdantaj karabenistoj, leĝeraj ***voltigeurs*** kaj nerajdantaj ĉasistoj, estis aldonitaj al la franca regula armeo en 1801. La ***voltigeurs*** estis viglaj trupoj kies rolo estis avanci en la fronto de la atako kaj klopodi frakasi la malamikajn formaciojn aŭ la servistojn de la artilerio. Poste oni formis apartajn regimentojn de leĝera infanterio.

grenadisto, kaj *voltigeur*

karabenisto kaj *voltigeur*

artilerio

La artilerio. Komprenebie, por imperiestro kiu antaŭe estis oficiro de artilerio, la francaj kanonoj estis la rakio de la teraj (ne rajdaj) trupoj. La francaj kanonoj estis ĝenerale uzataj en amasaj baterioj por senfortigi la malamikajn formaciojn antaŭ ties submetiĝo al la atakoj de infanterio aŭ kavalerio. La perfekta trejnado de la servistaro de la artilerio permesis al Bonaparto movadi ĉi tiun armilaron tre rapide tiel por eviti la senfortiĝon de la defendaj pozicioj kiel por frakasi kaj malfermi breĉon en la malamikaj linioj. Ĝenerale, la francaj kanonoj estis de kvar, ok aŭ dek-du funtoj (du, kvar aŭ ses kilogramoj), estante anstataŭitaj la plej malpezaj per la plej pezaj fine de la militoj. Tiuj francaj kanonoj havis latunajn barelojn en siaj veturiloj.

La Imperiestra Gvardio estis la elitaj trupoj de la epoko, kaj estis evoluintaj de la gvardioj de la konsuloj kaj de la Konsula Gvardio. Ĝi estis vera armeo per si mem, kun divizioj de infanterio kaj kavalerio. Napoleono konsideris ilin kiel ekzemplo imitinda por la armeo kaj ankaŭ kiel forto por batali kun li en multaj kampanjoj kaj restis ĉiam tute lojalaj al li. Kvankam la infanterio de la gvardio tre malofte estis uzata en batalo, la kavalerio estis multfoje ĵetata en batalon en mortigaj atakoj. La Imperiestra Gvardio estis konstituita el tri sekcioj: La Malnova Gvardio: ĝi estis la plej kvalita el la napoleona armeo. Estis la veteranoj servintaj de pli ol 5 kampanjoj. La Meza Gvardio estis veteranoj de 3 al 5 kampanjoj. La Juna Gvardio komence estis veteranoj kun almenaŭ unu kampanjo kaj ankaŭ brilaj junaj oficiroj.

Inĝenieroj: Eĉ se la gloro de la batalaj venkoj estis asignita al la kavalerio kaj la infanterio, la konstruantoj de pontoj de la armeo de Napoleono (la pontonistoj), estis nepre necesa parto de la militista maŝinaro. Iliaj ĉefaj kontribuoj estis helpi la imperiestron translokigi ĉi ties fortojn transirante akvajn obstaklojn pere de la konstruado de pontoj el pontonoj. La kapablo de siaj pontonistoj permesis al Bonaparto flanki la malamikan armeon trairante riverojn kiam la malamiko tute ne atendis tion, kaj en la kazo de la retroirado ekde Moskvo, savi la armeon el kompleta ruiniĝo en la batalo de la Berezin-rivero. Eĉ se ili ne atingis gloron, Napoleono tre multe estimis la valoron de siaj pontonistoj kaj havis ĝis 14 kompaniojn el ili en sia armeo.

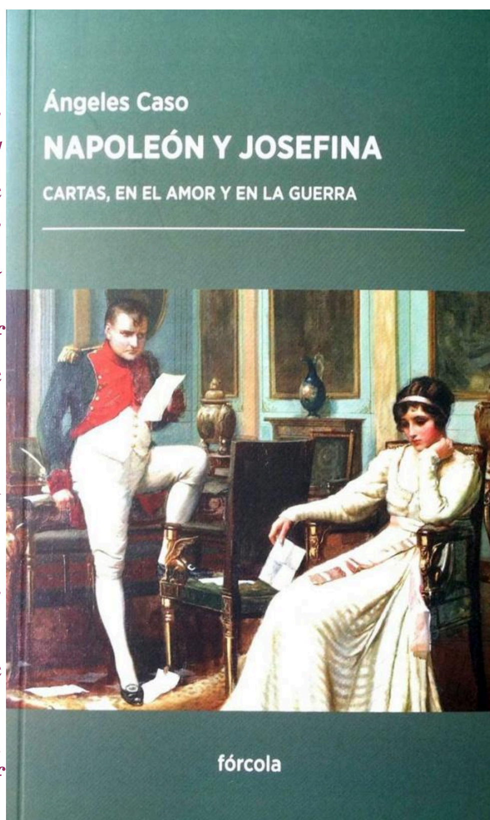
Legante pri Napoleono

Kompreneble, pri la vivo, regado, militoj kaj eĉ la privata vivo de la franca imperiestro oni publikigis multenombron da verkoj. Krome abundas tia verkaro en ĉiuj lingvoj, t. e. en la plej gravaj lingvoj, kvankam tute ne en Esperanto.
La unua el tiuj biografioj de Napoleono estas tiu farita de li mem, t. e. liaj "Memoraĵoj de Sankta-Heleno", kiujn li diktis al Les-Cases dum sia prizoniĝo en tiu atlantika insulo. Per tiu teksto la senkronigita imperiestro volis plibonigi sian propran bildon en epoko kiam en tuta Eŭropo, eĉ en Francio mem, oni abomenis pri lia memoro. La verko respegulas la ideon kiun Napoleono havis pri si mem, sed ĉefe la bildon kiun li volis lasi pri si kaj sia regado. Interalie, li klopodis refuti la akuzojn kiujn oni estis farante kontraŭ li, ĉefe tiun aserton ke li tre estis militema. Li argumentis ke li deziris dediĉiĝi nur al la interna administrado de Francio, sed li ĉiam vidis sin devigita alfronti militojn kiujn oni trudis al li, kaj ke post ĉiu batala venko li intencis negoci kaj certigi la pacon. Tiaj asertoj ne estas tute malveraj sed ankaŭ ne tute veraj; pri liaj militoj respondecas kaj liaj malamikoj kaj li mem: ĉiuj ili sin vidis influitaj de la cirkonstancoj sed ili ankaŭ sufiĉgrade kapablis influi sur la realo.
Same partiecaj, inter liaj amikoj kaj lia malamikoj, estis la historiistoj kaj biografiistoj kiuj okupiĝis pri lia persono kaj regado dum la 19-a jarcento. Inter la unuaj elstaras Émile Marco de Saint-Hilaire kun sia verko ***Histoire populaire de Napoléon et de la grande armée***, kun multaj nostalgiaj memoraĵoj de la epoko de la imperio kiun li travivis, publikigita en 1843.
Samtempano de Napoleono kaj atestanto de ĉi ties epoko kaj regado estis ankaŭ Philippe de Ségur. Li verkis ampleksan raporton pri la kampanjo de Rusujo, en kiu li mem partoprenis kiel oficiro de la franca armeo. Per sia verko "Malvenko de Napoleono en Rusio", Philippe sufiĉdetale prirakontas la disvolviĝon de tiu milito, ties batalojn kaj ceterajn militistajn aspektojn. La teksto estas objektiva en kio koncernas al la priskribo de la militaj operacioj, sed oni ne povas trovi en ĝi politikajn prikonsiderojn de la agado de la franca imperiestro; la autoro, ja, troviĝis je ĉi ties flanko.
Alia samtempulo de Napoleono kiu verkis pri li, en la jaro 1827, estis la fama brita novelisto Walter Sccot. La aŭtoro mem titolis sian verkon: "Senpartieca portreto de Napoleono Bonaparto". En tiu verko, la priskribo de la vivo de la franca imperiestro sekvas koncizan priskribon de la Franca Revolucio. Tiu teksto, ja, estas sufiĉe neŭtrala konsiderante ke la verkisto estis ano de potenco kiu militis kontraŭ la napoleonaj armeoj.

Sed plejparto el la historia materialo de la 19-a jarcento pri Napoleono kaj ĉi ties regado estis, ne biografioj aŭ raportoj sed dokumentoj generitaj dum la regado mem de la imperiestro. Granda kolekto da tia materialo estis publikigita dum la t. n. “Dua Imperio”, sed krom en la franca lingvo, oni povas trovi el tiu dokumentaro nur parton en la angla, nenion en aliaj ligvoj.
Ne eblas recenzi ĉiujn prinapoleonajn verkojn eldonitajn dum la 20-a jarcento. Iu el la plej gravaj verkistoj pri tiu temo en la unuaj jardekoj de tiu jarcento estis Emil Ludwig. Lia biografio de la “Granda Korsikano”, publikigita en 1906, estas la plej fama el ĉiuj verkitaj de la sama aŭtoro kaj estis tradukita al multaj lingvoj.
Inter la multaj prinapoleonaj verkoj de la 20-a jarcento menciindas ankaŭ tiuj de Désiré Lacroix: “Historio de Napoleono” kaj “La marŝaloj de Napoleono”. Ankaŭ tiu de David Candler: “La kampanjoj de Napoleono”. Ĉi lasta priskribas tre detale la batalojn kaj la militajn operaciojn gviditaj de Bonaparto mem ekde tiu Tulono ĝis tiu de Vaterlo, kun speciala atento al la kampanjoj de Italio, Egiptujo kaj Rusio. La angl-lingva verko de Chandler, publikigita en 1973, estis poste reeldonita plurfoje kaj tradukita al aliaj lingvoj, inter ili al la hispana.
La brita doktoro Vincent Cronin verkis kaj publikigis –kaj ne nur pri Napoleono– en la 20-a kaj 21-a jarcentoj. Lia verko: “Napoleono Bonaparto, intima biografio” estas klasikaĵo de la literaturo pri la franca imperiestro. En sia verko pri Napoleono, Cronin atentas ne nur pri la militisto kaj la reganto, sed ankaŭ –kaj ĉefe– pri la homo, lia privata kaj familia vivo, liaj sentoj kaj timoj, lia soleca vivo kaj morto en Sankta-Heleno… Vincent Cronin indikis en la antaŭparolo de la libro siajn kialojn por verki pluan biografion pri Napoleono krom la multaj jam verkitaj de aliaj. La unua kialo estis ke ekde 1951 estis malkovrita nova materialo kiel amleteroj de Bonaparto al Desirée k. a.
Temante pri literatura materialo dediĉita al Napoleono oni nepre devas mencii la francan verkiston Max Gallo, kiu, tamen, verkis ankaŭ pri multaj aliaj historiaj personoj kaj eventoj. Sed la verkoj de tiu aŭtoro ne estas strikte historia materialo sed noveloj aŭ romanoj kun historia fono. Liaj libroj estis tradukitaj al multaj lingvoj.
Jam preskaŭ je la fino de la 20-a jarcento, konkrete en la jaro 1995, estis eldonita la verko de Alberts Manfred, “Napoleono Bonaparto”, kiu estis tradukita al aliaj lingvoj, inter ili al la hispana. Sed multaj aliaj verkoj de tiu jarcento pri la franca imperiestro kaj ĉi ties epoko ne estis tradukitaj al aliaj lingvoj krom tiuj en kiuj ili estis verkitaj. Ekzemple, en la angla, tiuj de Simon Schwarzfuchs, Alan Schom, William Wilkins, Paul W. Schroeder, J. M. Thompson, Frank McLynn kaj multaj aliaj. En la franca, la verkoj de Patrice Gueniffey, Adolphe Thiers, Lionel Jospin, Hippolyte Taine, Louis Antonine Fauve De Bourrienne… kaj multaj aliaj. En la itala, la verko de Albert Lumbroso ***Ai tempi di Napoleone***, tiu de Luigi Salvatorelli ***Leggenda e realtà***, krom tiuj de Aldo Valori, Alessandro Criscuolo, Ligi Mascilli Migliorini, Guido Gerosa, Antonio de Spinosa, kaj multaj aliaj. En la hispana lingvo, la argentina historiisto José Cosmelli Ibañez temis en sia verkaro, interalie, ankaŭ pri Napoleono per kelkaj el siaj libroj.
La figuro kaj la historio de Napoleono Bonaparto vekas intereson ankaŭ en la nuna, 21-a, jarcento. Ni menciu, ekzemple, la verkon de Jean Tulard, titolita: NAPOLEONO, publikigita en la jaro 2012 kaj tradukita al kelkaj lingvoj, inter ili la hispana. Tulard dediĉis preskaŭ duon-jarcenton al la esplorado de la historio de Napoleono kaj ĉi ties epoko. En sia verko, Tulard kombinas la intereson pri la ĝeneralaj aspektoj de la biografio de Napoleono kun pli profundan atenton pri la politikaj kaj religiaj ideoj de la franca imperiestro, la morto de la duko de Enghien kaj la kialoj de la malsukceso en Rusujo.
En la hispana menciindas la verkoj de Manuel Moreno Alonso: “Napoleono, la aventuro de Hispanio”, publikigita en 2004, “Napoleono, de civitano al imperiestro”, publikigita en 2005, kaj “Jozefo Bonaparto”, publikigita en la jaro 2008, krom aliaj historiaj verkoj en rilato kun Hispanio kaj la franca invado al tiu lando.
Dum la 15 pasintaj jaroj de la 21-a jarcento la eldonado de verkoj pri Napoleono kaj ties epoko estis eĉ pli ofta ol dum la 20-a. Al la jam menciitaj ni aldonu iujn kiuj meritis esti tradukitaj al aliaj lingvoj, ekzemple: “La armeo kiu venkis Napoleonon”, de Walter Browlee, publikigita en la jaro 2001, “La epoko de Napoleono”, de la brita ĵurnalisto Alistair Horne, publikigita en 2005, “Napoleono, imperiestro de la francoj”, de la usonano Geoffrey Ellis, eldonita en 2002, “Napoleono, ties edzinoj kaj amantintoj”, eldonita en la jaro 2002, de la anglo Christopher Hibbert, kiu verkis ankaŭ pri la Franca Revolucio, “La militoj de Napoleono. Unu internacia historio. 1803-1815”, de la anglo Charles Esdaile, kaj “Hispanio kontraŭ Napoleono”, de la sama aŭtoro, publikigita en la jaro 2006. La hispano Miguel Martín Mas verkis kelkajn historiajn librojn pri Napoleono kaj ties militoj, ĉefe rilate al la interveno de la franca armeo en Hispanio kaj gravaj bataloj en la ĉi-landa teritorio, kiel tiuj de “Bailén” kaj “Arapiles”.

En la hispana lingvo estis eldonita en la jaro 2005 iu grava verko titolita “Borodino 1812: La lastaj lumoj de la Imperio”. Ĝi estis kunverkita de José Carlos Gracia Yagüe kaj María del Carmen Bobi Miguel. En la hispana, ni volas mencii ankaŭ la verkon, eldonitan en 2014, “Napoleono kaj Jozefina. Leteroj, en la amo kaj en la milito” de iu astura verkistino kaj ĵurnalistino, Ángeles Caso, naskiĝinta en nia urbo, Gijón.

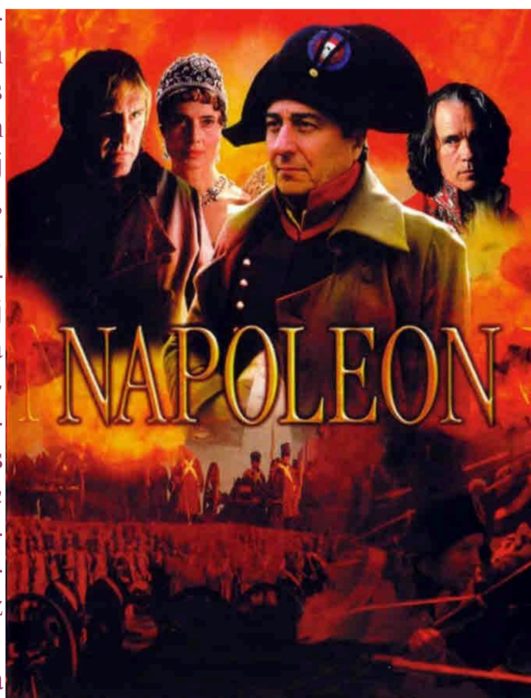
Kompreneble, multaj el la verkoj pri Napoleono aperintaj ekde la jaro 2000 ankoraŭ ne estis tradukitaj al aliaj lingvoj krom ties de la autoroj. Eble iuj el ili neniam ĝuos tian tradukadon. Inter ili ni menciu kelkajn en la angla lingvo. Eldonitaj en la jaro 2002: ***Napoleon; A life***, de Paul Johnson; ***Napoleon***, de David Chandler. En 2003: ***The Napoleonic Wars***, de David Gates; ***Napoleon and the Transformation of Europe***, de Alexander Grab. En 2004: ***The Billy Ruffian: The Bellerophon and the Downfall of Napoleon,*** de David Cordingly. En 2005: ***Life of Napoleon Bonaparte,*** verkita de John Abbott. En la jaro 2006: ***Waterloo Lectures: A Study Of The Campaign Of 1815***, de Charles Chesney; ***Blundering to Glory: Napoleon's Military Campaigns***, de Owen Connelly. En 2007: ***Napoleon: Symbol for an Age, A Brief History with Documents***, de Rafe Blaufarb; ***The First Total War***, de David Bell; ***Death Mask of Napoleon***, de Neil Fulghun. En la jaro 2008: ***Napoleon: The Path to Power***, de Philip Dwyer; ***The Death of Napoleon, Cancer or Arsenic?*** , de J. Thomas Hindmarsh. En 2010: ***Napoleon: A Political Life***, de Steven Englund. En la jaro 2013: ***Napoleon in Power***, verkita de la jam menciita Philip Dwyer. Eldonitaj en la jaro 2015: ***Napoleon: A Concise Biography***, de David A. Bell; ***Bonaparte: 1769–1802***, verkita de Patrice Gueniffey. Fine ni menciu ankaŭ iujn en la franca lingvo eldonitajn en la jaroj 2014 kaj 2015 okaze de la dujarcentiĝo de la kolapso de la napoleona imperio. La duvoluma verko titolita: ***Napoléon: témoignages, 1805-1815: ils l'ont suivi jusqu'au bout, ils racontent*** estas kolekto da raportitaj atestoj de soldatoj, oficiroj kaj aliaj personoj kiuj akompanis la imperiestron dum ĉi ties glora jardeko, de 1805 al 1815. Michel Vergé-Francheschi verkis libron kiu estis publikigita en aprilo de 2014. Ĝia titolo estas ***Napoléon, une enfance corse***. La aŭtoroj bazis sian analizadon de la karaktero de Bonaparto sur ĉi ties korsika deveno, la influo de la korsika kulturo, tre malsimila ol ties de la eŭropa kontinento. En majo de 2014 aperis la libro: ***Napoléon et les Français: 1799-1815***, verkita de Jean-Paul Bertaud. La aŭtoro priraportas per ĝi la regadon de Napoleono kaj ties multenombrajn militojn rigardantajn de vidpunkto de la 31 milionoj da francaj enloĝantoj kiuj travivis tiun etapon en kondiĉoj de ekstrema malriĉeco kaj suferis la penojn de la militoj. En junio estis publikigita la libro ***Dix ans avec Napoléon: memoires du secrétaire particulier de l’empereur.*** Ĝi estas reeldono de la skribaĵoj de Claude-François Méneval kiu estis sekretario kaj kunlaboranto de la imperiestro de 1802 al 1813. Ankaŭ en la jaro 2014, en aŭgusto, aperis la verko de la usonano Juan Ricardo Cole titolita: ***Bonaparte et la République française d'Egypte*** dediĉita al la priskribo de la milita kaj scienca ekspedicio de Napoleono en Egipto. En la sama monato aŭgusto estis publikigita la verko ***Napoléon, une imposture*** de Roger Caratini. La celo de tiu teksto estas detrui la mitojn ligitajn al la figuro kaj la kariero de la franca imperiestro montrante la feblan bazon de lia povo kaj la katastrofan realon de liaj atingaĵoj. En septembro de la sama jaro estis publikigita la libro: ***Conversations sur le christianisme.*** Temas pri la religiaj opinioj kaj sentoj de Napoleono esprimitaj de li mem en diversaj okazoj sed ĉefe dum sia ekzilo en Sankta-Heleno. La teksto de la libro estas ekstraktoj de libro publikigita en 1843 far Knight Beauterne. La jam menciita Jean Tulard publikigis en monato oktobro libron titolitan ***Petit dictionnaire amoreux de Napoléon***. Temas pri libreto, poŝlibro. Ĝia enhavo estas kolekto de argumentoj kaj favoraj kaj malvoraj al la imperiestro kaj ties regado.

Laste ni menciu kvar verkojn eldonitajn pasintjare, la tri unuaj en aprilo kaj la alia en majo. Unu el ili estas alia verko de Jean Tulard, titolita ***Napoléon, ĉef de guerre***. En ĝi oni atentas, ĉefe, pri la lerteco kaj kapablo de Napoleono gvidi kaj gajni batalojn, t. e. Napoleono kiel generalo kaj strategiisto. Male, la verko ***Napoléon Bonaparte: le noir génie,*** de Gérard Grunberg, atentas pri Napoleono kiel politikisto kaj insistas pri tio ke li estis tiel

fatala politikisto kiel brila generalo. Sed, se tiuj lastaj libroj estas kritikaj kun diversaj aspektoj de la napoleona regado, la alia verko publikigita en aprilo de 2015, ***Napoléon, le héros absolu: l'homme-légende, l'homme-histoire, l'homme-destin*** estas apologio de Napoleono kaj ĉi ties tuta kariero kiel soldato, kiel politikisto kaj imperiestro. La libro estas kolekto de tekstoj el diversaj aŭtoroj de la du jarcentoj pasintaj ekde la finiĝo de la napoleona etapo. Teksto-kolekto estas ankaŭ la libro ***Napoléon: du soleil d'Austerlitz au crépuscule de Waterloo***, publikigita en majo de 2015. Ankaŭ ĝi estas apologio de la franca imperiestro.

Kompreneble, krom la prihistoria literaturo okupiĝis ankaŭ la kino pri Napoleono aŭ pri aferoj kaj personoj en rekta rilato kun li. Ni povas mencii almenaŭ 16 el tiaj filmoj, faritaj inter la jaroj 1912 al 2007. La unua, de 1912, titoliĝis ***Napoleono*** kaj ĝia reĝisoro estis Louis Feuillade. La reĝisoro de la dua, kun la sama titolo, de 1927, estis Abel Gance. En 1929, kun Lupu-Pick kiel reĝisoro kaj Werner Krauss kiel ĉefa aktoro, estis filmita ***Napoleon auf St. Helena***. En 1937, sub la direktado de Clarence Brown kaj Gustav Machatỳ estis farita la filmo ***Conquest (Maria Walewska)*** kies ĉefa aktoro estis Charles Boyer. Al ĉi tiu filmo sekvis alia en 1938 titolita ***Napoleon ist an allem schuld*** kies reĝisoro estis Curt Goetz kaj la geaktoroj estis sama Curt Goetz kaj Valérie von Martens.

Pli gravaj kaj kvalitaj estis la filmoj faritaj post la Dua Mond-Milito. En la jaro 1954 estis prezentita la filmo ***Desirée***. La aktoro kiu ludis la rolon de Napoleono en tiu filmo estis Marlon Brando. La temo de la filmo nur flanke rilatas al Bonaparto. Desirée Clary estis kurtatempa fianĉino de Napoleono sed ŝi fine edziniĝis al Bernardotte, iu generalo de Bonaparto kiu poste fariĝis reĝo de Svedio kaj Norvegio. En 1955 la rusa Sacha Guitri direktis filmon ***Napoleono*** kies ĉefaj aktoroj estis Daniel Gélin kaj Raymond Pellegrin. La sekvintan jaron, la usonano King Vidor prezentis la filmon ***War and Peace*** (Milito kaj Paco), bazita sur la verko de León Tolstói. La temo rilatas al la epoko de Napoleono kaj la milito de ĉi tiu en Rusujo. En 1960 la franco Abel Gance reĝisoris la filmon ***Austerlitz;*** la rolludanto kiel Napoleono estis la aktoro Pierre Mondy. Dek jarojn poste, en 1970, estis prezentita la grava filmo ***Waterloo***, direktita de la ruso Serguéi Bondarchuk. La aktoro kiu ludis la rolon de Napoleono estis Rod Steiger. Tian rolon ludis Armand Assante en iu filmo, ne tre grava, de la direktoro Richard T. Heffron farita en 1987 kaj titolita «Napoleono kaj Jozefina: unu historio pri amo» kun Jacqueline Bisset en la rolo de Jozefina. Alia filmo, ĉi-foje portelevida, titolita ankaŭ ĝi ***Napoleón***, aperis en la jaro 2002, reĝisorita de Yves Simoneau. La ĉefaktoro estis Christian Clavier kaj mencindas ankaŭ la partopreno de Gerard Depardieu en la filmo. En la jaro 2003, Antoine de Caunes reĝisoris la filmon «La lasta batalo». Male ol aliaj filmoj pri la franca imperiestro, ĉi tiu aldirektas sian atenton al la lasta etapo de vivo de Napoleono, lia ekzilo en Sankta-Heleno. La ĉeĥa Miloš Forman gvidis en 2006 filmon pri la epoko de la regado de Napoleono sed rigardate de hispana flanko. Fakte, Napoleono neniam aperas en la filmo sed la temo estas historio sur la fono de la invado de la napoleona armeo en nia lando. La titolo de la filmo estis ***Los fantasmas de Goya*** (La fantomoj de Gojo). En la sama jaro, la italo Paolo Virzì direktis filmon titolitan ***N – Io e Napoleone*** (Napoleono kaj mi) bazita sur romano de Ernesto Ferrero. La historio prirakontata de la novelo kaj la filmo havas kiel fonon la etapon de la mallong-daŭra ekzilo de Napoleono en Elbo-insulo. Fine, en la jaro 2007 la aktoro Tom Burke ludis la rolon de Napoleono en la por-televida filmo-serio ***Heroes and Villains***. Al Napoleono estis dediĉita unu el la epizodoj de la serio, kiu atentas pri la etapo kiam Napoleono komencis fariĝi fama persono en Francio.

Se ni faru resumon por la studantoj de la historio, ni devas aserti ke por la kono de la epoko de Napoleono kaj ĉi ties influo, preferindas la literatura materialo al la filmoj, sed oni devas konsideri ke pri tiu ĉi temo kaj ĝenerale pri ĉiu ajn historia persono aŭ evento, tute ne oni disponas pri ĉiu necesa informo. Multaj aferoj de la vivo kaj regado de la historie gravaj homoj kaj politikaj eventoj neniam estis registritaj kaj metitaj je la dispono de la studantoj de la historio. Tial, tiuj, kiuj intencas eltiri el la historio utilan instruon por la plibonigo de la socio –kio, ja, estas la celo de la historio– devas kompletigi sian esploron per la studado de aliaj disciplinoj: psikologio, sociologio, ekonomio…

Humura lastpaĝo

